

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

АРХІТЕКТУРНИЙ

(факультет)

МІСТОБУДУВАННЯ

(назва випускової кафедри)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА

на тему:

«ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
СЕРЕДМІСТЬ ІСТОРИЧНИХ МІСТ (НА ПРИКЛАДІ М. КОРСУНЬ-
ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»

Било Андріана Русланівна

(прізвище, ім'я та по батькові здобувача повністю)

Київ 2026 р.

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

АРХІТЕКТУРНИЙ

(факультет)

МІСТОБУДУВАННЯ

(назва випускової кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

д. арх., проф. _____ Н.М. Шебек

“14 “ травня 2026 року

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

«Особливості архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст
(на прикладі м. Корсунь-Шевченківського Черкаської області)»

(назва)

Виконав Било Андріана Русланівна

(прізвище, ім'я та по батькові повністю)

191 – Архітектура та містобудування

(Спеціальність)

«Містобудування»

(Освітньо-наукова програма)

Групи МБм-24-1А

Керівник: Устінова Ірина Ігорівна

(прізвище, ініціали)

доктор архітектури, професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Ідентичність підтверджую

Я як здобувач вищої освіти КНУБА розумію і підтримую політику закладу з академічної добросовісності. Я не надавав(-ла) і не одержував(-ла) недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Било А.Р.

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Київ 2026 р.

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

Факультет: Архітектурний
 Випускова кафедра: Містобудування
 Освітній ступінь: Магістр
 Спеціальність: 191 – Архітектура та містобудування
 Освітньо-наукова програма: Містобудування

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Декан факультету
 д.т.н., проф. _____ О.В. Кащенко
 „___” _____ 2026 року

**З А В Д А Н Н Я
 ДО ВИКОНАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
 ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

_____ Било Андріана Русланівна

(прізвище, ім'я та по батькові студента)

1. Тема роботи «Особливості архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст (на прикладі м. Корсунь-Шевченківського Черкаської області)»

затверджена наказом ректора КНУБА № 484/52-15/10/26 від «23» квітня 2026 року

2. Керівник Устінова Ірина Ігорівна, доктор архітектури, професор

(прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання здобувачем роботи до захисту 15.05.2026 р.

4. Зміст пояснювальної записки за розділами:

Розділ 1.

ДОСВІД АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНИХ
 ЧАСТИН ІСТОРИЧНИХ МІСТ

(Назва розділу)

Розділ 2.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОГО
 РОЗВИТКУ СЕРЕДМІСТЬ ІСТОРИЧНИХ МІСТ

(Назва розділу)

Розділ 3.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЦЕНТРУ
 МІСТА КОРСУНЬ-ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО

(Назва розділу)

Розділ 4.

ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ

(Назва розділу)

Розділ 5.

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

(Назва розділу)

5. Перелік графічного матеріалу (з точними назвами обов'язкових креслень):

1. Ситуаційна схема

2. Схема існуючого використання території середмістя М 1:10000. _____
3. Транспортна схема середмістя М 1:10000. _____
4. Схема рельєфу території М 1:10000. _____
5. Концепція архітектурно-планувальної трансформації середмістя М 1:5000. _____
6. Схема центрів притягання та громадської активності середмістя м. Корсунь-Шевченківський М 1:10000. _____
7. Схема пішохідних та рекреаційних зв'язків середмістя м.Корсунь-Шевченківський М 1:10000. _____
8. Генеральний план центру історичного середмістя М 1:1000. _____
9. Схема функціонального зонування центру історичного середмістя М 1:2000. _____
10. План благоустрою фрагменту території М 1:100. _____
- території. _____
11. Дендроплан фрагменту території М 1:100. _____
12. Поперечних профілів 1-1. Вулиця 1-го рангу М 1:100. _____
13. Поперечних профілів 2-2. Вулиця 2-го рангу М 1:100. _____
14. Розгортка А-А М 1:200. _____
15. Перспективні зображення. _____

6. Календарний план виконання роботи:

Види робіт та їх зміст	Дата виконання
Розділ 1.	27.01.2026
Розділ 2.	24.02.2026
Розділ 3.	24.03.2026
Розділ 4. Естетика містобудування	13.04.2026
Розділ 5. Цивільний захист	20.04.2026
Остаточне оформлення роботи	30.04.2026
Направлення роботи для перевірки на плагіат	05.05.2026
Попередній захист роботи на випусковій кафедрі	13.05.2026
Направлення роботи на рецензування	14.05.2026
Передача матеріалів роботи на кафедру	15.05.2026
Захист роботи	19.05.2026

7. Консультанти розділів кваліфікаційної випускної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Перевірив	
		дата	підпис
Транспорт	Лисюк Г.Г., доцент	24.03.2026	
Естетика містобудування	Шебек Н.М., професор	13.04.2026	
Цивільний захист	Корінний В.І., ст. викладач		

8. Дата видачі завдання 16.02.2026 р.

Зав. кафедри _____

(підпис)

Шебек Н.М.

(прізвище та ініціали)

Керівник _____

(підпис)

Устінова І.І.

(прізвище та ініціали)

Здобувач _____

(підпис)

Било А.Р.

(прізвище та ініціали)

РЕЗЮМЕ (SUMMARY) до кваліфікаційної випускної роботи здобувача:		<u>Било Андріана Русланівна</u> <u>Bylo Andriana Ruslanivna</u>	
ЗВО	Київський національний університет будівництва і архітектури		
Тема (українською та англійською)	«Особливості архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст (на прикладі м. Корсунь-Шевченківського Черкаської області)» Features of Architectural and Planning Development of Historic Town Centers (on the example of Korsun-Shevchenkivskiy, Cherkasy Region)		
Освітній ступінь	Магістр		
Факультет	Архітектурний		
Випускова кафедра	Містобудування		
Спеціальність	191 «Архітектура та містобудування»		
Освітньо-наукова програма	Містобудування		
Керівник	док. арх., проф. Устінова І.І.		
Обсяг роботи:	<i>пояснювальна записка, стор.</i>	<i>розділів</i>	<i>креслень формату А1</i>
	206	5	15
Розділ 1. ДОСВІД АРХІТЕКТУРНО- ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНИХ ЧАСТИН ІСТОРИЧНИХ МІСТ	<p>Проаналізувавши наукові роботи, можна зазначити, що дослідники визначають центральні частини історичних міст як складні багатофункціональні утворення, в яких поєднуються історико-культурна спадщина, громадські функції, природно-ландшафтні елементи та транспортна інфраструктура, що формують цілісну просторову структуру міста та його ідентичність. Аналіз світового досвіду показав, що сучасні тенденції розвитку історичних середмість представлені комплексним підходом, який поєднує реновацію та ревіталізацію територій із збереженням культурної спадщини, адаптацією історичного середовища до сучасних потреб та інтеграцією природного ландшафту в міську структуру. Встановлено, що сучасний стан багатьох середмість характеризується фрагментацією просторової структури, порушенням композиційних зв'язків, втратою частини історичних доміант і недостатньою функціональною активністю територій. Серед факторів архітектурно-планувального розвитку центральних частин історичних міст виділено такі групи: історико-культурні, соціально-економічні, функціонально-планувальні, транспортні, екологічні та містобудівні. При цьому зазначені фактори повинні розглядатися у взаємозв'язку з умовами розвитку територій для визначення ефективних напрямків їх трансформації. До умов розвитку віднесено: природно-ландшафтні, історико-культурні, нормативно-правові, соціально-економічні, функціонально-планувальні та інженерно-інфраструктурні.</p>		

<p><i>Розділ 2. ЕВОЛЮЦІЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ ІСТОРИЧНИХ МІСТ</i></p>	<p>У розділі обґрунтовано методичні підходи до архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст через систему реставраційно-реконструктивних трансформацій. Визначено, що історичне середмістя слід розглядати не як сукупність окремих пам'яток, а як цілісну просторову систему, сформовану внаслідок тривалого історичного розвитку. Узагальнено основні принципи перетворення історичного середовища: збереження історичної ідентичності, автентичності, просторової цілісності, контекстуального доповнення, функціональної адаптації та ландшафтної інтеграції. Розглянуто архітектурно-планувальні прийоми, що забезпечують актуалізацію історичних територій: регенерацію громадських просторів, відновлення композиційних зв'язків, інтеграцію нової забудови в історичний контекст, ревіталізацію занедбаних ділянок, посилення пішохідних і рекреаційних зв'язків. Обґрунтовано, що архітектурно-планувальний розвиток середмість історичних міст має поєднувати збереження спадщини з адаптацією території до сучасних функціональних, соціальних і туристично-рекреаційних потреб.</p>
<p><i>Розділ 3 ПРОПОЗИЦІЯ ЩОДО АРХІТЕКТУРНО- ПЛАНУВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МІСЬКОГО ЦЕНТРУ</i></p>	<p>У розділі виконано комплексний аналіз вихідної ситуації центральної частини м. Корсунь-Шевченківського з урахуванням історико-планувальної структури, природно-ландшафтних умов, системи громадських просторів, функціонального використання території та наявних композиційних зв'язків. Виявлено основні проблеми середмістя: фрагментованість просторової структури, недостатню інтеграцію річки Рось та острова в міське середовище, часткову втрату історичних доміант, слабку пов'язаність громадських просторів і недостатню активізацію окремих територій. На основі аналізу запропоновано модель просторового розвитку центральної частини міста, спрямовану на формування цілісної системи історико-культурних, громадських і рекреаційних вузлів. Проектні рішення передбачають розвиток території фортеці як історико-культурного ядра, активізацію площі Свободи, інтерпретацію втрачених історичних об'єктів, включення палацово-паркового ансамблю, набережної, острова та Куцаївського яру до єдиної ландшафтно-рекреаційної структури. Запропонована модель забезпечує подолання фрагментації середмістя, посилення його просторової ідентичності, активізацію громадського життя та підвищення туристичної привабливості міста.</p>

<p><i>Розділ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ</i></p>	<p>У розділі розкрито художньо-естетичну концепцію містобудівного об'єкта — центральної історичної частини м. Корсунь-Шевченківського. Визначено, що образ середмістя формується поєднанням природного ландшафту долини річки Рось, острова, яружно-балкової системи, території давньої фортеці, історичних громадських просторів та архітектурних домінант. Основою художньої концепції є виявлення «генетичного коду» місця через пам'ять, ландшафт, історичні нашарування та символічні просторові акценти. У межах енерго-інформаційного та просторово-часового моделювання визначено ключові вузли сприйняття, маршрути руху, тематичні зони та сценарії використання території різними групами відвідувачів. Засоби виразності спрямовані на підсилення історичної ідентичності середмістя, формування емоційно насиченого громадського простору, відновлення втрачених смислових зв'язків і поєднання історико-культурної, рекреаційної та ландшафтної складових у цілісну містобудівну композицію.</p>
<p><i>Розділ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ</i></p>	<p>У розділі розглянуто питання цивільного захисту населення і території в межах проектування центральної частини м. Корсунь-Шевченківського. Проаналізовано можливі надзвичайні ситуації природного, техногенного та воєнного характеру, що можуть впливати на безпеку функціонування громадських, рекреаційних і туристичних просторів середмістя. Особливу увагу приділено ризикам, пов'язаним із розташуванням території поблизу річки Рось та наявністю гідротехнічних об'єктів, що зумовлює необхідність врахування можливого підтоплення або затоплення окремих ділянок. Визначено основні заходи цивільного захисту: організацію безпечних шляхів евакуації, врахування доступності захисних споруд, інформування населення, забезпечення безпечного функціонування громадських просторів та збереження можливості швидкого реагування у разі надзвичайної ситуації. Запропоновані заходи спрямовані на підвищення безпеки відвідувачів і мешканців центральної частини міста.</p>

Висновки по роботі:	<p>У кваліфікаційній роботі досліджено особливості архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст та розроблено проектні пропозиції для центральної історичної частини м. Корсунь-Шевченківського. На основі аналізу наукових джерел, світового досвіду та методичних підходів визначено, що розвиток історичного середмістя має ґрунтуватися на поєднанні збереження історико-культурної спадщини, адаптації просторової структури до сучасних потреб, відновлення громадських просторів і ландшафтної інтеграції.</p> <p>Для м. Корсунь-Шевченківського виявлено ключові особливості середмістя: історичне походження центральної частини, роль території фортеці, значення палацово-паркового ансамблю, композиційний вплив річки Рось, острова та яружно-балкової системи. Визначено проблеми фрагментації просторової структури, недостатньої пов'язаності історичних і рекреаційних вузлів, втрати частини історичних домінант і потреби в активізації громадських просторів.</p> <p>Запропонована модель просторового розвитку центральної частини міста передбачає формування цілісної системи взаємопов'язаних історико-культурних, громадських і рекреаційних просторів. Проектні рішення спрямовані на підсилення ідентичності середмістя, розвиток туристичного потенціалу, інтеграцію природного ландшафту в міську структуру та створення комфортного середовища для мешканців і відвідувачів. У роботі також сформовано алгоритм архітектурно-планувальної реорганізації історичної частини міста, що може бути використаний як основа для подальших містобудівних рішень щодо розвитку малих історичних міст України.</p>
---------------------	---

Ключові слова: реновація середмістя, реконструкція історичного середовища, історичне місто, громадський простір, архітектурно-планувальна організація, міський ландшафт, функціональне зонування, просторовий розвиток.

Keywords: urban center regeneration, reconstruction of historic environment, historic city, public space, *architectural* and spatial planning organization, urban landscape, functional zoning, spatial development.

Здобувач: _____ / Било А.Р. /
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник: _____ / Устінова І.І. /
(підпис) (прізвище та ініціали)

“ ___ ” _____ 2026 р.

ЗМІСТ

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	11
ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1. ДОСВІД АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНИХ ЧАСТИН ІСТОРИЧНИХ МІСТ	
1.1. Теоретичні засади та законодавча база архітектурно-планувального розвитку.....	21
1.2. Світовий досвід модернізації історичних частин міст	30
1.3. Реконструктивно реставраційні трансформації міської частини середмість.....	47
Висновки до розділу 1.....	57
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СЕРЕДМІСТЬ ІСТОРИЧНИХ МІСТ	
2.1. Основні принципи реставраційно-реконструктивних трансформацій середмість історичних міст	59
2.2. Архітектурно-планувальні прийоми реставраційно-реконструктивних трансформацій середмість історичних міст.....	67
2.3. Особливості архітектурно-планувальної реновації, реставрації і реконструкції середмістя історичних міст	76
Висновки до розділу 2.....	83
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЦЕНТРУ МІСТА КОРСУНЬ-ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО	
3.1 Аналіз вихідної ситуації	85
3.2. Модель просторового розвитку центральної частини м. Корсунь-Шевченківського	109
3.3. Алгоритм щодо архітектурно-планувальної реорганізації історичної частини м. Корсунь-Шевченківського	126
Висновки до розділу 3.....	133

РОЗДІЛ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ

4.1. Художня концепція містобудівного об'єкта.....	136
4.2. Енерго-інформаційне моделювання містобудівного об'єкта.....	141
4.3. Просторово-часове моделювання містобудівного об'єкта.....	147
Висновки до розділу 4.....	152

РОЗДІЛ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

5.1. Характеристика району в якому проєктується об'єкт.....	154
5.2. Характеристика об'єкту проєктування.....	156
5.3. Розрахунок заходу цивільного захисту	158
Висновки до розділу 5.....	170

ВИСНОВКИ	171
----------------	-----

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	173
---------------------------------	-----

ДОДАТКИ	184
---------------	-----

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адаптація історичного середовища – пристосування об'єктів культурної спадщини до сучасного використання без втрати їхньої автентичної цінності [21].

Архітектурно-ландшафтний каркас – система природних і штучно створених елементів (річки, парки, зелені коридори, ландшафтні домінанти), що визначає екологічну й просторову структуру міста [30].

Архітектурна домінанта – об'єкт або група об'єктів, що виділяються у просторі завдяки масштабності, висоті, формі або композиційному значенню [30].

Архітектурно-планувальна структура – просторово-функціональна організація території, яка включає вулиці, площі, квартали, громадські простори та забудову [49, с. 13; 55].

Автентичність історичного середовища – властивість збереження оригінальної форми, матеріалів, стилю, планувальної структури та історичного контексту міського простору [41, с. 137].

Благоустрій території – комплекс заходів з організації та поліпшення умов користування міськими просторами, включаючи озеленення, мощення, освітлення, малу архітектурну пластику [13].

Буферна зона пам'ятки – регламентована територія, що оточує об'єкт культурної спадщини для захисту його візуального, ландшафтного та композиційного сприйняття [53].

Відтворення історичного середовища – реконструкція втрачених або змінених фрагментів забудови на основі історичних джерел та архівних матеріалів [31].

Громадські простори – відкриті території загального користування (площі, вулиці, набережні, парки), призначені для пересування, комунікації, відпочинку та соціальної активності [3, с. 123].

Дисонанс забудови – порушення гармонійності історичного середовища через появу об'єктів, що суперечать масштабу, стилістичному характеру або просторовій структурі [64].

Екологічний каркас міста – просторово-функціональна система природних територій, зелених насаджень і водних об'єктів, що забезпечують екологічну рівновагу [39, с. 96].

Історичний ареал – частина міста, що сформувалась у попередні історичні періоди та зберігає цінні архітектурні, планувальні чи культурні характеристики [10].

Інтеграція нової забудови в історичне середовище – процес включення сучасних архітектурних об'єктів у контекст історичної частини міста з дотриманням вимог масштабності, пропорцій та стилістичної сумісності [1].

Культурний ландшафт – територія, де природні елементи поєднуються з результатами людської діяльності, утворюючи цінне історико-просторове середовище [2, с. 95-96].

Ландшафтно-рекреаційна зона – територія, призначена для відпочинку, прогулок та оздоровчих функцій у поєднанні з природними ресурсами [74, с. 11].

Містобудівні регламенти – норми, що визначають параметри забудови (щільність, висота, функції) та умови використання територій відповідно до містобудівної документації [12; 20].

Містобудівний каркас – система магістральних вулиць, центрів активності, пішохідних осей та сервісних зон, що формує структуру міста [43, с. 16-17].

Пам'ятка архітектури – об'єкт історико-культурної цінності, який має професійну охорону та особливий статус використання [5, с. 61].

Планувальна ось – композиційний напрямок, що структурує простір вулиць та площ і визначає візуальну організацію міського середовища [54].

Поліфункціональність території – поєднання різних видів діяльності в межах однієї міської ділянки або структури (житло, торгівля, рекреація, культура) [4].

Регенерація історичного середовища – комплекс заходів із відновлення цінності та функціональності історичних територій шляхом реставрації, реконструкції та ревіталізації [69].

Ревіталізація – надання нової функції занедбанам або недостатньо використовуваним міським територіям [57, с. 76].

Реновація – оновлення середовища через модернізацію інженерної та соціальної інфраструктури, перепрофілювання та функціональне насичення [77].

Реставрація – науково обґрунтоване відновлення первісного вигляду архітектурного об'єкта з максимально точним збереженням автентичних елементів [33, с. 11].

Семіотика міста – наука, що досліджує міське середовище як систему знаків і символів, які формують його ідентичність та сприйняття [28, с. 65].

Середмістя – центральна частина міста, яка сформувалася історично та характеризується високою концентрацією громадських, культурних і торговельних функцій [10].

Силует міста – контур забудови, який утворюється поєднанням архітектурних домінант і визначає візуальне сприйняття міста [10].

Стале містобудування – підхід до розвитку міст, що враховує економічні, екологічні та соціальні чинники з метою забезпечення довгострокового збалансованого розвитку [79].

Транспортна доступність – характеристика, що визначає рівень зручності пересування між різними зонами міста [56].

Туристичний потенціал середовища – сукупність історичних, архітектурних, природних та соціальних факторів, що формують привабливість міста для відвідувачів [61].

Функціонально-планувальна структура – система просторових зв’язків і зонувань, що визначає використання територій у межах міського простору [73].

Центр тяжіння – місце концентрації активностей, що притягує людські потоки (ринкова площа, парк, адміністративний комплекс, культурний центр) [69].

Зона охорони культурної спадщини – територія з установленими обмеженнями на забудову, реконструкцію та використання земель для збереження цінного середовища [53].

ВСТУП

Актуальність дослідження. Історичні міста є важливими осередками культурної спадщини, що відображають багатовіковий розвиток суспільства, його соціальні, економічні та культурні трансформації. Просторово-планувальна структура таких міст формувалася протягом тривалої генези під впливом природно-ландшафтних умов, оборонних потреб, торговельно-економічних зв'язків та адміністративно-політичних факторів. Центральні частини історичних міст, або середмістя, традиційно виступали ядрами формування міського середовища, де концентрувалися основні громадські функції, адміністративні установи, культові споруди, торгові площі та об'єкти культурного життя. Саме ці території утворюють архітектурно-просторовий образ міста, визначають його історичну ідентичність та відіграють ключову роль у структурі міського середовища.

У сучасних умовах розвитку міст питання збереження й раціонального використання історичного середовища центральних частин набуває особливої актуальності. Активні урбанізаційні процеси, зміни функціонального використання територій, зростання транспортного навантаження, а також поступова трансформація традиційної забудови призводять до втрати окремих елементів історичної планувальної структури та архітектурного середовища. У багатьох містах спостерігається порушення історично сформованих композиційних зв'язків, деградація громадських просторів та зменшення ролі центральних частин у структурі міського життя. У зв'язку з цим виникає необхідність комплексного дослідження закономірностей формування та розвитку історичних середмість, визначення їхніх архітектурно-планувальних особливостей та пошуку сучасних підходів до збереження і розвитку історичного міського середовища.

Особливого значення вказані питання набувають для малих історичних міст України, у яких центральні частини часто зберігають значну кількість об'єктів культурної спадщини, історично сформованих планувальних структур

та унікальних ландшафтних характеристик. Разом з тим, подібні міста нерідко стикаються з проблемами недостатнього розвитку міської інфраструктури, втрати функціональної активності центральних територій та обмежених можливостей для комплексної реконструкції історичного середовища. У цих умовах дослідження архітектурно-планувального розвитку центральних частин малих історичних міст набуває важливого значення для формування науково обґрунтованих підходів до їх подальшого розвитку.

Одним із таких міст є Корсунь-Шевченківський Черкаської обл. - історичне місто з багатовіковою історією формування міського середовища. Місто розташоване на берегах річки Рось і характеризується складним природно-ландшафтним рельєфом, який значною мірою вплинув на формування його планувальної структури. Центральна частина міста сформувалася на основі давнього укріпленого поселення та історичних архітектурних ансамблів, серед яких особливе місце займає територія державного історико-культурного заповідника та палацово-паркового комплексу. Поєднання природного ландшафту, історичної забудови та архітектурних домінант формує унікальне середовище центральної частини міста.

Дослідження архітектурно-планувального розвитку центральної історичної частини міста Корсунь-Шевченківський дозволяє виявити закономірності формування його просторової структури, визначити роль природно-ландшафтних умов, історичних етапів розвитку та функціональних трансформацій у формуванні міського середовища. Аналіз цих процесів є важливим для визначення архітектурно-планувальних особливостей центральної частини міста та формування сучасних підходів до її збереження, ревіталізації та подальшого розвитку.

Теоретичною основою дослідження архітектурно-планувального розвитку історичних міст стали праці вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі архітектури та містобудування, зокрема Рибчинського О. [59], Лещенко Н. [36; 37], Осиченко Г. [46; 47], Шліпченко С. й Тищенко І. [81], у яких розглядаються

питання формування, трансформації та ревіталізації історичних середмість, взаємодії архітектури та міського ландшафту, а також принципи збереження історичного міського середовища. Стосовно екологічних аспектів та врахування впливу забудови на якість навколишнього середовища свої міркування висловлювали Виговська О. В., Дехтяренко Ю. Ф. [6], Гамалія В. М., Руда С. П., Гамалія К. М. [8], Пристайко В. В. [52].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами.

Дослідження виконано відповідно до наукового напрямку кафедри містобудування Київського національного університету будівництва і архітектури «Наукові засади проектування та реконструкції містобудівних і ландшафтно-рекреаційних об'єктів» (державний реєстраційний номер 0123U101174). Його положення відповідають законодавчим і нормативно-правовим актам у сфері містобудування та охорони культурної спадщини.

Закон України «Про охорону культурної спадщини» [53] визначає правові засади охорони, збереження та використання об'єктів культурної спадщини, встановлює вимоги щодо збереження історичного середовища населених місць.

Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок розроблення, оновлення та внесення змін до містобудівної документації» [54] та Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» [55] встановлює правові та організаційні засади планування та забудови територій.

Державні будівельні норми ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій» [12] визначають основні принципи планувальної організації територій населених пунктів.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – ідентифікація особливостей архітектурно-планувального розвитку середмістя історичних міст для опрацювання проєктних пропозицій центральної історичної частини міста Корсунь-Шевченківський. Для реалізації вказаної мети ми окреслили відповідні завдання дослідження:

- визначити теоретичні засади, фактори та умови, а також узагальнити світовий досвід реконструкції реновації центральних частин історичних міст;
- опрацювати методичні підходи та визначити особливості реновації, реконструкції, реставрації середмістя історичних міст;
- надати пропозиції з архітектурно-планувального розвитку центральної частини міста Корсунь-Шевченківського та запропонувати алгоритм прийняття проєктного рішення.

Об'єкт дослідження – середмістя історичних міст.

Предмет дослідження – особливості архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст.

Методи дослідження . У роботі використано такі методи:

- аналіз наукових джерел і містобудівної документації (для вивчення теоретичних підходів до формування та розвитку середмість історичних міст);
- історико-архітектурний метод (для дослідження етапів формування та розвитку центральної частини м. Корсунь-Шевченківський);
- метод аналізу просторової структури міста (для дослідження планувальної організації центральної частини міста, розташування основних вулиць, площ та громадських просторів);
- порівняльний метод – для зіставлення особливостей розвитку центральної частини міста Корсунь-Шевченківський з іншими історичними містами;
- графо-аналітичний метод – для виконання схем просторового аналізу, функціонального зонування та планувальної структури території.

Наукова новизна. Наукова новизна роботи полягає у комплексному дослідженні архітектурно-планувального розвитку середмістя історичного міста Корсунь-Шевченківський з урахуванням природно-ландшафтних умов, історичних етапів формування міста та сучасних містобудівних тенденцій.

Уперше:

- виконано комплексний аналіз архітектурно-планувальної структури середмістя історичного міста Корсунь-Шевченківський із використанням графо-аналітичних методів та геоінформаційних технологій;
- виокремлено основні особливості архітектурно-планувального розвитку середмістя, зокрема процеси реконструкції та реновації міського середовища.

Удосконалено:

- визначено особливості формування просторової структури середмістя історичного міста з урахуванням природно-ландшафтних факторів, історичної забудови та системи громадських просторів, що забезпечують цілісність його архітектурно-планувальної організації.

Отримало подальший розвиток:

- алгоритм архітектурно-планувального розвитку та збереження історичного середовища середмістя м. Корсунь-Шевченківський.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані при розробленні містобудівних пропозицій щодо розвитку середмістя історичного міста Корсунь-Шевченківський, а також при підготовці проєктних рішень з реконструкції та благоустрою громадських просторів історичних міст.

Отримані результати можуть бути використані органами місцевого самоврядування, архітекторами та містобудівниками під час розроблення містобудівної документації, програм розвитку історичних територій та заходів із збереження об'єктів культурної спадщини. Крім того, матеріали дослідження можуть бути використані у навчальному процесі при викладанні дисциплін з містобудування, архітектури та охорони культурної спадщини.

Публікації

Основні результати магістерського дослідження були опубліковані у наступних публікаціях:

- Біло А. Р. Особливості архітектурно-планувального розвитку середмістя м. Корсунь-Шевченківський. Містобудування: проблеми і перспективи

розвитку: тези доповідей VIII науково-практичної конференції. Київ, КНУБА. 2026. с. 31-32

- Біло А. Р. Особливості архітектурно-планувального розвитку центральної історичної частини міста Корсунь-Шевченківський. Містобудування: проблеми і перспективи розвитку: тези доповідей VII науково-практичної конференції. Київ, КНУБА. 2025. с.38-39
- Войко Н. Ю., Біло А. Р. Особливості архітектурно-планувального розвитку історичного середмістя в умовах сучасного відновлення (на прикладі м. Корсунь-Шевченківський). The Integration of Research, Innovation and Economy: матеріали 2nd International Scientific and Practical Conference. 2026. с. 26-31

Апробація результатів. Приймала участь у наукових конференціях за темою дослідження:

У 2025 році – VII науково-практичній конференції «Містобудування: проблеми і перспективи розвитку», присвяченій 95-річчю Київського національного університету будівництва і архітектури, з доповіддю за матеріалами дослідження архітектурно-планувального розвитку середмістя історичного міста.

У 2026 році – VIII науково-практичній конференції «Містобудування: проблеми і перспективи розвитку» (м. Київ) з доповіддю за матеріалами магістерського дослідження.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, 5 розділів (аналітичного, теоретичного, експериментального, а також розділів «Естетика містобудування» та «Цивільний захист») та відповідних пунктів до них, висновку та списку використаних джерел (включає в себе 96 найменувань). Додатки включають завдання на проєктування, зображення проєктної частини, дипломи, сертифікати і довідки. Загальна кількість сторінок – 196.

РОЗДІЛ 1. ДОСВІД АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНИХ ЧАСТИН ІСТОРИЧНИХ МІСТ

1.1. Теоретичні засади та законодавча база архітектурно-планувального розвитку

Проблематика архітектурно-планувальної організації історичних частин міст перебуває у полі зору наукових розвідок багатьох вітчизняних дослідників. Проведемо короткий огляд основних праць, на яких базуватиметься теоретична частина нашого дослідження.

Так, до прикладу, об'єктом роботи Уханьова Г. І. «Еколого-ландшафтне обґрунтування сталого розвитку урбанізованих територій» слугує аналіз кращих практик містобудівних рішень. Серед основних положень вважаємо за доцільне виділити те, що в межах праці розглянуто взаємозв'язок природного ландшафту та містобудівної діяльності як основу збалансованого розвитку міських територій. Автор обґрунтовує необхідність урахування природних компонентів (рельєфу, гідрології, зелених насаджень, кліматичних умов) при формуванні просторової структури міста. Особливу увагу приділено принципам екологічної рівноваги, раціонального використання територій та інтеграції зелених зон у систему громадських просторів. Підкреслюється, що сталий розвиток урбанізованих територій можливий лише за умови комплексного підходу до планування, який поєднує екологічні, соціальні та функціональні аспекти [72].

Подібні наративи, проте із акцентом на формування громадських просторів в рамках центральних частин населених пунктів відслідковуємо у дисертації Лещенко Н. А. («Формування громадських просторів історичних центрів малих міст», Київ, 2013 р.) [37]. В межах роботи комплексно проаналізовано відповідність чинної нормативно-правової бази сучасним процесам збереження та розвитку житлової забудови центрів історичних міст, наведено приклади успішної реновації ділянок із досвіду зарубіжних країн. З-

поміж іншого, детерміновано критерії відбору способів, за якими відбувається житлова забудова серед історичної частини міста (див. Рис. 1.1.2 та Рис. 1.1.3).

У дослідженні розглянуто особливості формування системи громадських просторів у малих історичних містах з урахуванням їх планувальної структури, масштабності забудови та історико-культурної цінності середовища. Автор наголошує на необхідності збереження традиційної просторової організації історичних центрів при впровадженні сучасних функцій і елементів благоустрою. Визначено роль площ, пішохідних вулиць, скверів і набережних як основних осередків соціальної активності та носіїв міської ідентичності. Підкреслюється важливість формування безперервної системи пішохідно орієнтованих просторів, забезпечення їх доступності для різних груп населення та підвищення рівня комфортності міського середовища (див. Рис. 1.1.1). Окрема увага приділяється проблемам функціонального наповнення громадських територій, гармонійному поєднанню історичної забудови з сучасними елементами благоустрою та створенню умов для активізації громадського життя в центральних частинах малих міст [37].

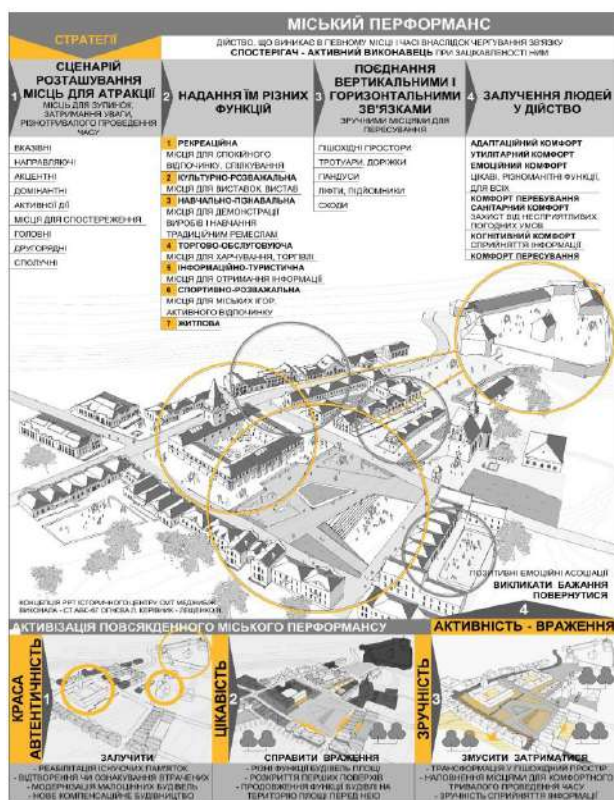

Рис. 1.1.1 «Міський перформанс» [72]

Рис. 1.1.2 Методика визначення «генетичного коду» історичного міста [72]

Рис. 1.1.3 Стратегічна модель комплексного процесу PPT історичних центрів малих міст [72]

Рис. 1.1.4 Стратегічна модель комплексного процесу PPT історичних центрів малих міст [72]

Відомий український архітектор Рибчинський О. В. у монографії «Методичні основи регенерації історичних міських територій» формує ключову гіпотезу, котра базується на твердженні, що середмістя є конгломератом в частині формування історичного ансамблю, одним із базових локальних ресурсів для подальшого розвитку поселення [59]. Відповідно, саме він потребує охорони та збереження об'ємно-просторової структури, опрацювання програми розвитку на основі ревіталізації культурної спадщини [84, с. 3]. Проект, запропонований архітектором, перебуває на захисті історично сформованих центрів від майбутніх стрімких, непередбачуваних та непоправних просторових змін, формулюватиме новий стратегічний напрямок урбаністичного пам'ятко-охоронного менеджменту, теорії та практики архітектурної діяльності, повертає середмістю його сутність і функціональну наповненість.

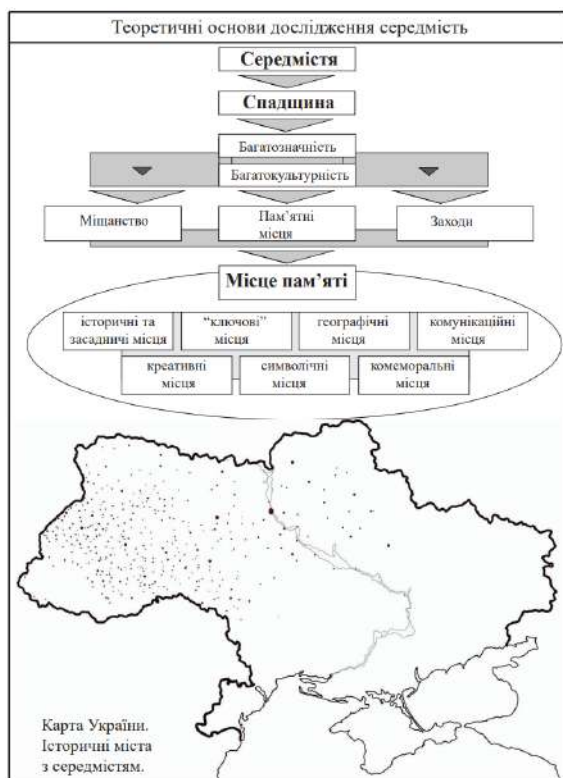

Рис. 1.1.4 Теоретична модель середмістя історичного міста України [59, с. 350]

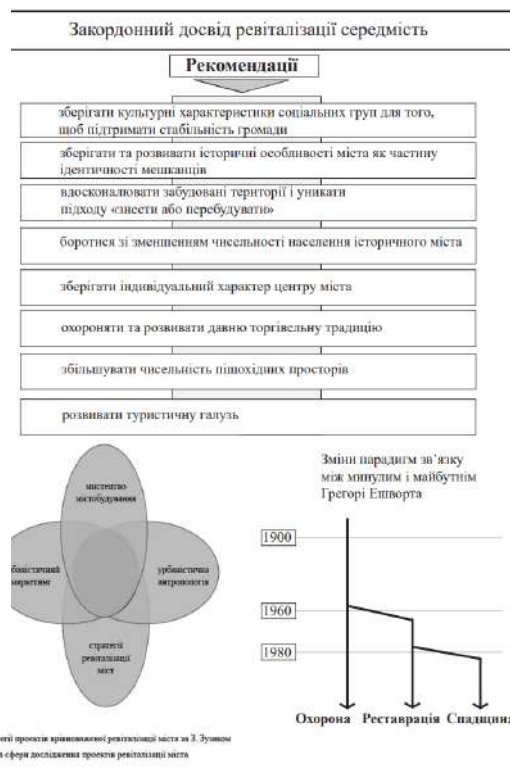

Рис. 1.1.5 Парадигма ревіталізації історичного міста (закордонний досвід) [59, с. 354]

Автор приходять до конструктивних висновків, відображених у рисунках вище. Так, зображена схема та карта (Рис. 1.1.4) ілюструють теоретичні основи дослідження середньовічних міст та їхнього культурного спадку. Центральною категорією дослідження є середньовіччя, що виступає як історичний пласт, спадщина якого впливає на сучасність. Епоха характеризується багатозначністю та багатокультурністю, що підкреслює складність цього періоду, його різноманітність і багатошаровість. На схемі показано, що середньовічна спадщина проявляється через моці, пам'ятки, заходи, котрі власне і зберігають пам'ять про минуле.

Із аналізованих джерел ми приходимо до висновку, що поняття «місця пам'яті» займає центральне місце у даній тематиці: це точки, де історичне, культурне та соціальне переплітаються. Місця пам'яті поділяються на різні категорії – історичні та засадничі міста, географічні, комунікаційні площі, креативні, символічні, комеморальні локації. Така класифікація дозволяє комплексно підходити до вивчення середньовічних міст, враховуючи їхнє

значення не тільки для історії, а й для сучасної культури та комунікації. Карта України, на якій позначені історичні міста з середньовічним шаром, показує географічне розташування середньовічних міст, концентруючи увагу на регіональних особливостях.

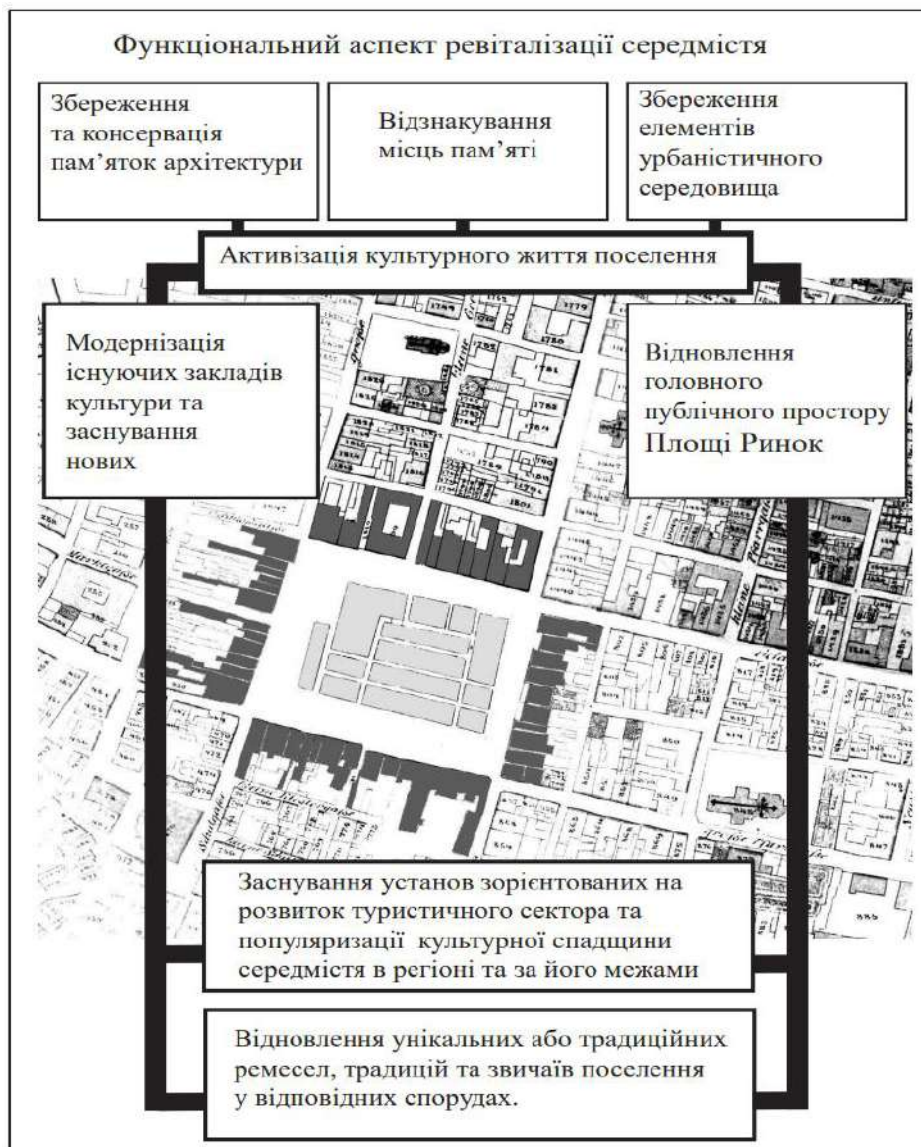

Рис. 1.1.6 Функціональний аспект ревіталізації середмістя [59, с. 403]

Об'єкт дослідження – соціально-демографічні процеси в урбанізованих територіях регіону перебуває у полі зору наукових розвідок Сметанюк О. О. [63]. В межах його проведення автор приходить до виснову відносно вагомості ролі молоді у формуванні соціально-просторової структури міського середовища та розвитку громадських територій. Саме ця група населення є однією з найбільш активних, з огляду на те, що її прерогатива полягає у

генераціх принципово нових сценаріїв використання міських територій, зокрема відкритих публічних просторів.

Визначено, що якість міського середовища значною мірою впливає на рівень соціальної активності, культурної взаємодії та самореалізації молоді. У зв'язку з цим наголошується на необхідності створення відкритих, безпечних і доступних просторів для спілкування, відпочинку, занять спортом і проведення культурних заходів. Особлива увага приділяється розвитку пішохідних зон, велосипедної інфраструктури, рекреаційних територій і багатофункціональних громадських майданчиків. Автор також акцентує на важливості врахування соціальних потреб молоді у процесі стратегічного планування розвитку міст, що сприяє підвищенню привабливості міського середовища та забезпеченню його сталого розвитку [44].

Повноцінне дослідження архітектурно-планувального розвитку неможливе без урахування екологічних аспектів, в контексті чого ми згадуємо про роботи Микитина Т. М. і Шершун М. Х. [44], Виговської О. В. та Дехтяренко Ю. Ф. [6], Пристайко В. В. [52], Гамалія В. М., Руда С. П., Гамалія К. М. [8].

Так, у дослідженні Микитина Т. М. і Шершун М. Х. «Еколого-економічні основи розвитку територій національних природних парків» розглянуто поєднання екологічних і економічних підходів до розвитку територій національних природних парків. Автори обґрунтовують необхідність раціонального використання природних ресурсів із забезпеченням їх збереження та відтворення, що є основою сталого розвитку природоохоронних територій.

Визначено значення рекреаційної функції природних територій як складової регіонального розвитку та підвищення якості життя населення. Підкреслюється важливість екологічного зонування, регулювання антропогенного навантаження та формування інфраструктури відпочинку з мінімальним впливом на природне середовище [44].

Проблематика урбоекології в генезисі від першоутворень до Середньовіччя детально вивчена колективом авторів Гамалія В. М., Руда С. П., Гамалія К. М. [8]. З-поміж іншого, ними було запропоновано концепцію курсу «Історична урбоекологія», який має входити до викладання спеціальності «Загальна екологія».

Пристайко В. В. за результатами проведених досліджень формує основну мету стратегії охорони довкілля великих міст, котра зводиться до реалізації принципу сталого розвитку через екологізацію економіки міст, вдосконалення механізмів управління та контролю у сфері охорони довкілля, становлення дієвої системи екологічного моніторингу. Справедливо відзначено, що найвищим досягненням екологічної стратегії XXI ст. стане прийняття того, що проблематика у сфері охорони екології тісно переплітається із тенденціями до забудови і зміни ландшафту, відповідно пошук оптимальних рішень має бути комплексним, із урахуванням наслідків та ступеню впливу [52].

Комлева М. Ф. є автором дисертаційного дослідження «Формування функціонально-планувальної структури центральних частин міст у складі агломерацій», де вивчено закономірності формування функціонально-планувальної структури центральних частин міст як ядер громадської активності та основних вузлів просторової організації урбанізованих територій. Авторка піддає аналізу прямий вплив транспортної інфраструктури, функціонального наповнення та щільності забудови на просторову організацію міського центру. Окрім цього, визначено типові проблеми центральних зон, серед яких перевантаження транспортом, фрагментація громадських просторів та порушення функціональної рівноваги. Запропоновано принципи удосконалення планувальної структури центрів, що передбачають пріоритет пішохідних зв'язків, формування системи взаємопов'язаних громадських просторів і раціональне функціональне зонування [26].

Міські території як складні соціально-економічні системи, розвиток яких визначається поєднанням демографічних, економічних, функціональних і просторових процесів були предметом огляду Ляшенко Т. В. «Суспільно-

географічний аналіз стану та розвитку міських територій». Автор проводить аналіз структури міського середовища з позицій суспільної географії, визначаючи закономірності територіальної диференціації функцій і рівня розвитку різних частин міста. Визначено, що центральні частини міст відіграють ключову роль у формуванні соціально-економічної активності, концентрації громадських функцій та розвитку сфери обслуговування. Підкреслюється важливість комплексної оцінки стану міських територій для обґрунтування напрямів їх подальшого розвитку та підвищення якості міського середовища [40].

Осиченко Г. О. порушила важливе питання стосовно архітектурно-ландшафтних принципів формування міського середовища. Тема дослідження: архітектурно-ландшафтні принципи формування міського середовища. Предмет дослідження зводиться до закономірностей та прийомів архітектурно-ландшафтної організації міських територій. У роботі авторки розглянуто місто як цілісну просторову систему, в якій архітектурні об'єкти, відкриті простори та природні елементи формують єдине середовище життєдіяльності людини. Слід відзначити думку, де підкреслено важливість гармонійного поєднання забудови з природним ландшафтом, збереження природних домінант і формування виразної просторової структури міста.

Визначено роль озеленення, рельєфу, водних об'єктів і відкритих просторів у формуванні композиційної цілісності та екологічної стабільності міського середовища. Підкреслюється значення ландшафтних елементів як основи формування рекреаційних зон і громадських просторів, що впливають на комфортність і естетичну якість міста [46].

Дослідження Ющенко В. Т. «Теоретико-методичні засади сталого розвитку регіону» (Луцьк) визначає «регіон» як соціально-економічну та просторово організовану систему, розвиток якої детермінується взаємодією економічних, соціальних та екологічних чинників. Автор обґрунтовує необхідність збалансованого використання природних ресурсів, розвитку інфраструктури та підвищення якості життя населення як ключових складових

сталого розвитку. Підкреслюється роль міст як центрів економічної активності та осередків соціального розвитку регіону. Особлива увага приділяється значенню раціонального територіального планування та формуванню сприятливого міського середовища для забезпечення довгострокової стійкості розвитку [84].

Імпонували нам також теоретичні засади й підходи, що викладені у праці Устінова І. І. «Формування методологічних засад сталого розвитку еколого-містобудівних систем», (Київ, 2016 р.).

Тема дослідження: формування методологічних засад сталого розвитку еколого-містобудівних систем.

Об'єкт дослідження: еколого-містобудівні системи як багаторівневі просторові утворення взаємодії населення та навколишнього середовища.

Предмет дослідження: закономірності, принципи та методи забезпечення сталого розвитку еколого-містобудівних систем.

У дисертації автора містобудівні території розглядаються як складні еколого-містобудівні системи, розвиток яких відбувається в результаті взаємодії природних, соціальних і техногенних підсистем. Устінова І. І. обґрунтовує необхідність переходу до екологічно орієнтованої моделі містобудування, у якій пріоритетом є збереження природної основи розвитку територій та забезпечення екологічної рівноваги.

Визначено, що сталий розвиток міських систем можливий за умови узгодженого розвитку екологічного та містобудівного потенціалів території. Значна увага приділяється формуванню екологічного каркасу, до складу якого входять природні ландшафти, зелені насадження, водні об'єкти та відкриті простори, що забезпечують підтримання екологічної стабільності, сприятливого мікроклімату та високої якості міського середовища.

З-поміж іншого, розроблено методологічні підходи до аналізу й прогнозування розвитку еколого-містобудівних систем, які враховують просторово-часові закономірності їх функціонування. Підкреслюється

важливість комплексного планування, що поєднує екологічні, соціальні та функціональні вимоги до розвитку територій [71].

Значна кількість теоретичних праць, котрі вміщують в собі реальні практичні рішення, дають змогу розглянути та запропонувати власні підходи до модернізації українських маленьких міст, щоб в подальшому зробити їх осередками комфортного проживання та підвищити їх туристичну привабливість (Див. Додаток 2). Разом з тим, дослідження не буде повноцінним, якщо ми не вивчимо кращі іноземні практики та не проаналізуємо механізми їх адаптації до українського контексту. Зокрема, важливо звернути увагу на успішні приклади ревіталізації малих міст у країнах Європи, де завдяки комплексному підходу – поєднанню урбаністичних рішень, розвитку локальної економіки, збереження культурної спадщини та активного залучення громади – вдалося досягти сталого розвитку територій.

1.2. Світовий досвід модернізації історичних частин міст

Вивчення кейсів, пов'язаних із модернізацією історичних частин міста, дозволяє не лише перейняти ефективні інструменти планування та управління, але й уникнути типових помилок. Водночас ключовим завданням залишається їх критичне осмислення та адаптація з урахуванням соціально-економічних, історичних і культурних особливостей українських малих міст, що тим самим створює підґрунтя для формування унікальних стратегій розвитку, що поєднують міжнародний досвід із локальною ідентичністю (Див. Додаток 1).

Звернемо увагу на німецьке м. Кведлінбург, з населенням 23 тис. осіб. Досвід місцевої влади, котра залучила кращих архітекторів для реновація історичного фахверкового центру, особливо цінний, так як центральна частина міста включена до списку спадщини ЮНЕСКО. Місто має один із найбільших у Європі комплексів фахверкової забудови, що потребував реставрації та адаптації до сучасного використання через значну деградацію окремих кварталів.

У місті реалізовано комплексну реновацію з пріоритетом збереження автентичної структури середньовічного міста. Ключовим методом стала контекстуальна заповнювальна забудова (infill architecture), де нові будівлі на місці пусток проектувалися за «генетичним кодом» кварталу: збережено вузьку парцеляцію ділянок та кут нахилу дахів (45–60°). Використано прийом внутрішньоквартальної регенерації, що дозволив перетворити занедбані господарські двори на мережу громадських «кишенькових садів». Обмеження автомобільного руху в центральній зоні забезпечило покращення пішохідної доступності та туристичної привабливості. Якщо імплементувати даний підхід до нашої емпіричної частини, то концепція садів і дотримання принципу «генетичного коду» кварталу влучно був би апробований в межах Палацового ансамблю у Корсунь-Шевченківському. Такий підхід дозволив би не лише зберегти історико-просторову ідентичність території, але й актуалізувати її функціональне наповнення відповідно до сучасних потреб мешканців і відвідувачів. Зокрема, впровадження концепції садів могло б передбачати відновлення історичних ландшафтних структур, інтеграцію тематичних зелених зон, а також створення нових рекреаційних маршрутів, що підсилюють зв'язок між природним і архітектурним середовищем. Дотримання принципу «генетичного коду» кварталу, своєю чергою, сприятиме збереженню морфологічних особливостей забудови, масштабності та композиційної цілісності ансамблю, уникаючи дисонансних втручань [86, с. 4].

Рис. 2.1.1 Ринкова площа Кведлінбургу, Німеччина [94]

Іншими словами, мова йде про делікатну інтеграцію сучасних функцій – культурних, освітніх і туристичних – без втрати автентичності середовища. У результаті така апробація може стати прикладом гармонійного поєднання спадщини та інновацій, формуючи якісно новий простір, що одночасно відповідає принципам сталого розвитку та підвищує привабливість Корсунь-Шевченківського як туристичного і культурного осередку.

Якщо ми беремо за основу палацові комплекси, з яких власне розпочинається реконструкція й модернізація центральних частин міста, то в даному випадку неоціненним стане практика м. Серадз (Польща) пов'язана із замковою горою – Wzgórze Zamkowe (див. Рис. 1.2.1). Необхідність повернення в активне міське життя занедбаній замкової території, де архітектурні об'єми повністю були втрачені, стали основною причиною реалізації проекту. До моменту реновації колишнє історичне ядро міста являло собою «білу пляму» – ізольовану пустку, яка була виключена з міських сценаріїв та не взаємодіяла з сучасною структурою середмістя.

Рис. 2.1.2 Панорама м. Серадз (Польща) з висоти [95]

Проект до кінця не впроваджений, проте він базується на концепції «археологічного парку», де ландшафт відновлює ідентичність місця без капітального будівництва. Реалізовано метод графічного маркування: контури

втрачених мурів та веж відтворені в рівні землі через контрастне мощення (цегла, камінь). Даний підхід дозволяє зчитати план замку в масштабі 1:1, не порушуючи автентичні руїни під землею. Для візуалізації вертикальних акцентів використана кортенова сталь, яка маркує колишні ворота та вежі як сучасні скульптурні об'єми. Застосовано прийом функціональної геопластики: реконструйовані оборонні вали перетворені на ландшафтні амфітеатри для міських подій. Ключовим рішенням стало будівництво пішохідного мосту, який «зшив» ізольовану пустку з центром міста, інтегрувавши археологічну зону в активну прогулянкову мережу (див. Рис. 2.1.3 та 2.1.4). Матеріали проєкту (габіони, дерево, гравій) підкреслюють суворий характер пам'ятки та її тяглість у часі.

Рис. 2.1.3 Благоустрій Замкової гори - Wzgórze Zamkowe [95]

Благоустрій при реконструкції передбачає комплекс заходів, спрямованих на впорядкування, оновлення та підвищення якості зовнішнього середовища території з урахуванням її функціонального призначення, історико-культурної цінності та сучасних потреб користувачів.

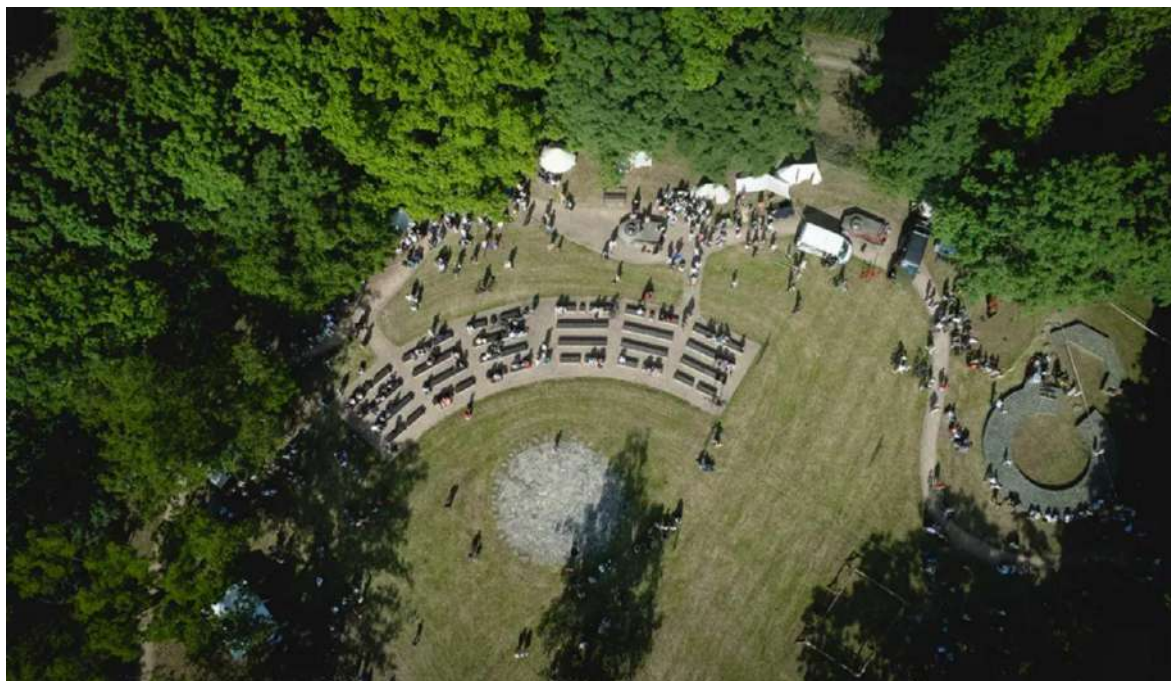

Рис. 2.1.4 Замкова гора «Wzgórze Zamkowe» з висоти [70]

Практика свідчить, що у контексті реконструкції особливого значення набуває принцип делікатного втручання – коли нові елементи гармонійно інтегруються в існуюче середовище, підкреслюють його ідентичність і не порушують історично сформовану структуру простору.

Так як м. Корсунь-Шевченківський, в межах якого буде базуватися наш проект, протікає р. Рось, ми вважаємо за доцільне розглянути деякі приклади із модернізації річкових прибережних територій. Як в межах нашого українського об'єкта дослідження, так і до прикладу в ситуації із набережною «Berges du Rhône» у м. Ліон (Франція), відчутною стала потреба в поверненні річки в соціальне життя міста після десятиліть використання берегів як транспортних магістралей та стоянок. В межах проекту особливу увагу привернули методи еко-урбаністичної конверсії інфраструктурних територій (див. Рис. 2.1.5 та 2.1.6), а комплексно його реалізовано через метод багатофункціональної ландшафтної трансформації. Ключовим прийомом стала «вертикальна зональність» набережної: створено бетонні амфітеатри для контакту з водою, зелені тераси для відпочинку та виділені смуги для активного руху. Застосовано інженерний метод фітореMediaції (очищення води рослинами у спеціальних басейнах), що підвищило екологічну якість середовища, що

дозволило перетворити 5-кілометровий відрізок берега на лінійний парк, що став головним місцем тяжіння для мешканців.

Рис. 2.1.5 Організація прогулянкових та веломаршрутів на набережній Рони в Ліоні [85]

Рис. 2.1.6 Організація рекреаційної зони «Berges du Rhône». Поєднання багаторівневих місць для сидіння та декоративних водних каналів як елементів ландшафтної активації прибережного простору [85]

Комфортне для життя місто – це той осередок, де враховані інтереси всіх груп населення. Безумовно, акцент сучасного міста має робитися на пропагуванні здорового способу життя та активації інтересу молодого покоління проводити більше часу на вулиці, мінімізуючи вплив гаджетів. Одним із успішних прикладів можемо назвати скейт-парк у м. Ліон.

Рис. 2.1.6 Інтеграція спеціалізованих функціональних зон (скейт-парку) у структуру набережної в Ліоні [85]

Потреба в подоланні соціальної ізоляції та візуальної монотонності депресивного району з фрагментарною історичною спадщиною була вирішена в межах реконструкції парку «Superkilen» у м. Копенгаген (Данія). Колишня залізнична пустка в центрі мультикультурного району суттєво модернізувалась за рахунок колірної кодифікації та ландшафтного етно-колажу. Як для міста, котре виступає об'єктом нашого дослідження, так і для України в цілому подібні ідеї є надзвичайно важливими, адже кількість людей із інвалідністю значно росте у зв'язку із повномасштабною війною. Комфортні для пересування міста, безбар'єрні та адаптовані для всіх категорій населення – пріоритет в ході реконструкції (див. Рис. 2.1.7).

До прикладу, у Данії було реалізовано метод структурування простору через колірні доміанти. Територію розділено на «Червону площу» (активність), «Чорний ринок» (соціалізація) та «Зелений парк» (рекреація). Використано прийом інтеграції глобальних МАФів (лавки, ліхтарі, фонтани з різних країн), що замінило традиційну архітектурну ідентичність. Ландшафт

тут виступає як «горизонтальна архітектура», що формує межі громадського простору та створює нову систему орієнтирів у розірваній міській тканині [93].

Рис. 2.1.7 Організація «міської вітальні» у структурі парку Superkilen [93]

Рис. 2.1.8 Генеральний план лінійного парку Superkilen у Копенгагені [93]

Сучасні підходи до формування публічних просторів дедалі частіше виходять за межі традиційного розуміння парку як виключно зеленої рекреаційної зони. Яскравим прикладом переосмислення цієї типології є Superkilen у Копенгагені – унікальний урбаністичний проєкт, що поєднує

ландшафтну архітектуру, мистецтво та соціальну інтеграцію. Особливе місце у його структурі займає так звана «зелена зона» (Green Park), яка репрезентує не лише природний компонент, але й нову філософію взаємодії людини з міським середовищем. Парк був відкритий у 2012 році в районі Ньорребро, одному з найбільш мультикультурних і соціально складних районів міста.

Особливістю «зеленого парку» є також його соціальна функція. У контексті мультикультурного середовища він виконує роль нейтральної платформи для взаємодії мешканців різного віку, походження та способу життя. На відміну від більш «символічно навантажених» зон, зелена частина працює через універсальні сценарії використання: відпочинок, спорт, спілкування. Саме це забезпечує її високу інклюзивність і щоденну затребуваність.

З точки зору урбаністики, «зелений парк» демонструє важливий принцип сучасного проектування – баланс між активністю та спокоєм, між інтенсивним використанням і можливістю усамітнення. Його ландшафтна організація сприяє як динамічним, так і пасивним формам рекреації, що є ключовим фактором формування комфортного міського середовища.

Аналогічним славиться і столиця Німеччини – Берлін, де проводилася реставрація ансамблю Музейного острова (Museumsinsel). Обумовлені зміни необхідністю функціонального об'єднання розрізнених об'єктів історико-культурної спадщини в єдиний комунікаційний вузол. Проект вирішує проблему ізольованості заповідних зон, перетворюючи їх зі статичних «музейних експонатів» на динамічні громадські простори, що стимулюють розвиток пішохідної інфраструктури та туризму (див. Рис. 2.1.9). Тут чітко прослідковуються архітектурно-ландшафтні прийоми «м'якої» інтеграції сучасних інфраструктурних об'єктів у середовище з високою історичною цінністю. Особливу увагу приділено реновації набережних, які були трансформовані з технічних зон у багаторівневі публічні простори. Завдяки влаштуванню широких сходів та терас, відвідувачі отримали можливість безпосереднього контакту з водою та огляду ансамблю з нових ракурсів.

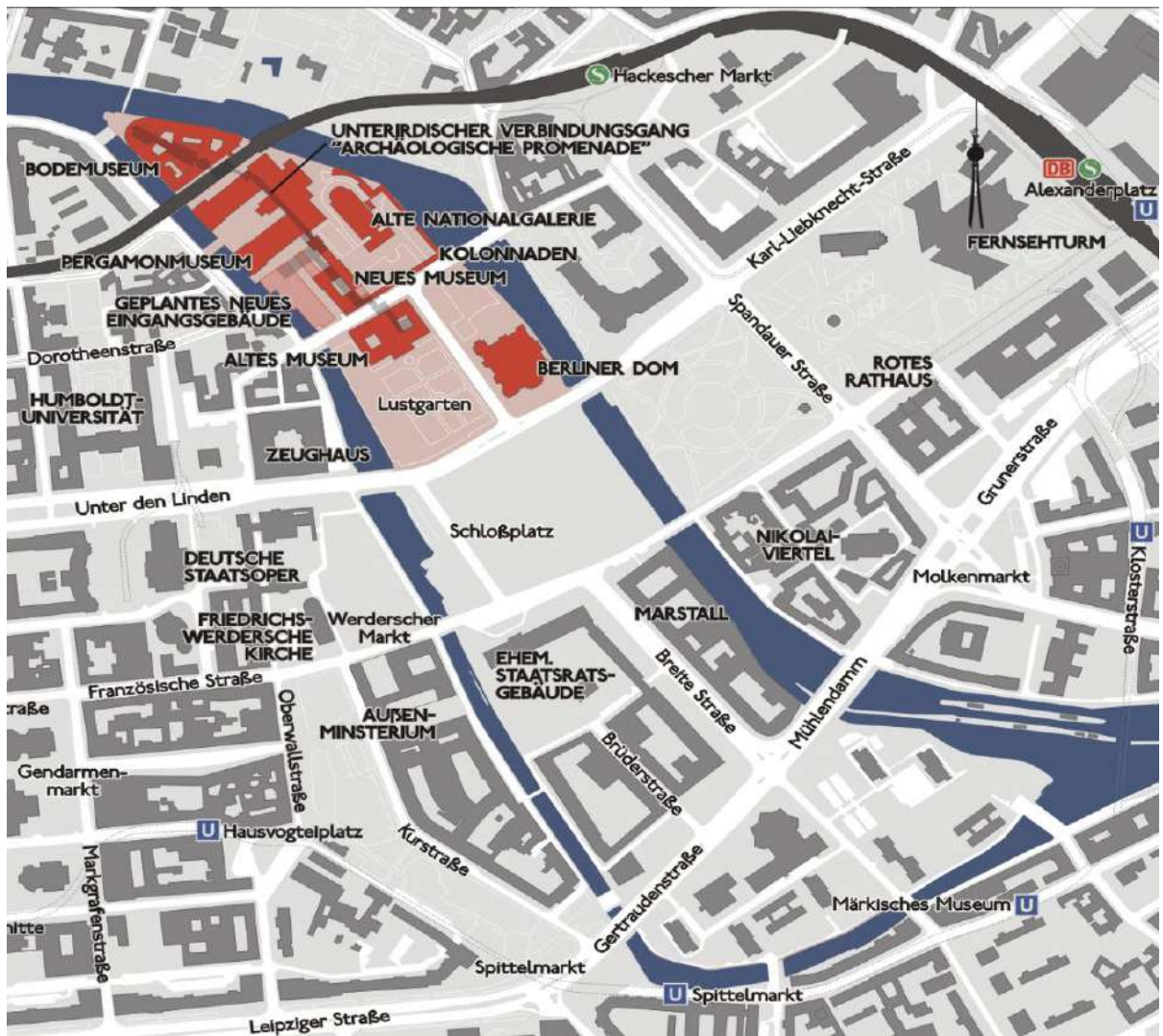

Рис. 2.1.9 Музейний острів на карті Берліна [87]

Рис. 2.1.10 Концепція просторової регенерації ансамблю Музейного острова [87]

Ландшафтне проектування острова дотримується принципу стилістичного нейтралітету: використання стриманого мощення з натурального каменю та геометрично чіткого озеленення створює благородне тло для палацової архітектури, не конкуруючи з її декором. Проект успішно реалізував ідею «інклюзивного заповідника», де історична пустка була замінена системою містків та відкритих площ, що «зшили» острів із прилеглими кварталами міста [87].

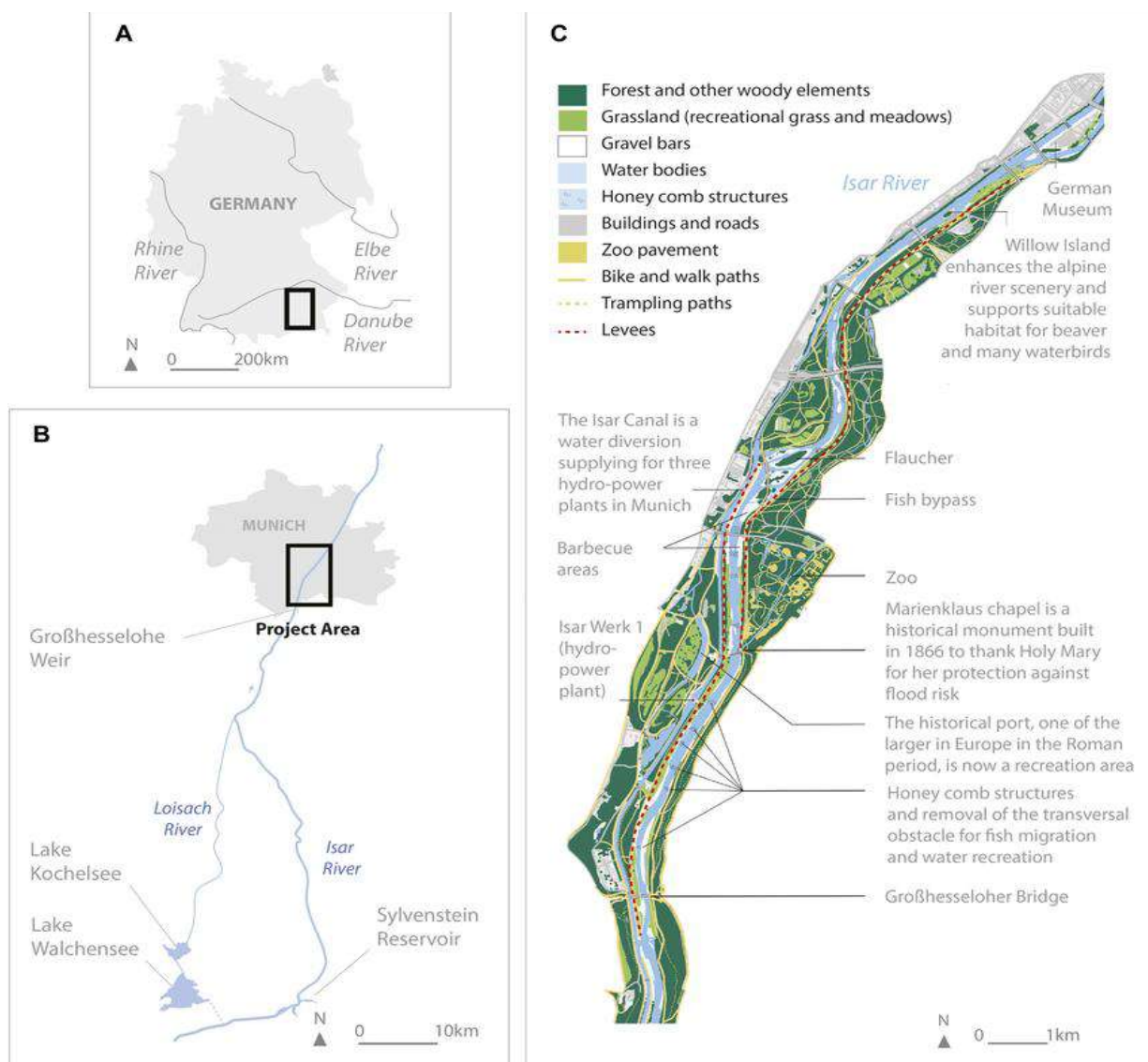

Рис. 2.1.11 Проект ревіталізації річкового простору в структурі міста (на прикладі р. Ізар, Мюнхен, Німеччина):

A — регіональне розташування;

B — локалізацію проектної ділянки в межах міської агломерації;

C — детальний функціональний план із зонуванням (рекреаційні зони, біоти, гідротехнічні споруди та пішохідні зв'язки) [87]

Світовим еталоном вирішення конфлікту між жорсткою інженерною гідротехнічною інфраструктурою та потребою в якісному публічному просторі стала регенерація річкового простору «Isar Plan» у ще одному німецькому місті-мільйоннику в Мюнхені.

Він демонструє перехід від стратегії «стримування річки в бетоні» до стратегії «співіснування з водою», що дозволяє одночасно забезпечити захист міста від повеней та створити масштабний рекреаційний ресурс у межах щільної забудови. Об'єктом реновації стала прибережна смуга річки Ізар протяжністю 8 км у структурі Мюнхена. Концепція проекту «Isar Plan» базується на принципах повернення річці її природного морфологічного вигляду з інтеграцією сучасних архітектурних рішень. Пріоритетним завданням стало повне усунення жорстких берегових укріплень – монолітних бетонних плит та стін, що тривалий час функціонували як штучний «канал». Замість них було сформовано пологі береги з використанням природного каменю, гравійних засипок та геопластики, що дозволило річці відновити динамічний режим течії.

Рис. 2.1.12 Візуальна трансформація прибережного простору р. Ізар [88]

Як видно із зображення на рис. 2.1.12, архітектурно-ландшафтне втручання передбачало створення штучних перекатів, мілин та гравійних островів, що не лише покращило екологічний стан водойми, а й сформувало додаткові точки візуального та фізичного контакту з водою. Вертикальне планування набережної реалізовано за принципом багаторівневого тересування: нижні рівні (гравійні пляжі) відведені для безпосереднього відпочинку біля води; середні (трав'яні схили) виконують роль буферних зон для пікніків; а верхні тераси, захищені від сезонних підтоплень, функціонують як основні пішохідні та велосипедні магістралі.

Особлива увага приділена синтезу інженерної безпеки та естетики: захист від паводків інтегрований у ландшафт приховано через систему габіонів та специфічне озеленення, що фіксує ґрунт, зберігаючи при цьому вигляд природного парку. Проєкт успішно довів, що ренатуралізація русла може бути ефективнішим засобом захисту від повеней, ніж бетонні дамби, завдяки здатності природних заплав поглинати надлишок води [84].

Скандинавські країни багато в чому випереджають середню Європу, у зв'язку з чим буде некоректно не згадати про досвід м. Наардена є еталонним прикладом трансформації закритої «музеєфікованої» фортеці на живий осередок туризму та рекреації через активацію водного дзеркала та інтеграцію оборонних валів у систему міських публічних просторів. Ревіталізація міста-фортеці та ландшафтного кільця демонструє ефективні методи управління територією з жорсткими пам'яткоохоронними обмеженнями.

Як бачимо із зображення на рис. 2.1.13, об'єктом реконструкції є острівне місто-фортеця зі складною системою подвійних водних ровів та бастіонів. Концепція ревіталізації Наардена базується на гармонізації історичної спадщини з природним каркасом, де вода виступає головним композиційним та функціональним елементом. Активне використання оборонних ровів тут виступає не лише в розрізі візуального бар'єру, а як повноцінного рекреаційного простору для водного туризму, що дозволяє відвідувачам сприймати масштаб архітектурного ансамблю з ракурсу води.

Рис. 2.1.13 Панорама міста-фортеці Наарден (Нідерланди) [89]

Вертикальне планування території реалізовано через систему багаторівневих променадів: колишні оборонні вали трансформовані в пішохідні маршрути, що забезпечують різноманітність оглядових точок на історичне ядро та навколишній ландшафт.

Підземні простори міста набули подвійного значення: каземати та внутрішні приміщення бастіонів без порушення автентичної конструкції були пристосовані під музейні експозиції, культурні центри та об'єкти обслуговування. Принцип візуальної чистоти – ось чим в першу чергу є унікальним даний проект, так як сучасна інфраструктура (інформаційні пункти, зони паркування) делікатно інтегрована в рельєф або винесена за межі зовнішнього кільця укріплень, що дозволяє зберегти унікальний силует «міста-зірки». Такий підхід забезпечує сталий розвиток історичного заповідника, перетворюючи його на цілісний ландшафтно-архітектурний парк [84].

Багато практичних порад ми акцентували в процесі аналізу досвіду м. Замостя (Польща), яке відоме масштабною реконструкцією оборонних споруд, котрі при цьому супроводжувалися створенням міського парку. Занедбані

оборонні вали, бастіони та рови навколо історичного міста-фортеці можуть бути трансформовані в активний міський парк. Архітектурно-ландшафтні прийоми експонування історичних фундаментів та методи інтеграції вело-пішохідних маршрутів у складний історичний рельєф можуть бути запозиченими у практику розбудови м. Корсунь-Шевченківського.

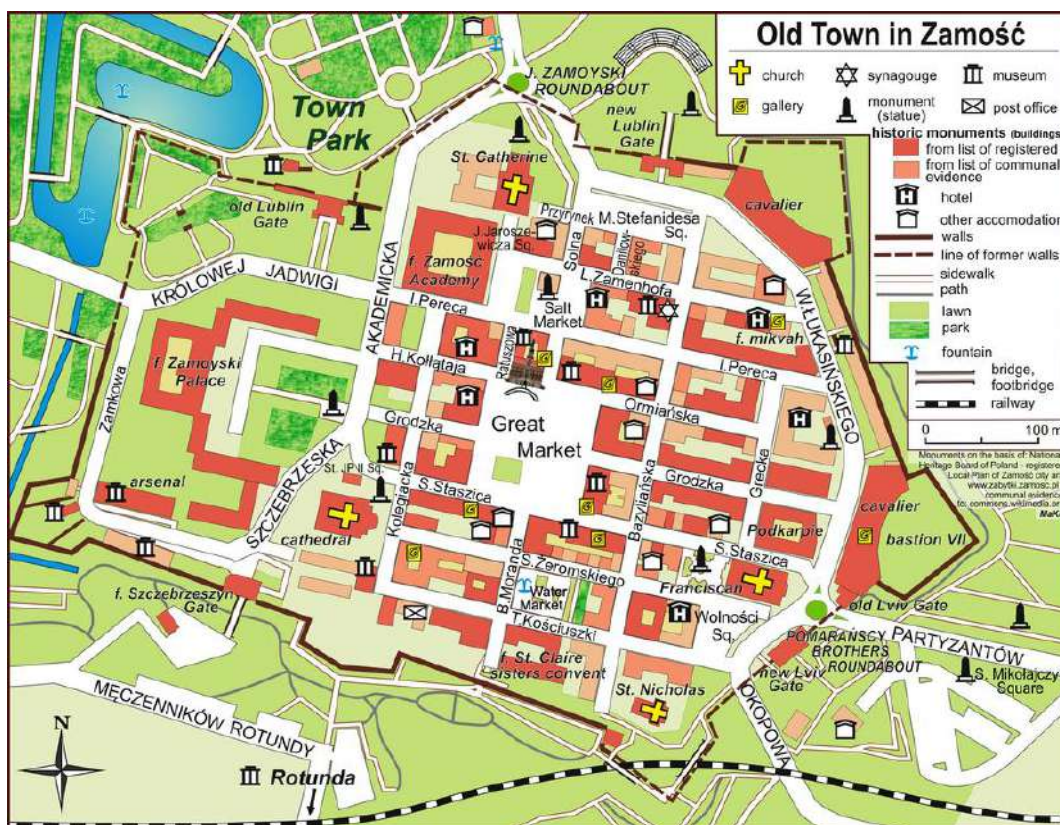

Рис. 2.1.15 Туристично-планувальна схема Старого міста Замостя [90]

Ключовим заходом польського міста стала регенерація території оборонних ровів, які було розчищено та перетворено на багатофункціональну паркову зону. Замість хаотичного самосіву сформовано відкриті зелені еспланади, що візуально розкривають масштаб фортечних стін та бастіонів, створюючи величний архітектурний силует міста.

У процесі ревіталізації використано метод архітектурного маркування: у місцях, де історичні споруди не збереглися, їхні контури відтворені за допомогою засобів ландшафтного дизайну – зміни мощення, використання підірних стінок або геопластики. Внутрішні простори казематів та бастіонів адаптовані під сучасні функції: виставкові зали, галереї та туристичні центри,

що забезпечує стале функціонування пам'ятки. Важливим елементом проєкту стало створення безперервного «рекреаційного кільця» – системи освітлених пішохідних та велосипедних маршрутів, які з'єднують історичне ядро з периферійними зонами відпочинку, інтегруючи заповідну територію в щоденне життя міста без порушення її автентичності [80].

Рис. 2.1.16 Генеральний план ревіталізації колишньої тютюнової фабрики (Manifattura Tabacchi) у Флоренції [91]

Інтеграція великих промислових комплексів у відкритий пішохідний каркас міста – масштабний проєкт, реалізований у італійському місті Флоренції (Manifattura Tabacchi). За мету ідейні засновники проєкту ставили досягнення ізольованості фабричних територій у центрі міста, що створює бар'єри для пішохідного руху та соціальної активності. Ключовими положенням, які варто виокремити є те, що в межах проєкту було:

1. реалізовано метод архітектурної проникності, що передбачав демонтаж огорожувальних конструкцій та створення наскрізних пасажів крізь промислові корпуси;
2. ключовим інструментом стало перетворення закритих плаців на публічні площі з використанням мобільного озеленення та сучасного мощення;

3. застосовано прийом «прозорого виробництва», де швейні ательє та майстерні відокремлені від громадського простору лише скляними вітринами, що робить виробничий процес частиною міського життя, що тим самим дозволило інтегрувати фабрику в ландшафтну структуру сусідніх парків та житлових кварталів [70, с. 28].

В умовах сучасної урбаністики, де пріоритет дедалі більше зміщується від автомобілецентричних моделей до людиноорієнтованого планування, концепція відкритого пішохідного каркасу міста набуває особливої актуальності.

Рис. 2.1.17 Приклад ландшафтної організації внутрішнього простору («Giardino Pensile») [91]

Територія Manifattura Tabacchi, яка тривалий час залишалася ізольованою від активного міського життя, сьогодні перетворюється на відкритий багатофункціональний район, інтегрований у загальну тканину міста. Пішохідна мережа пронизує весь комплекс, формуючи систему зв'язків між внутрішніми дворами, громадськими площами, культурними об'єктами та комерційними просторами. Очевидно є редукція традиційної ієрархії «вулиця–будівля» на користь більш гнучкої, відкритої структури, де рух і взаємодія

стають визначальними елементами середовища. У зв'язку з цим, приходимо до висновку, що ревіталізація індустріальних територій може бути не лише архітектурним чи економічним процесом, але й глибоким соціокультурним перетворенням. Саме через такі проєкти сучасні міста отримують шанс переосмислити власну структуру, зробивши її більш гнучкою, інклюзивною та орієнтованою на людину [15].

1.3. Реконструктивно реставраційні трансформації міської частини середмість

Реновація міського середовища середмість не виникає як ініціатива естетичного або локального функціонального оновлення території, а є реакцією на кризу відповідності між історично сформованою просторовою структурою та актуальними потребами міського життя [48, с. 16]. У межах цієї кризи середмістя поступово втрачає здатність виконувати роль повноцінного громадського ядра, що проявляється у деградації відкритих просторів, зниженні інтенсивності соціальних взаємодій та загостренні конфлікту між транзитними й рекреаційними функціями.

На відміну від периферійних територій, розвиток яких може здійснюватися шляхом нового будівництва або територіального розширення, середмістя історичних міст позбавлене можливості екстенсивного просторового зростання. Вказана обставина зумовлює принципову особливість реноваційних процесів: оновлення центральної частини міста можливе виключно через трансформацію існуючої структури, а не шляхом її заміни, саме тому реновація середмістя постає як складний процес балансування між збереженням історично цінного середовища та його адаптацією до сучасних умов.

Криза відповідності середмістя проявляється насамперед у розриві між морфологією простору та сучасними сценаріями його використання. Вулично-квартальна структура, сформована в умовах пішохідного або раннього транспортного міста, не пристосована до домінування автомобільного руху,

масового туризму та зростання вимог до комфортності публічних просторів. У результаті центральна частина міста або консервується як «музейна територія», або піддається хаотичній трансформації, що призводить до втрати просторової цілісності та ідентичності. Саме в цій точці виникає об'єктивна необхідність реновації як інструменту відновлення просторової релевантності середмістя в структурі сучасного міста.

1.3.1 Середмістя історичного міста як об'єкт просторової трансформації

Середмістя історичного міста є особливим типом міського простору, в якому поєднуються матеріальні, функціональні та символічні характеристики, сформовані впродовж тривалого історичного розвитку. На відміну від нових міських утворень або периферійних районів, середмістя характеризується високою концентрацією історичної забудови, щільною планувальною структурою та значним культурним навантаженням, що визначає специфіку будь-яких трансформаційних процесів у його межах. Саме ці особливості зумовлюють необхідність розглядати середмістя не лише як територію міста, а як самостійний об'єкт просторової трансформації, що потребує спеціальних підходів до аналізу та проектування.

Просторова структура середмістя формується на основі історично усталених морфологічних елементів – вулично-квартальної мережі, системи площ, внутрішньоквартальних дворів та публічних просторів, – які відображають соціально-економічні умови минулих епох. У сучасних умовах ці елементи часто вступають у протиріччя з актуальними сценаріями використання міського простору, що проявляється у функціональній перевантаженості, конфліктах між різними видами руху та зниженні якості громадського середовища.

Особливістю середмістя як об'єкта трансформації є *обмеженість просторових ресурсів*, яка унеможливорює застосування традиційних

інструментів розвитку, пов'язаних із територіальним розширенням або масштабним новим будівництвом. Основним напрямом просторових змін за таких обставин стає переосмислення існуючої структури, її функціональна адаптація та внутрішня реорганізація, що комплексно зумовлює перехід від екстенсивних моделей розвитку до інтенсивних, заснованих на виявленні прихованого потенціалу історичного середовища.

Водночас середмістя історичного міста виконує роль носія міської ідентичності та символічного ядра, що накладає додаткові обмеження на характер трансформацій. Будь-які реноваційні втручання в цій зоні неминуче впливають на сприйняття міста загалом, оскільки центральна частина є просторовим і візуальним орієнтиром для мешканців і відвідувачів. У цьому контексті середмістя не може розглядатися виключно з позицій функціональної доцільності – його трансформація потребує врахування історико-культурної цінності, масштабності забудови та сформованих просторових зв'язків [26].

Сучасні процеси урбанізації та зміна моделей міського життя призводять до переосмислення ролі середмістя як простору повсякденного користування. Якщо раніше центральна частина міста переважно виконувала адміністративні та торговельні функції, то нині вона дедалі більше набуває значення простору соціальної взаємодії, культурної активності та рекреації. Так, середмістя історичного міста як об'єкт просторової трансформації характеризується поєднанням високої цінності середовища та обмеженого потенціалу змін [59, с. 170-171]. Саме дана амбівалентність визначає складність реноваційних процесів і потребує комплексного підходу, що поєднує аналіз просторової структури, соціально-функціональних процесів і культурної значущості центральної частини міста. Усвідомлення специфіки середмістя як об'єкта трансформації є необхідною передумовою для подальшого аналізу факторів і умов реновації, які зумовлюють характер і напрями оновлення міського середовища.

1.3.2 Фактори, що зумовлюють необхідність реновації центральних міських територій

Необхідність реновації міського середовища формується внаслідок сукупної дії факторів, які поступово знижують здатність центральної частини міста виконувати свої базові просторові та соціальні функції. На відміну від планових реконструктивних заходів, реновація не є наперед заданою стадією розвитку території, а виникає як реакція міської системи на накопичення дисбалансів, що не можуть бути усунені локальними або точковими втручаннями.

Провідним фактором, котрий зумовлює необхідність реновації, є функціональна деградація середмістя, що проявляється у втраті просторової універсальності центральної частини міста (див. Рис. 1.3.2. (1)). В умовах трансформації економічних і соціальних процесів традиційні функції (адміністративна, торговельна, транзитна) перестають забезпечувати його повноцінну життєздатність. Зосередження окремих функцій без належної просторової адаптації призводить до монофункціоналізації окремих зон, зниження інтенсивності повсякденного використання простору та втрати соціальної активності поза межами робочого часу .

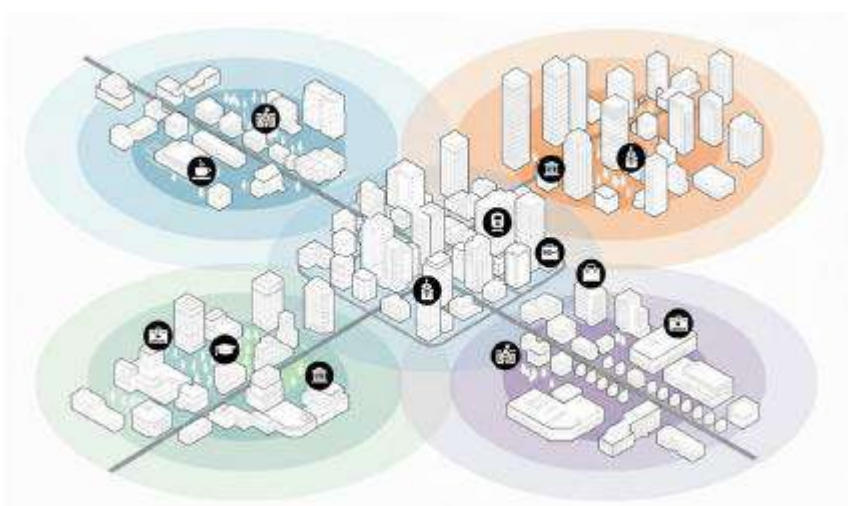

Рис. 1.3.2. (1) Функціональна деградація середмістя

Іншим важливим фактором є просторова невідповідність між морфологією середмістя та сучасними моделями міської мобільності. Вулично-

квартальна структура історичних центрів формувалася в умовах пішохідного або обмежено транспортного міста і не була розрахована на інтенсивний автомобільний рух. Неможливість вирішення транспортних проблем без структурної перебудови простору робить реновацію необхідним інструментом просторової реорганізації середмістя.

Суттєвим фактором виступає також зміна соціального запиту на якість міського середовища. Зростання ролі публічних просторів, інклюзивності та комфортності перебування в місті призводить до переосмислення значення центральних територій у повсякденному житті мешканців [57, с. 32]. Середмістя, яке не відповідає сучасним очікуванням щодо безпеки, доступності та різноманітності сценаріїв використання, втрачає привабливість як простір соціальної взаємодії.

Економічні чинники також відіграють важливу роль у формуванні потреби реновації, проте їхній вплив має суперечливий характер [72, с. 40]. З одного боку, концентрація ділової активності, туризму та сфери послуг у центральній частині міста створює передумови для інвестицій у просторове оновлення. З іншого боку, неконтрольована економічна активізація призводить до надмірної комерціалізації, витіснення локальних функцій і зростання соціальної нерівності. У таких умовах реновація виступає як регулятивний механізм, спрямований на балансування економічних інтересів із потребами збереження просторової та соціальної цілісності середмістя.

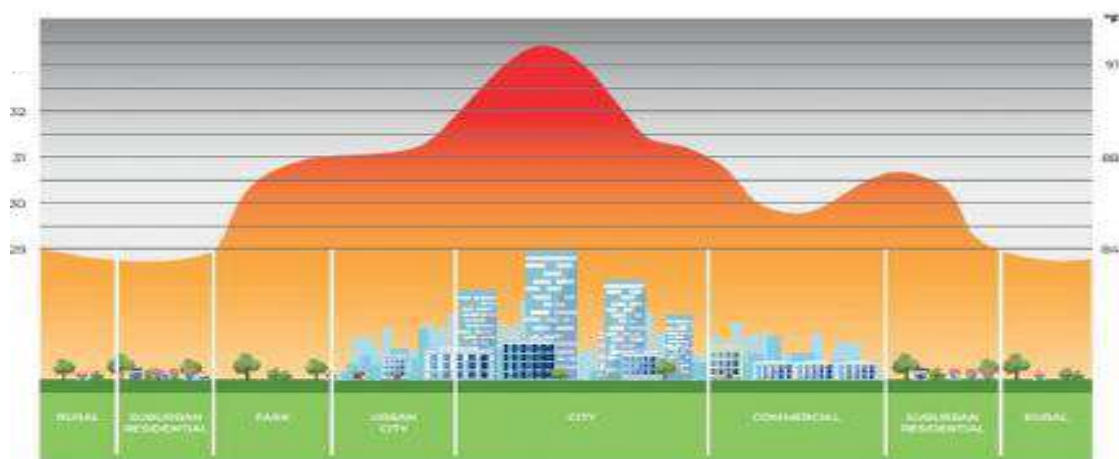

Рис. 1.3.2. (2) Екологічна деградація міського простору

Підтримуємо думку Шліпченко С., та Тищенко І., які зазначають, що окрему групу факторів становлять екологічні виклики, пов'язані з високим рівнем урбанізованості центральних територій. Дефіцит озеленення, надмірна частка твердих покриттів, погіршення мікроклімату та акустичне забруднення знижують комфортність перебування в середмісті та негативно впливають на якість міського життя (Див. Рис. 1.3.2. (2)). Неможливість вирішення цих проблем без системних просторових змін зумовлює необхідність реновації, орієнтованої на інтеграцію природних компонентів у структуру міського середовища [81, с. 169].

Отже, необхідність реновації центральних міських територій формується не під впливом окремого чинника, а внаслідок накладання функціональних, просторових, соціальних, економічних і екологічних процесів, які в сукупності знижують адаптивність середмістя до сучасних умов. Усвідомлення цієї багатофакторності дозволяє розглядати реновацію не як разовий захід, а як закономірний етап розвитку міського середовища, що потребує комплексного архітектурно-планувального підходу.

1.3.3 Умови реалізації реноваційних процесів у межах історичних середмість

На відміну від факторів, які ініціюють потребу в реновації, умови визначають реальні межі та характер просторових перетворень у центральній частині історичного міста. Саме вони формують рамку, в межах якої реновація може бути реалізована без втрати цінності середмістя як носія історичної, культурної та просторової ідентичності. Відповідно, реноваційні процеси в історичних середмістях мають принципово відмінний характер порівняно з оновленням периферійних або нових міських територій.

Детермінуючою умовою здійснення реновації є історико-культурна обмеженість втручання, що зумовлена наявністю об'єктів культурної спадщини, охоронних зон і традиційної планувальної структури. Історичне

середмістя формує цілісний просторовий організм, у якому цінність мають не лише окремі пам'ятки архітектури, а й структура вулиць, масштаб забудови, характер забудовних фронтів і просторові візуальні зв'язки.

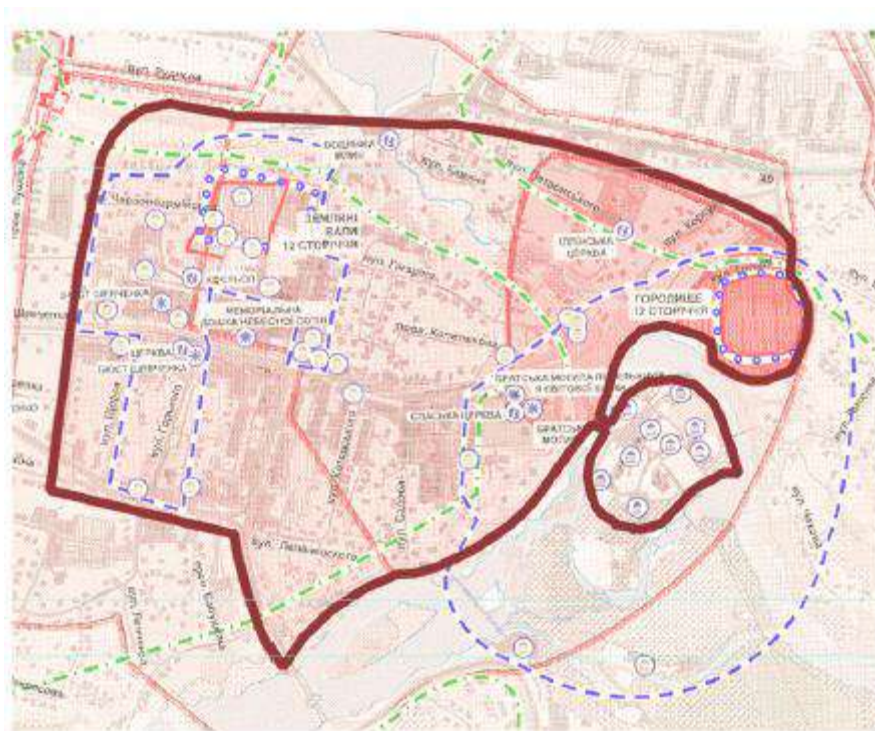

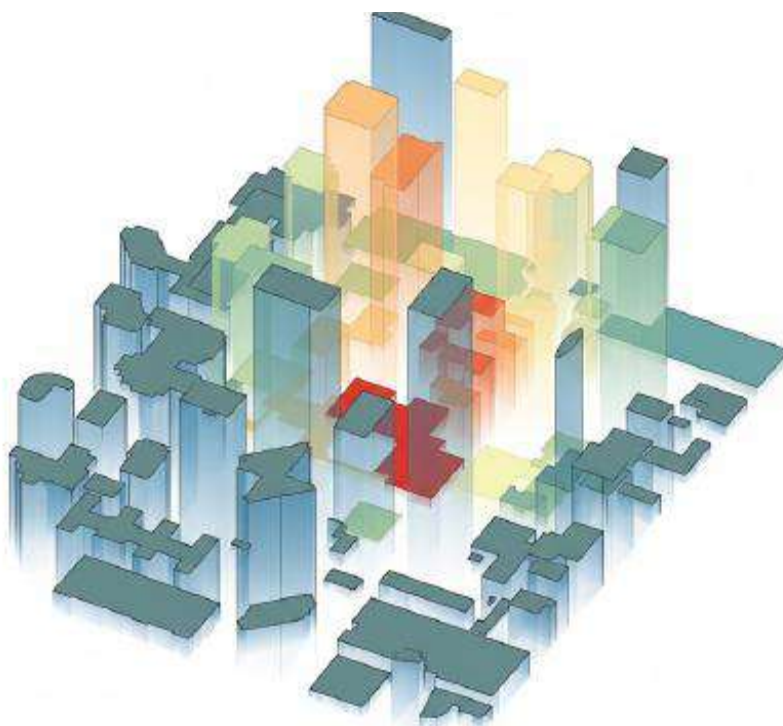
Рис. 1.3.3. (1) Історико-культурні обмеження в процесі забудови

Природно-ландшафтні умови виступають одночасно як обмеження і як потенціал реновації середмістя. Рельєф, гідрографічна мережа, система зелених насаджень і мікрокліматичні особливості формують просторові передумови розвитку відкритих і рекреаційних просторів. В історичних містах природні компоненти часто інтегровані в міську тканину фрагментарно або перебувають у деградованому стані, що ускладнює їх використання. У процесі реновації ландшафтні елементи дедалі частіше розглядаються як структуроутворюючий чинник, здатний компенсувати дефіцит відкритих просторів і підвищити екологічну якість середмістя [70, с. 29].

Важливою умовою реалізації реноваційних процесів є нормативно-правове регулювання, яке визначає допустимі параметри використання території. Містобудівна документація, режими охорони культурної спадщини, санітарні та інженерні обмеження формують правове поле, в межах якого

здійснюється оновлення середмістя. Нормативні вимоги встановлюють граничні показники поверховості, щільності забудови, функціонального призначення та режимів використання територій, що безпосередньо впливає на можливості просторової трансформації [23, с. 163]. У цьому сенсі нормативна база виступає не лише інструментом контролю, а й чинником, який спрямовує реноваційні процеси в русло збереження історичної цінності міського середовища.

Інженерно-інфраструктурні умови також суттєво впливають на характер і масштаби реновації середмістя. Значна зношеність інженерних мереж, транспортної інфраструктури та систем благоустрою створює додаткові обмеження для просторових перетворень і потребує комплексного підходу до оновлення території. У багатьох випадках реновація громадських просторів або забудови в історичному середмісті неможлива без одночасної модернізації інженерних систем, що впливає на етапність реалізації проєктних рішень і потребує значних ресурсів.

Окрему групу умов формують просторово-функціональні характеристики середмістя, зокрема існуюче використання території, наявність деградованих або недовикористаних ділянок, функціональні конфлікти між різними

Рис. 1.3.3 (2) Обмежені просторові ресурси

видами діяльності. Саме ці характеристики

визначають потенціал та напрями можливих просторових змін. У межах історичних середмість реновація часто реалізується шляхом переосмислення

внутрішньоквартальних просторів, трансформації застарілих функцій і створення нових громадських зон без порушення загальної морфології міського середовища.

Таким чином, умови реалізації реноваційних процесів у межах історичних середмість формують багаторівневу систему обмежень і можливостей, що визначає характер просторових трансформацій. Усвідомлення цих умов дозволяє перейти від декларативних підходів до реновації до формування реалістичних архітектурно-планувальних рішень, узгоджених з історичною структурою, природним середовищем і нормативними вимогами. Саме в межах цієї системи умов реновація набуває характеру керованого та науково обґрунтованого процесу.

1.3.4 Взаємодія детермінант і обмежень у процесі просторової трансформації середмістя

Процеси реновації міського середовища середмість не можуть бути пояснені через ізольований аналіз окремих факторів або умов. Їх реальний механізм формується у взаємодії детермінант розвитку та системи обмежень, які одночасно стимулюють і стримують просторові трансформації центральної частини міста. Саме ця взаємодія визначає не лише необхідність реновації, а й її форму, масштаб і допустимі інструменти.

Детермінанти реновації (соціальні, економічні, функціональні та екологічні) формують запит на зміну просторової організації середмістя [58, с. 89]. Вони проявляються у зростанні потреби в якісних громадських просторах, переорієнтації міського життя на пішохідні сценарії, підвищенні ролі рекреації та культурної активності, а також у необхідності екологічної стабілізації міського середовища. Водночас ці процеси не можуть реалізовуватися безпосередньо, оскільки центральна частина історичного міста функціонує в умовах жорстких просторових, історико-культурних і нормативних обмежень.

Обмеження реновації (історико-культурні, нормативно-правові, природно-ландшафтні та інженерно-інфраструктурні) визначають межі допустимого втручання та формують своєрідний «коридор можливостей» для просторових змін. Іншими словами, вони не є суто стримувальним чинником, а виконують стабілізуючу функцію, запобігаючи втраті ідентичності середмістя та руйнуванню його просторової структури. Завдяки цим обмеженням реновація історичних середмість набуває характеру поетапного, контекстуального та адаптивного процесу.

У зв'язку із зазначеним, виникає необхідність компромісних просторових рішень, які не усувають протиріч, а переводять їх у продуктивну площину. Реновація середмістя реалізується не через масштабну перебудову, а через трансформацію функціонального наповнення, переосмислення існуючих просторів і зміну сценаріїв їх використання. Прикладами таких рішень є адаптивне використання внутрішньоквартальних дворів, переформатування вуличних просторів на користь пішоходів, створення багатофункціональних площ і ландшафтних громадських зон без порушення історичної планувальної структури.

Взаємодія детермінант і обмежень також зумовлює нерівномірність реноваційних процесів у межах середмістя. Окремі ділянки, що мають меншу історико-культурну цінність або більший функціональний потенціал, трансформуються швидше, тоді як найбільш цінні або складні з точки зору регламентів території оновлюються поступово або залишаються стабільними. Така вибірковість є характерною рисою реновації історичних середмість і підтверджує її некатастрофічний, еволюційний характер.

Отже, взаємодія детермінант розвитку та системи обмежень формує реновацію середмістя як керований процес просторової трансформації, у якому зміни відбуваються в межах чітко визначених рамок. Усвідомлення цього механізму дозволяє перейти від інтуїтивних або фрагментарних рішень до науково обґрунтованої стратегії реновації, що враховує як потреби сучасного міського життя, так і цінність історичного середовища.

Висновки до розділу 1

Реновація міського середовища історичних середмість постає не як окремий напрям благоустрою чи оновлення забудови, а як форма просторової реакції міста на втрату відповідності між історично сформованою структурою та сучасними моделями міського життя. У цьому сенсі середмістя виступає зоною концентрації просторових, функціональних і соціальних протиріч, розв'язання яких неможливе без цілісного переосмислення принципів його організації.

Центральні частини історичних міст характеризуються поєднанням високої культурної цінності та обмеженого потенціалу трансформацій. Їх просторовий розвиток відбувається в умовах щільної забудови, сформованої в інші історичні періоди, що унеможливорює екстенсивні сценарії зростання. У зв'язку з цим реновація середмість набуває характеру інтенсивного процесу, заснованого на адаптації, регенерації та внутрішній перебудові існуючої міської структури без втрати її ідентичності.

Встановлено, що необхідність реновації зумовлюється не окремими чинниками, а сукупною дією функціональних, соціальних, економічних, екологічних і транспортних процесів. Їх взаємодія призводить до зниження просторової якості середмістя, фрагментації громадських просторів, домінування транзитних функцій та ослаблення ролі центральної частини міста як повноцінного громадського ядра. У таких умовах реновація виступає не альтернативою розвитку, а єдино можливим механізмом відновлення життєздатності центральних територій.

Разом з тим, характер реноваційних втручань визначається системою обмежень, серед яких ключову роль відіграють історико-культурні, природно-ландшафтні, нормативно-правові та інженерно-інфраструктурні умови. Вони формують межі допустимих просторових змін і зумовлюють застосування контекстуальних, поетапних і адаптивних підходів до трансформації

середмість. Реновація в історичному середовищі набуває характеру керованого процесу, в якому зміни не руйнують структуру, а інтегруються в неї.

Взаємодія детермінант розвитку та системи обмежень формує специфічний механізм реновації середмість, у межах якого просторові протиріччя не адаптуються повністю, а переводяться в збалансований стан. Такий підхід забезпечує можливість поєднання сучасних функціональних і соціальних вимог із збереженням історично сформованої морфології міського середовища.

Досвід модернізації історичних частин міст підтверджує, що ефективна реновація базується на комплексному підході, який поєднує ревіталізацію відкритих просторів, пріоритет пішохідного руху, інтеграцію зелених і водних елементів та адаптивне використання існуючої забудови. Такі рішення дозволяють не лише зберегти історичну ідентичність середмість, а й повернути їм роль активного простору міського життя. Сформовані теоретичні положення визначають концептуальні засади подальшого дослідження та створюють підґрунтя для аналізу конкретної території середмістя з метою розроблення архітектурно-планувальних рішень, спрямованих на його комплексну реновацію.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ АРХІТЕКТУРНО-ПАНУВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СЕРЕДМІСТЬ ІСТОРИЧНИХ МІСТ

2.1 Основні принципи реставраційно-реконструктивних трансформацій середмість історичних міст

Реставраційні та реконструкційні перетворення історичних центрів міст – це складний та багаторівневий процес, що поєднує завдання збереження культурної спадщини й адаптації міського середовища до сучасних умов функціонування. У цьому контексті історичний центр розглядається не як сукупність окремих об'єктів, а як цілісна просторово організована система, що утворилася в результаті тривалого історичного розвитку та послідовного накопичення архітектурно-планувальних рішень різних періодів [50, с.81].

Сучасні підходи до трансформації історичних міст базуються на необхідності поєднання процесів збереження та розвитку, що зумовлює відмову від крайніх моделей – як повного збереження середовища, так і його радикального оновлення. В даному питанні важливу роль відіграють положення міжнародних документів у сфері охорони культурної спадщини, зокрема Венеційської та Вашингтонської хартій, які визначають основні принципи роботи з історичним середовищем [83, с. 54].

Узагальнення теоретичних підходів та практики трансформації історичних центрів міст дозволяє виділити систему принципів, котрі визначають логіку їх формування та подальшого розвитку.

Принцип кумулятивного розвитку (спадкоємності історичного середовища) визначає підхід до трансформації середмістя як безперервного процесу, у якому міське середовище формується шляхом послідовного нашарування різночасових змін. У цьому контексті історичний центр розглядається як складна багаторівнева система, що відображає результати тривалого містобудівного розвитку, соціально-економічних процесів та змін функціонального використання території [11].

На відміну від підходів, орієнтованих на відтворення окремих історичних станів або їх часткову реконструкцію, кумулятивний розвиток передбачає збереження та включення всіх етапів формування середмістя як взаємопов'язаних складових єдиного середовища. У такий спосіб, до речі, простіше відслідкувати еволюцію його просторової структури (див. рис 2.1.1).

Рис. 2.1.1. Модель кумулятивного розвитку історичного середмістя, що відображає послідовне нашарування просторових і функціональних змін [76]

У сучасній практиці трансформації історичних міст цей принцип реалізується через поєднання процесів збереження, адаптації та оновлення середовища, що дозволяє інтегрувати нові функції та форми використання без втрати його ідентичності, що чітко прослідковується на рис. 2.1.1. Нові втручання розглядаються як наступний етап розвитку, який доповнює існуючу

структуру, а не замінює її, що відповідає положенням міжнародних документів у сфері охорони культурної спадщини, зокрема Венеціанської хартії. Важливим аспектом є забезпечення «читабельності» історичного розвитку середмістя, при якій різночасові нашарування залишаються візуально та просторово ідентифікованими.

Реалізація принципу кумулятивного розвитку передбачає:

- збереження різночасових шарів забудови як складових єдиного історичного середовища;
- формування нових елементів як наступного етапу розвитку, а не як заміни існуючих;
- відмову від відтворення середовища в межах одного історичного періоду;
- забезпечення «читабельності» історичного розвитку міста;
- безперервність трансформації середовища у часі.

Принцип збереження автентичності історичного середовища визначає пріоритет охорони тих характеристик середмістя, які сформувалися в процесі його історичного розвитку і є носіями його культурної, архітектурної та містобудівної цінності. Йдеться не лише про окремі пам'ятки, а про цілісну міську структуру, де значення мають як матеріальні елементи, так і їх просторові взаємозв'язки, масштаб і загальний образ [62, с. 22; 17]. Автентичність у цьому контексті розуміється як історична достовірність середовища, що проявляється у збереженні його реальної, сформованої у часі структури [17, с. 79]. Спектр розуміння доторкається не лише фізичних характеристик забудови, а й її просторової організації, морфології, матеріалів та характеру використання території, що разом формують впізнаваний образ середмістя.

Збереження автентичності передбачає фіксацію і підтримання тих елементів середовища, які відображають історичні етапи розвитку міста, а також забезпечення їх взаємодії без спотворення первісних характеристик. Втрата автентичності, як правило, пов'язана з надмірними перебудовами,

стилізацією або заміною історичних елементів новими, що призводить до спрощення та уніфікації міського середовища.

Як показує практика, збереження автентичності обумовлює роботу не лише з окремими об'єктами, а з усією системою історичного середмістя як взаємопов'язаною структурою. Саме тому, реалізація принципу передбачає:

- збереження історично сформованої планувальної структури середмістя;
- охорону матеріальної основи історичної забудови та її конструктивних елементів й підтримання масштабних, морфологічних і композиційних характеристик;
- недопущення стилістичної імітації та формування псевдоісторичної забудови та обмеження втручань, що призводять до спотворення історичної достовірності.

Звернемо увагу і на те, що «збереження автентичності» як концепт не означає повної відмови від змін. Адаптація до сучасних умов є допустимою, однак вона має здійснюватися з урахуванням сформованих характеристик середмістя і без втрати його ідентичності.

Рис. 2.1.2. Приклад збереження автентичності історичного середовища в м. Толедо, Іспанія

Принцип планування та просторової цілісності історичного середовища детермінує необхідність збереження сформованої просторової структури центру міста як єдиної взаємопов'язаної системи. Суть принципу полягає у збереженні логіки просторової організації центру міста, який утворюється мережею вулиць та площ, структурою кварталів, а також композиційними осями та напрямками сприйняття. У такий спосіб розкривається характер міського простору, забезпечує його цілісність та впливає на сприйняття центру міста як єдиного цілого. Збереження просторової цілісності передбачає підтримку безперервності вуличної мережі, збереження композиційних осей, візуальних коридорів та орієнтації на доміанти, а також запобігання порушенню усталеної структури через хаотичні або дисгармонійні втручання. Нові елементи слід включати в існуючу систему таким чином, щоб не руйнувати її логіку, а зміцнювати усталені просторові зв'язки.

Рис. 2.1.3. Схематичне відображення складових розпланувальної та об'ємно-просторової цілісності історичного середмістя

Принцип контекстуального доповнення історичного середовища визначає підхід до формування нових архітектурних втручань у межах історичного середмістя, який базується на узгодженні сучасних об'єктів із сформованими просторовими, масштабними та композиційними характеристиками міського середовища. Сучасне місто та його ритм – динамічні конструкти, котрі зумовлюють введення нових функцій і об'ємів, однак їх реалізація повинна відбуватися без порушення сформованого характеру середмістя. Слід зауважити: неконтрольоване впровадження нової забудови призводить до втрати масштабної узгодженості, порушення силуету та фрагментації міського простору; як наслідок – середовище втрачає свою впізнаваність і цілісність, що негативно впливає як на його сприйняття, так і на функціонування [66].

Із вищеподаного виходить, що нова забудова розглядається як складова існуючого міського середовища, яка повинна враховувати його морфологію, пропорції, ритміку та характер забудови. Узгодження досягається не через копіювання історичних форм, а через інтерпретацію їхніх основних закономірностей — масштабу, співвідношення об'ємів, структури фасадів і матеріальності.

У аналітичних збірниках, присвячених публічному управлінню, в розрізі управління містобудівними процесами наголошують, що важливим аспектом є забезпечення масштабної відповідності нових об'єктів, оскільки саме масштаб визначає сприйняття простору на рівні людини. Порушення масштабних співвідношень призводить до домінування нової забудови над історичною та руйнування сформованого просторового балансу [27, с. 144-145]. Не менш значущим є збереження ритму та пропорцій фасадного членування, які формують характер вуличного фронту. Введення нових об'єктів із принципово іншою ритмікою або членуванням призводить до дисгармонії та візуального розриву середовища.

Силует забудови також виступає важливою складовою контекстуального узгодження, особливо в історичних містах із вираженим панорамним сприйняттям. Зміна висотності або конфігурації забудови без урахування

існуючого силуету може призвести до втрати домінант та спотворення історичного образу міста. Напротивагу цьому маємо віддати належне попередній узгодженості матеріалів і колористики, котра сприяє збереженню візуальної цілісності середмістя, однак не передбачає прямого копіювання історичних зразків. Сучасна архітектура має відображати свій час, залишаючись при цьому узгодженою з існуючим середовищем.

Рис. 2.1.4. Варіанти інтеграції сучасної архітектури в історичне середовище: контрастне та узгоджене включення нової забудови

Принцип поліфункціональності історичного середовища є предметом огляду і ґрунтовних досліджень багатьох науковців, таких як Кутняк О. Р. [32], Легенький Ю., Ареф'єва А. [35], Лещенко Н. [36; 37]. Із аналізу джерел приходимо до висновку про його розуміння як підходу до формування середмістя в розрізі багатофункціонального міського простору, у межах якого

поєднуються різні види діяльності (житлова, громадська, культурна, комерційна та рекреаційна).

Історично центральні частини міст формувалися як зони концентрації різних функцій, що забезпечувало постійну присутність людей, безперервність використання простору та його соціальну активність. Функціональна різноманітність безпосередньо впливає на просторову якість середмістя, оскільки поєднання житла, обслуговування, культури та відпочинку створює умови для формування активного міського середовища протягом усього дня. Відсутність такого поєднання призводить до монофункціональності, зниження інтенсивності використання території та її деградації. До того ж, симбіоз різних функцій забезпечує адаптивність історичного середовища до сучасних умов, дозволяє ефективно використовувати існуючу забудову та сприяє її «оживленню». При цьому важливим є не лише наявність різних функцій, а їх збалансоване співвідношення.

Практична реалізація принципу передбачає:

- поєднання житлових, громадських, культурних і комерційних функцій у межах середмістя;
- адаптацію історичної забудови до сучасних потреб із збереженням її характеристик;
- формування активних громадських просторів як центрів соціальної взаємодії;
- забезпечення рівномірної активності території протягом доби.

Архітектори невпинно намагаються досягти так званого функціонального балансу (як це зображено на рис. 2.1.5), при якому жодна з функцій не домінує настільки, щоб витіснити інші. Надмірна орієнтація, зокрема, на туристичну або комерційну діяльність може призвести до втрати автентичності середмістя та його перетворення на простір, позбавлений повсякденного міського життя.

Рис. 2.1.5. Схематичне відображення поєднання функцій у структурі історичного середмістя

Зазначені принципи розглядаються як взаємопов'язана система, в межах якої кожен із них відповідає за окремий аспект формування середовища: збереження історичної глибини, достовірності, просторової організації, узгодження нових втручань та забезпечення функціональної активності.

2.2 Архітектурно-планувальні прийоми реставраційно-реконструктивних трансформацій середмість історичних міст

Реалізація реставраційно-реконструктивних трансформацій середмість історичних міст відбувається не лише на рівні загальних принципів, що визначають методологію втручання, але й через систему конкретних архітектурно-планувальних рішень, які безпосередньо впливають на просторову, функціональну та образну організацію міського середовища [67]. У

зв'язку з цим, архітектурно-планувальні прийоми як інструменти практичної роботи з історично сформованою міською тканиною суттєво активізують своє значення, так як дозволяють цілеспрямовано формувати якість історичного середовища, забезпечуючи збереження його ідентичності та одночасно інтеграцію нових функцій і елементів. Вони виступають зв'язуючою ланкою між теоретичними засадами трансформації та їх практичною реалізацією у міському просторі.

Приєм 1. Збереження та відтворення фасадної структури історичної забудови

Збереження та відтворення фасадної структури історичної забудови є одним із ключових прийомів роботи з історичним середмістям, оскільки саме фасади формують візуальне сприйняття міського простору та визначають його архітектурний характер. У сформованому середовищі фасад виступає не лише елементом окремої будівлі, а складовою безперервного вуличного фронту, який забезпечує цілісність просторової композиції. За умов дотримання таких умов реконструкція пам'ятки архітектури визнається допустимою, а сукупність змін, що її характеризують, може бути визначена як допустимі реконструктивні доповнення. Відповідно, існує обмежена можливість реконструювати об'єкт, тобто змінити його параметри та якість інженерно-технічного забезпечення. Якщо змінюються перелічені параметри (прямо чи опосередковано), то це спричиняє і зміну архітектурно-композиційних, конструктивних, художніх та технологічних особливостей пам'ятки, що входять до опису об'єкта охорони, відповідно, мають бути оцінені заходи можливого та неприпустимого в реконструкції.

У процесі реконструкції допускається оновлення внутрішнього функціонального наповнення будівель, однак зовнішня оболонка, яка формує історичний образ середмістя, повинна зберігатися або відтворюватися з максимальною відповідністю до історичного контексту. Показовим прикладом є ринкова площа м. Вроцлав (Польща), де післявоєнна відбудова здійснювалася із збереженням історичного вуличного фронту. Поєднання реставрації

збережених будівель та відтворення втрачених дало змогу відновити характерний ритм і масштаб забудови, зберігши цілісний архітектурний образ площі при її активному сучасному використанні.

Рис. 2.1.1. Збереження та відтворення фасадної структури історичної забудови ринкової площі м. Вроцлав (Польща) [96]

Прийом 2. Відтворення втрачених фрагментів історичного середовища

Відтворення втрачених фрагментів історичного середовища застосовується у випадках значних руйнувань або повної втрати історичної забудови, коли порушується цілісність просторової структури середмістя. В культурі кожного суспільства є певне коло творів архітектурного мистецтва, художня цінність яких значно вища, за цінність їх як пам'яток матеріальної культури. Наприклад, точне відтворення фонтана «Самсон» архітектора І. Григоровича-Барського 1748-50 рр. в Києві є твором мистецтва анітрішки не менш автентичним, ніж виконання хором Іконника твору композитора А. Веделя XVIII ст. [38]

Даний прийом особливо актуальний для України, як наразі перебуває в умовах повномасштабної війни, адже саме цей прийом виступає засобом

відновлення морфології міського середовища та повернення його композиційної завершеності. Концепт зводиться до відновленні історично сформованих елементів міської тканини (планувальної структури, об'ємно-просторової організації, силуету та характеру забудови) на основі достовірних історичних джерел.

а)

б)

Рис. 2.1.2. Ринкова площа м. Вроцлав (Польща): а — стан забудови після руйнувань 1944 р.; б — відновлена фасадна структура історичної забудови (сучасний вигляд) [96]

Одним із прикладів є відбудова історичного центру м. Варшава (Польща), де після значних руйнувань було відтворено планувальну структуру, характер

забудови та архітектурний образ середмістя на основі історичних матеріалів. У цьому випадку реконструкція виступає як інструмент відновлення історичної ідентичності міста та його просторової цілісності.

При цьому відтворення здійснюється з урахуванням історичних планів, архівних матеріалів, іконографії та результатів наукових досліджень. Залежно від ступеня збереженості середовища відтворення може мати різний характер:

- точна реконструкція на основі документально підтверджених даних;
- узагальнене відновлення об'ємно-просторової структури без детального копіювання;
- відтворення ключових елементів, що формують композицію середмістя.

Прийом 3. Адаптивне використання історичної забудови

Адаптивне використання історичних будівель передбачає збереження існуючих будівель шляхом їх функціональної трансформації відповідно до сучасних потреб [45]. У рамках цього підходу історичні будівлі інтегруються в нові сценарії використання без втрати своїх основних архітектурних та просторових характеристик. Застосування цього прийому обумовлене необхідністю забезпечення життєздатності історичного середовища, оскільки збереження будівель без їх функціонального наповнення призводить до поступової деградації. Збереження матеріальної та просторової структури будівлі супроводжується зміною або розширенням її функціонального призначення. При цьому, втручання здійснюється з урахуванням конструктивних, морфологічних і композиційних особливостей об'єкта, що дозволяє зберегти його історичну ідентичність.

У процесі адаптивного використання допускається:

- перепланування внутрішніх просторів;
- модернізація інженерних систем;
- часткова трансформація функціональної структури будівлі.

Водночас обмежується втручання у:

- об'ємно-просторову структуру;
- фасадну композицію;

- характер історичного середовища.

У працях Лещенко Н. А. адаптивне використання розглядається як один із ключових прийомів «оживлення» історичного середовища, що забезпечує його функціональну активність і інтеграцію у сучасну структуру міста [36]. Характерним прикладом є ревіталізація промислових територій у європейських містах, де колишні виробничі будівлі трансформуються у багатофункціональні громадські простори, культурні центри або комерційні об'єкти при збереженні їх архітектурної структури.

Рис. 2.2.3. Адаптивне використання історичної забудови в межах середмістя м. Краків (Польща).

Прийом 4. Включення нової забудови в історичне середовище

Формування сучасних архітектурних об'єктів у межах історичного середмістя пов'язане з необхідністю їх обережного впровадження у вже сформовану міську структуру. Потреба у застосуванні цього прийому виникає у зв'язку з оновленням функціональної структури міста та необхідністю інтеграції нових об'єктів у історично сформовану тканину. Важливим, при цьому, є збереження узгодженості між новими елементами та існуючою забудовою без порушення просторової організації середмістя. Введення нових об'ємів здійснюється з урахуванням основних характеристик історичного

середовища, зокрема масштабу забудови, її поверховості, парцеляції кварталів, ритму вуличного фронту, а також сформованого силуету та системи доміант. Саме ці параметри визначають межі допустимого втручання і забезпечують композиційну узгодженість нового з існуючим.

Принциповим є те, що нова архітектура не орієнтується на стилістичне відтворення історичних форм. Вона повинна відображати сучасний етап розвитку міста, водночас залишаючись вписаною у контекст. Такий підхід дозволяє зберегти «читабельність» різних часових шарів, про яку раніше зазначалося, і уникнути формування псевдоісторичного середовища. Показовим прикладом є реконструкція Neues Museum у м. Берлін (Німеччина), де нові архітектурні елементи були інтегровані у структуру історичної будівлі. Втрачені частини доповнено сучасними об'ємами, виконаними з використанням нових матеріалів, що дозволяє чітко відрізнити нове від історичного, зберігаючи при цьому цілісність композиції [87].

Рис. 2.1.4. Включення сучасних архітектурних елементів у структуру історичної будівлі на прикладі Neues Museum у м. Берлін (Німеччина) [87].

Прийом 5. Регенерація громадських просторів

Громадські простори історичного середмістя (площі, вулиці, набережні) формують основу міського життя, однак у процесі розвитку міста вони часто втрачають свою активність або змінюють функцію [29]. Зокрема, значна частина таких територій поступово перетворюється на транзитні або транспортні зони, втрачаючи роль місць взаємодії та перебування людей. У таких випадках виникає потреба не просто в їх благоустрої, а в більш глибокій трансформації – регенерації, яка передбачає повернення простору до активного використання. Йдеться про зміну його функціонального змісту та способу використання, коли пріоритет надається пішоходу, а не транспорту.

Регенерація дозволяє переосмислити простір як місце перебування, а не лише переміщення. Досягнення належного ефекту – результат створення умов для відпочинку, комунікації, проведення подій, а також через підвищення якості середовища: озеленення, облаштування, активізацію прилеглої забудови. Важливо, що в таких перетвореннях змінюється не тільки фізичний стан території, а й характер її сприйняття. Простір починає працювати як частина повсякденного життя міста, стає привабливим і для мешканців, і для відвідувачів, що безпосередньо впливає на загальну активність середмістя.

Одним із найвідоміших прикладів є трансформація вулиці Strøget у м. Копенгаген (Данія), де відмова від транспортного руху і перетворення її на пішохідний простір дали змогу сформувати активне міське середовище з розвиненими громадськими функціями.

а)

б)

Рис. 2.1.5. Пішохідна трансформація вулиці Strøget у м. Копенгаген (Данія): а — використання простору як транспортної вулиці; б — формування пішохідного громадського простору [89]

Приєм б. Інтерпретація втрачених історичних об'єктів

У структурі історичних середмість значна кількість об'єктів з часом була втрачена, що призвело до розривів у просторовій та смисловій цілісності середовища. Водночас повне відтворення таких об'єктів не завжди є можливим або доцільним, особливо за відсутності достатньої наукової бази чи у випадках, коли реконструкція може спотворити історичну достовірність. Можемо відслідкувати і застосування іншого підходу – інтерпретація, яка дозволяє зафіксувати присутність втраченого об'єкта без його буквального відтворення. Йдеться про збереження пам'яті про історичну забудову через сучасні засоби просторового або художнього вираження.

Інтерпретація проявляється по-різному: у позначенні контурів фундаментів у мощенні, використанні різних матеріалів або фактур, встановленні інформаційних елементів, а також у створенні умовних об'ємів чи композицій, що вказують на місце та масштаб втраченого об'єкта. Тут зважають не на відтворення форми як такої, а на передача змісту і значення, яке об'єкт мав у структурі міста. Показовим прикладом є територія Десятинної церкви у м. Київ, де втрачену будівлю не відтворено, але її місце позначене через збережені археологічні залишки та просторову організацію території.

Очевидна перевага зводиться до того, що одночасно простіше уникнути псевдоісторичності та зберегти пам'ять, роблячи її зрозумілою для сучасного користувача. Фактично мова йде про своєрідне «прочитання» історичного шару, коли простір починає не лише функціонувати, а й комунікувати. Застосування інтерпретації забезпечує включення втрачених об'єктів у сучасну структуру міста на рівні сприйняття та символіки, не порушуючи при цьому автентичності середовища.

2.3. Особливості архітектурно-планувальної реновації, реставрації і реконструкції середмістя історичних міст

Архітектурно-планувальні трансформації середмість історичних міст характеризуються рядом особливостей, що формуються під впливом історично сформованої просторової структури, ступеня її збереженості та сучасних соціально-функціональних потреб [59]. Зазначені особливості доцільно розглядати як результат взаємодії потенціалів і обмежень розвитку історичного середовища, що визначають характер, інтенсивність і допустимі межі його трансформації.

Однією з ключових особливостей архітектурно-планувальної трансформації історичних центрів міст є ступінь збереження історичного середовища та рівень його фрагментації. Історичний центр міста формується в результаті тривалої забудови, в межах якої просторово-планувальна структура, морфологія забудови та система громадських просторів нашаровуються з часом та утворюють складну багат шарову організацію [16].

У більшості випадків така структура не повністю збережена, а характеризується різним ступенем збереження окремих її елементів. У межах центру міста можуть поєднуватися добре збережені історичні фрагменти, трансформовані райони та території з частково або повністю втраченою забудовою.

Так, збережені елементи історичного середовища – планувальна сітка, конфігурація кварталів, характер забудови та просторові зв'язки – формують потенціал для відновлення історичного образу центру міста та забезпечують безперервність його розвитку. Вони є основою для регенерації середовища, збереження його ідентичності та формування цілісної композиційної структури. Наявність таких фрагментів дозволяє здійснювати трансформації не шляхом радикальної перебудови, а шляхом інтеграції нових елементів у вже сформовану структуру. Водночас фрагментація історичного середовища, розриви в планувальній структурі, втрата забудови та непослідовні сучасні втручання виступають суттєвими обмеженнями розвитку центру міста. Вони призводять до порушення просторової цілісності, втрати композиційної ієрархії та зниження виразності міського середовища. У таких умовах трансформація центру міста вимагає диференційованого підходу, який передбачає поєднання методів реставрації, регенерації, реконструкції та нового будівництва залежно від ступеня збереження окремих зон [76].

Рис. 2.3.1. Клеванський замок (сmt Клевань, Рівненська обл.) — приклад фрагментації історичної забудови та втрати просторової цілісності середовища

Наступною визначальною особливістю архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст є історично сформований планувальний

каркас, який виступає основою їх просторової організації [60, с. 94-95]. Планувальний каркас формується в процесі тривалого історичного розвитку та включає систему вулиць різного рангу, площ, вузлів і просторових зв'язків, що визначають структуру середмістя та логіку його функціонування.

Історично сформований каркас має ієрархічну будову, у якій виділяються основні напрямки руху, другорядні зв'язки та локальні простори. Така структура забезпечує впорядкованість просторової організації, формує послідовність громадських просторів та визначає характер використання території. Саме через каркас реалізується взаємозв'язок між основними функціональними зонами середмістя та забезпечується його цілісність як системи [68].

У процесі реновації, реставрації та реконструкції планувальний каркас виступає базовим елементом, який визначає характер і напрямок трансформацій. Його збереження створює потенціал для впорядкованого розвитку середмістя, формування безперервної системи пішохідних зв'язків, активізації громадських просторів та інтеграції нових функцій у сформовану структуру. Каркас забезпечує спадковість розвитку та дозволяє уникнути хаотичних втручань у середовище.

Водночас жорсткість історично сформованої планувальної структури, обмеженість геометричних параметрів вуличної мережі, вузькість профілів вулиць та наявність просторових розривів виступають суттєвими обмеженнями для сучасних трансформацій. Порушення ієрархії зв'язків, перевантаження транспортом або неузгоджене втручання у структуру каркасу призводять до втрати його функціональної ефективності та просторової логіки, що очевидно ускладнює адаптацію середмістя до сучасних потреб та потребує делікатного підходу до його трансформації.

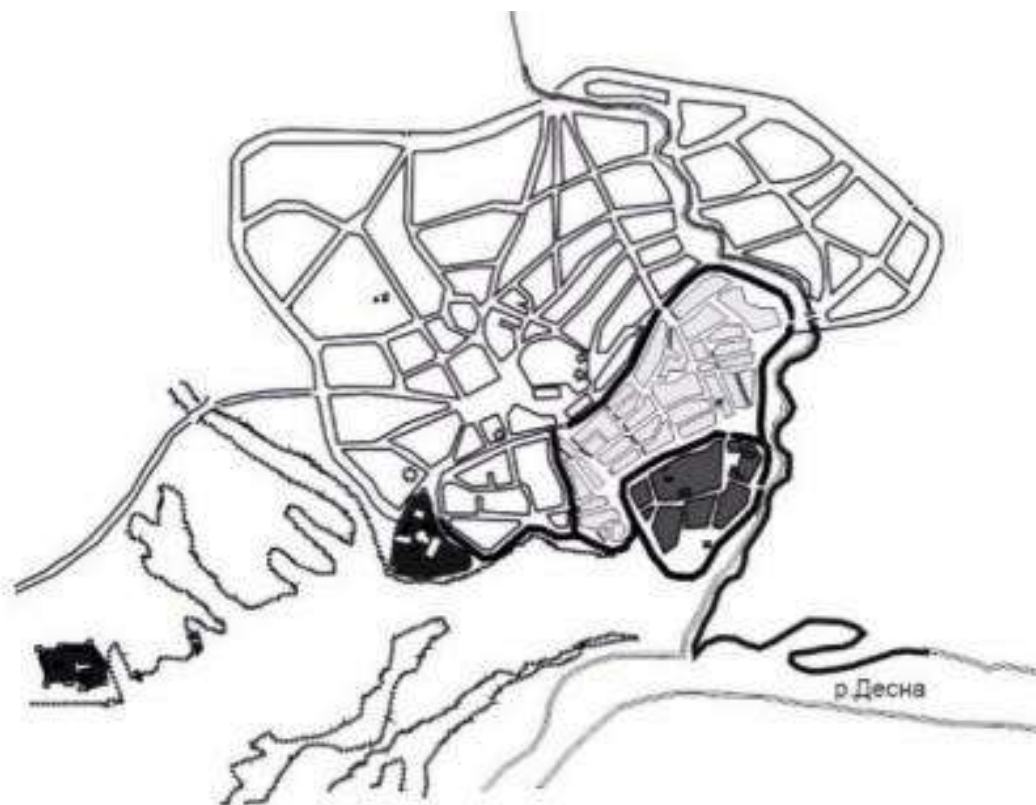

Рис. 2.3.2. Історично сформований планувальний каркас середмістя м. Чернівців (XVIII ст.) — приклад ієрархічної структури вулично-просторових зв'язків

Не менш важливою особливістю є розвитку історичних центрів міст є система композиційних домінант, яка слугує основою їх просторової ідентичності. Домінанти формуються в процесі історичного розвитку та включають культові споруди, громадські будівлі, оборонні елементи та інші об'єкти, що відіграють ключову роль у формуванні силуету міста та його композиційної структури.

Система домінант має ієрархічний характер і функціонує у взаємодії з планувальним каркасом центру міста. Вона визначає напрямки візуальних осей, формує перспективи, підкреслює вузлові точки та забезпечує логіку просторового сприйняття середовища. Домінанти виступають не лише як візуальні орієнтири, а й як смислові центри, навколо яких концентрується громадська активність та формуються основні просторові сценарії використання території. Так, до прикладу, свого часу центр міста виділявся

завдяки п'ятиверхому Успенському соборові, що став головною містобудівною домінантою й церквам Воскресенській і Різдва Христова, поставленим на найвище плато міста. Трохверхими й одноверхими парафіяльними церквами відзначалися передмістя міста – Хрестовоздвиженською (1715 р.) на Вербіцах, Покровською церквою (1721–1766 рр.) на Сухомлинці [46, с. 27].

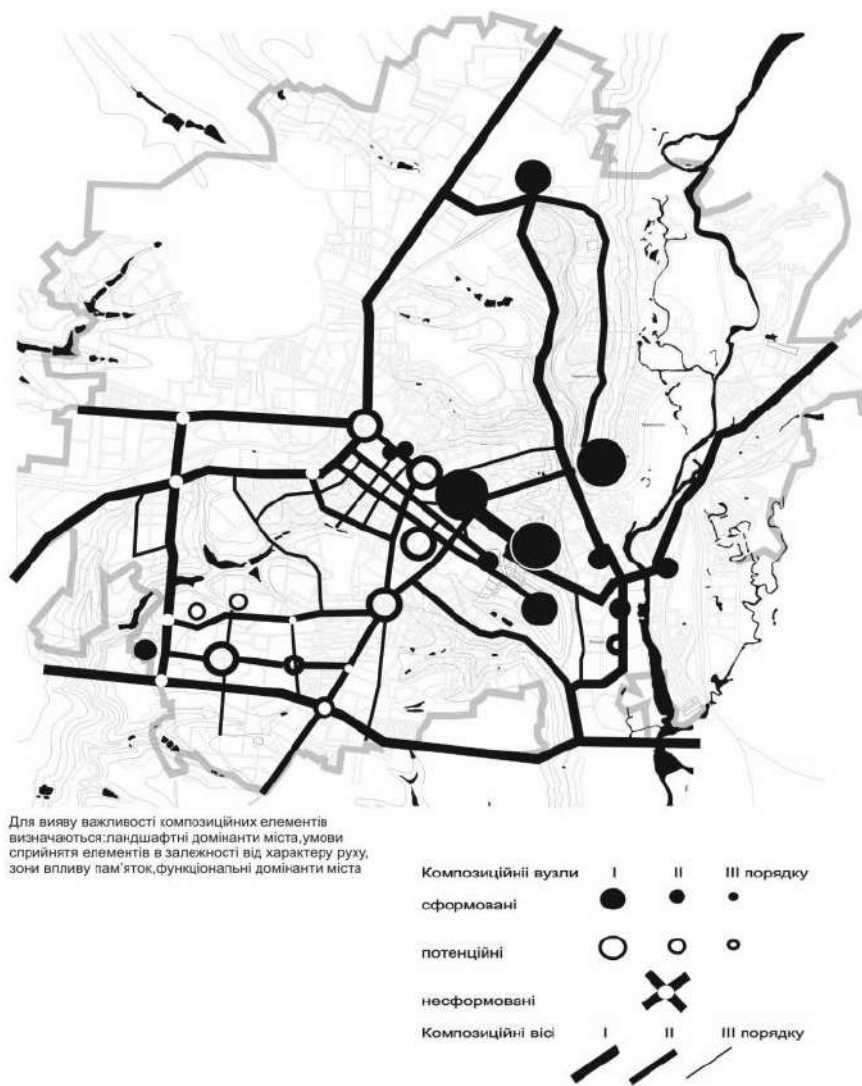

Рис. 2.3.3. Композиційний каркас міста — схема розміщення композиційних домінант, вузлів та візуальних осей, що формують просторову структуру середмістя

У процесі реновації, реставрації та реконструкції центру міста система домінант відіграє визначальну роль у формуванні композиційної цілісності та

впізнаваності середовища. Наявність збережених домінант створює потенціал для зміцнення просторової структури, відновлення візуальних зв'язків та формування цілісного образу центру міста. Вони можуть служити основою для організації громадських просторів, формування транспортних маршрутів та інтеграції нових функцій в історичне середовище.

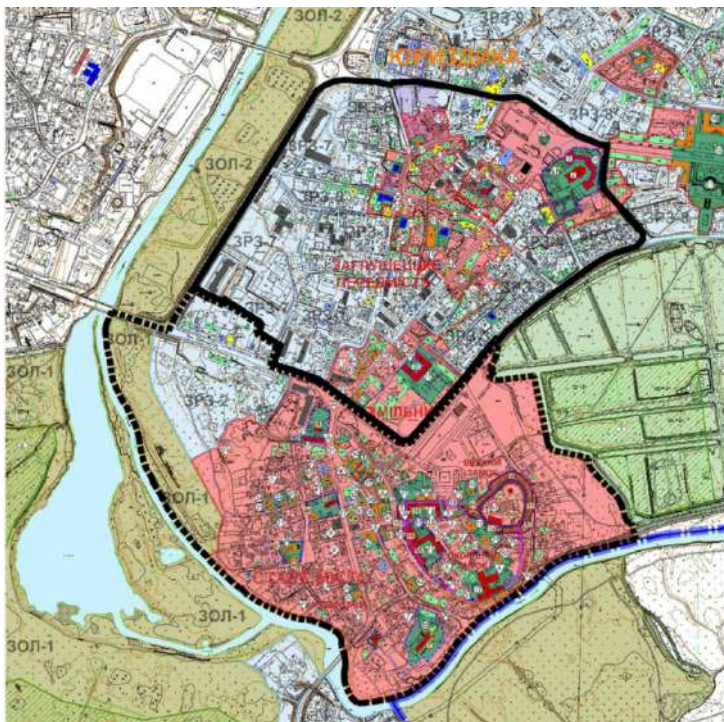

Рис. 2.3.4. Межі історичного ареалу та зони охорони пам'яток — приклад регламентації містобудівної діяльності в історичному середовищі

Важливою особливістю архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст є режим охорони історичного середовища, який визначає допустимі межі та характер втручань у сформовану просторову структуру. Історичні середмістя, як правило, охоплюють території пам'яток культурної спадщини, охоронні зони, зони регулювання забудови та зони охоронюваного ландшафту, у межах яких встановлюються відповідні обмеження щодо використання території.

Наголосимо і на впливі природно-ландшафтних умов на формування їх просторової структури. Рельєф, водні об'єкти, природні межі та озеленені території виступають базовими чинниками, які визначають напрямки розвитку середмістя, характер його планувальної організації та просторову композицію. В ході історичного формування міста природне середовище часто виступало основою для закладення планувального каркасу, формування оборонних систем, розміщення ключових домінант та організації громадських просторів. Рельєф визначає систему візуальних зв'язків, формує панорами, видові точки та

напрямки огляду, тоді як водні об'єкти виконують роль природних осей, бар'єрів або композиційних акцентів у структурі середмістя.

Рис. 2.3.5. Формування середмістя в умовах складного рельєфу та його вплив на планувальну структуру (м. Люксембург)

Нерівномірний рельєф ускладнює інженерне освоєння території, організацію транспортних і пішохідних зв'язків, а також впровадження безбар'єрного середовища. Наявність водних об'єктів або природних меж може обмежувати розширення території та створювати просторові бар'єри, що потребують спеціальних планувальних рішень.

Звернемо увагу на чинник, котрий зводиться до поєднання різних сценаріїв використання простору, що визначає характер його функціонування. Історичне середмістя формується як багат шарове середовище, у якому одночасно реалізуються процеси пересування, перебування, відпочинку та соціальної взаємодії. Функціонування середмістя не є однорідним і залежить від часу доби, інтенсивності використання території та характеру розміщених функцій. У його межах поєднуються транзитні маршрути, громадські простори, зони короткочасного перебування та території тривалого відпочинку, що

формує складну систему просторових сценаріїв. Саме така багатосценарність забезпечує активність середмістя, його соціальну насиченість та привабливість для різних груп користувачів. В ході реновації, реставрації та реконструкції поєднання сценаріїв використання створює значний потенціал для активізації середмістя, формування живого міського середовища та підвищення ефективності використання території. Правильна організація сценаріїв дозволяє забезпечити рівномірне функціональне навантаження протягом доби, уникнути «мертвих зон» та сформувати комфортне середовище перебування. Відсутність чіткої організації сценаріїв, переважання транзитних функцій або монофункціональності території виступають суттєвими обмеженнями розвитку середмістя.

Підсумовуючи вищевказане наголосимо, що зазначені особливості визначають характер просторової організації середмістя, впливають на логіку його розвитку та встановлюють допустимі межі архітектурно-планувальних втручань. Вони одночасно виступають ресурсом для формування цілісного, виразного та функціонально активного середовища і обмеженням, що потребує врахування при прийнятті проектних рішень. Таким чином, виявлення та систематизація цих особливостей дозволяє сформувати аналітичну основу для подальшого дослідження центральної історичної частини міста, визначити її потенціали та обмеження розвитку, а також обґрунтувати напрями архітектурно-планувальної трансформації, що розглядаються у наступному розділі.

Висновок до розділу 2

Архітектурно-планувальний розвиток центрів історичних міст визначається комплексом взаємопов'язаних факторів і відбувається за умов поєднання процесів збереження історичного середовища та його адаптації до сучасних потреб. Історичні центри формуються як цілісні просторові системи, в

яких планувальна структура, композиція, природно-ландшафтна основа та функціональний наповнення тісно взаємопов'язані.

У процесі дослідження було встановлено, що ефективна трансформація центральних частин міст можлива лише за умови врахування їх історично сформованої просторової організації, зокрема планувального каркасу, системи композиційних домінант та ступеня збереження навколишнього середовища. Водночас, розвиток таких територій регулюється режимами охорони та обмежується природними й ландшафтними умовами, що визначає необхідність комплексного та збалансованого підходу до архітектурно-планувальних втручань.

Узагальнення теоретичних положень дозволило визначити систему принципів реставраційних та реконструкційних перетворень історичного центру міста, серед яких ключовими є кумулятивний розвиток, збереження автентичності, планувальна та просторова цілісність, контекстуальне доповнення та багатофункціональність. Їхня взаємодія забезпечує збереження історичної ідентичності центру міста, узгодженість нових втручань, а також підтримку просторової структури та функціональної активності міського середовища.

Ключовим є те, що згадані особливості й принципи виступають одночасно як потенціали та обмеження для розвитку центральної частини міста, формуючи умови для прийняття проектних рішень. Саме їх врахування забезпечує збереження історичної ідентичності середовища, його просторової цілісності та життєздатності в сучасних умовах.

Тому розвиток історичних центрів міст слід розглядати як процес керованої трансформації, що базується на поєднанні принципів збереження та розвитку, спрямований на формування цілісного, виразного та функціонально багатого міського середовища, що відповідає сучасним вимогам та зберігає свою історичну цінність.

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЦЕНТРУ МІСТА КОРСУНЬ-ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО

3.1 Аналіз вихідної ситуації

Для виконання експериментальної частини дослідження обрано центральну історичну частину міста Корсунь-Шевченківський Черкаської області як територію проектування.

Аналіз вихідних даних спрямований на визначення сучасного стану території, виявлення її просторових, функціональних та ландшафтних особливостей, а також встановлення основних проблем і потенціалу подальшого розвитку центральної частини міста.

3.1.1 Історико-культурний аналіз містобудівного об'єкту

Місто Корсунь-Шевченківський занесене до Списку історичних населених місць України відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.07.2001 №878 «Про затвердження Списку історичних населених місць України» [65], що визначає необхідність збереження історично сформованого середовища та регламентує містобудівну діяльність на його території.

Формування центральної частини м. Корсунь-Шевченківський є результатом тривалого історико-містобудівного розвитку, у процесі якого під впливом природно-ландшафтних, історико-політичних і соціально-економічних чинників сформувалася сучасна просторово-планувальна структура міста. Визначальним фактором цього процесу стало розташування території в долині річки Рось, яка зумовила як вибір місця заснування поселення, так і напрямки його територіального розвитку, конфігурацію забудови та характер просторових зв'язків [12; 46].

Формування давньоруського укріпленого центру (XI–XIII ст.)

Початковий етап розвитку міста пов'язаний із формуванням укріпленого поселення в системі оборонних рубежів Київської Русі. Перша літописна згадка датується 1032 роком.

Рис. 3.1.1.1. Формування укріпленого ядра міста (городища) на території сучасного м. Корсунь-Шевченківський, XI ст.

Рис. 3.1.1.2. Розширення планувальної структури та укріплення поселення на території м. Корсунь-Шевченківський (XII ст.)

Рис. 3.1.1.3. Фортеця Корсунь XI–XIII ст. (реконструкція, малюнок невідомого автора) [97].

Поселення розташовувалося на підвищеній ділянці правобережжя р. Рось, що забезпечувало природний захист. Просторова структура мала компактний, замкнений характер і формувалася навколо укріпленого ядра (городища), оточеного валами та ровами (рис. 3.1.1.1).

Планувальна організація була нерегулярною, підпорядкованою рельєфу. Вулична мережа — звивиста, забудова — щільна, орієнтована на внутрішній простір. Функціонально місто виконувало оборонну та адміністративну роль [5; 17].

Вулична мережа була звивистою, забудова — щільною, орієнтованою на внутрішній простір укріплення. Після руйнувань XIII ст. первинна структура збереглася як основа подальшого розвитку.

Період відновлення та розширення поселення (XIV–XVII ст.)

У XIV–XVI ст. відбувається поступове відновлення міста та його розвиток у складі Великого князівства Литовського і Речі Посполитої. Активізація господарської діяльності сприяє розширенню території за межі укріпленого ядра.

Попри це, планувальна організація залишається нерегулярною та значною мірою підпорядкованою природному рельєфу. Річка Рось продовжує виступати ключовим елементом просторової організації, визначаючи межі забудови та напрямки розвитку. У XVII ст., в період козацької держави, Корсунь набуває статусу сотенного центру, що сприяє зміцненню його адміністративної ролі. Центральна частина поступово формується як осередок управління та громадського життя, що закладає основу майбутнього середмістя [75].

Стабілізація та регуляризація планувальної структури (кінець XVIII – XIX ст.)

Наприкінці XVIII ст. відбувається впровадження принципів регулярного планування, що суттєво впливає на формування сучасної структури міста. Вулична мережа набуває більш впорядкованого характеру, формуються квартали, визначаються основні планувальні осі. Регуляризація здійснюється з урахуванням існуючої історичної структури, тому нова планувальна система

поєднується з попередніми елементами, що призводить до формування змішаної структури, у якій синтезуються регулярні та нерегулярні елементи. Центральна частина міста остаточно закріплюється як адміністративно-торговельний центр. Формується система громадських просторів, що визначає просторову організацію середмістя.

Рис. 3.1.1.4. Стабілізація територіально-планувальної структури та впровадження регулярного планування м. Корсунь-Шевченківський (кінець XVIII ст.) .) [9]

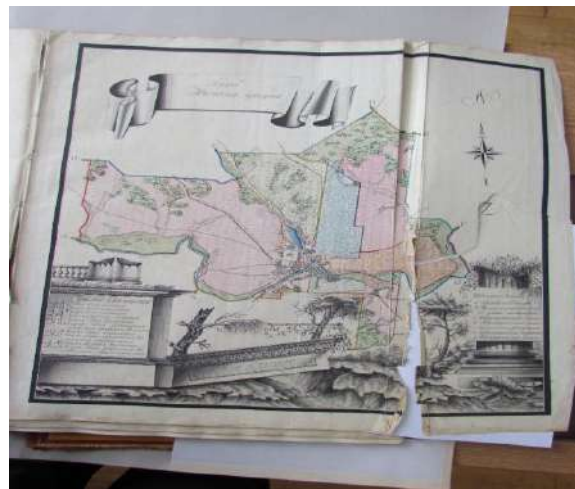
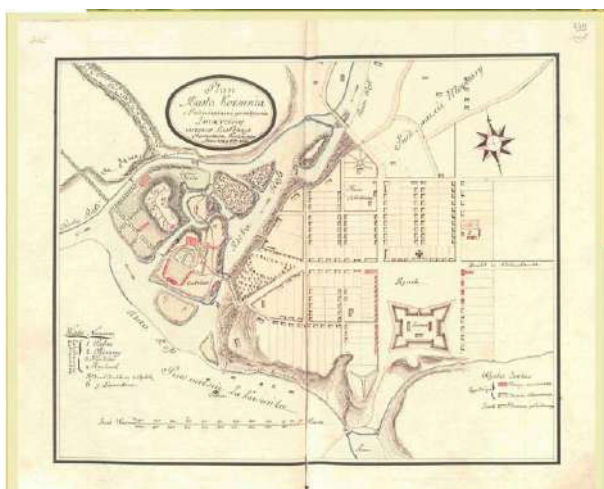

Рис. 3.1.1.5. Історичні плани міста (1789, 1810 рр.) [97]

Трансформації та розвиток у XX–XXI ст.

У XX ст. центральна частина міста зазнає суттєвих трансформацій, пов'язаних із розвитком інженерної інфраструктури, житлового будівництва та зміною функціонального використання території. З'являються нові типи забудови, зокрема багатоквартирні житлові будинки, що формують окремі масиви в межах історичного середмістя.

Водночас відбувається часткова втрата історичних елементів середовища та порушення композиційної цілісності. Нові об'єкти не завжди враховують масштаб і характер історичної забудови, що призводить до виникнення просторових дисонансів.

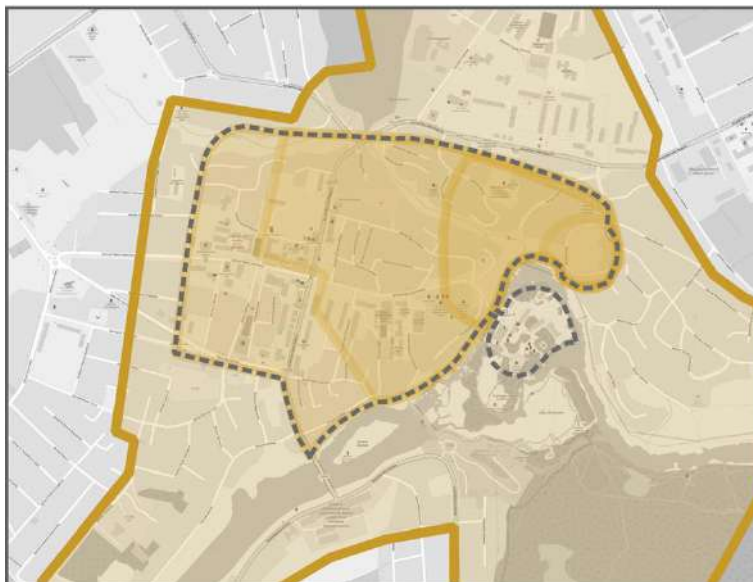

Рис. 3.1.1.6. Сформована територіально-планувальна структура м. Корсунь-Шевченківський станом на кінець XIX ст. [9]

Сучасна структура центральної частини міста характеризується багатошаровістю та поєднанням елементів різних історичних періодів. Зберігається історичне ядро, однак його просторові зв'язки частково порушені, а система громадських просторів має фрагментований характер.

У результаті тривалого історичного розвитку на території центральної частини м. Корсунь-Шевченківський сформувався цілісний комплекс об'єктів культурної спадщини, що відображає основні етапи становлення та

трансформації середмістя. До складу цього комплексу входять пам'ятки архітектури, культові споруди, об'єкти монументального мистецтва, а також історично сформовані планувальні елементи.

Рис. 3.1.1.7. Центральна ринкова площа м. Корсунь, 1918 р. [97]

Рис. 3.1.1.8. Вулиця центральної частини міста. Корсунь, 1950 р. [97]

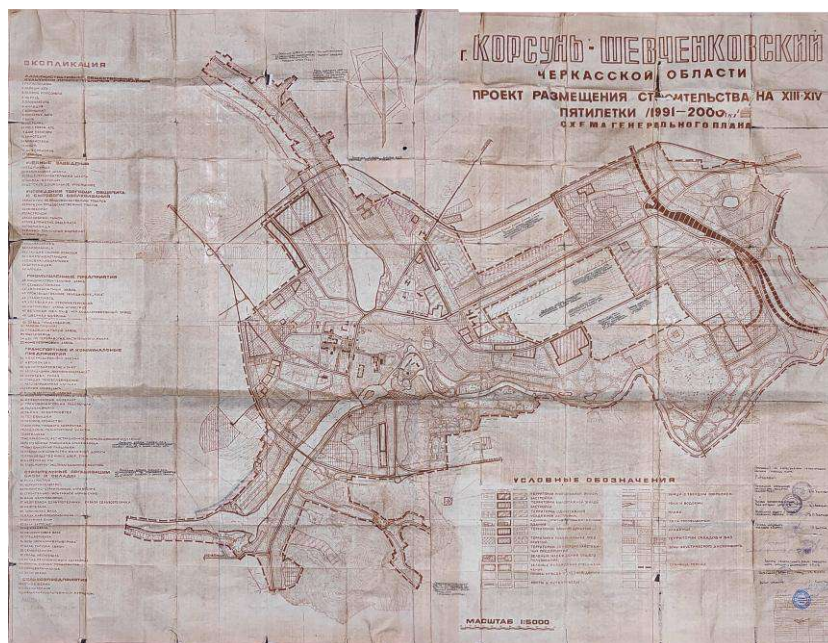

Рис. 3.1.1.9 Генеральний план м. Корсунь-Шевченківський (1985 р.)

Історико-культурна цінність елементів урбанізованого середовища

Історико-культурна цінність урбанізованого середовища центральної частини м. Корсунь-Шевченківський сформувалася внаслідок тривалого

історичного розвитку та відображає взаємодію різночасових архітектурних, планувальних і ландшафтних компонентів. Середмістя міста є багат шаровим утворенням, у якому поєднуються залишки давніх укріплень, елементи палацово-паркової організації XVIII–XIX ст. та фрагменти пізнішої забудови.

Місто належить до переліку історичних населених місць України відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №878, що зумовлює необхідність збереження історичного середовища та врахування режимів його охорони у містобудівній діяльності [65].

Найдавнішим елементом формування середмістя є укріплене поселення, про що свідчать залишки оборонних валів, які фіксують первинну просторову організацію території та відображають оборонний характер розвитку міста. Подальша трансформація пов'язана зі зміною функціональної ролі середмістя — від оборонної до репрезентативно-рекреаційної.

Ключовим елементом цього етапу стало формування палацово-паркового комплексу Лопухіних–Демидових, інтегрованого у природний ландшафт долини річки Рось, який сформував нове композиційне ядро та систему просторових зв'язків (рис. 3.1.1.8) [97].

Рис. 3.1.1.10. Історичний вигляд палацово-паркового комплексу. Малюнок Наполеона Орди, 1870 р. [97]

Важливу роль у формуванні історичного середовища відігравали культові споруди. До збережених об'єктів належить Іллінська церква, яка має історичну та архітектурну цінність як елемент сакрального середовища. Водночас частина культових домінант була втрачена, зокрема Спаська церква, що раніше відігравала значну композиційну роль у структурі міста. Сучасний Спасо-Преображенський храм, розташований у цій зоні, відображає спадкоємність функції, однак не відтворює повною мірою просторово-композиційного значення історичного об'єкта.

Рис. 3.1.1.11. Свято-Іллінська церква ХХст. [97]

Рис. 3.1.1.12. Вид на Спаську церкву з боку приблизно Тартака. Початок ХХ ст. [97]

Суттєвим компонентом є природно-ландшафтний каркас території — річка Рось та прилеглі озеленені території, які визначають просторову структуру середмістя та забезпечують взаємозв'язок його елементів.

Окремий шар історико-культурної спадщини становлять меморіальні об'єкти (братські могили, поховання І. Сошенка), що формують простір колективної пам'яті. Історичну значущість території підсилюють також зв'язки з подіями козацької доби та постатями національного значення, зокрема Тарасом Шевченком.

На сучасному етапі історичне середовище центральної частини міста характеризується фрагментованістю, що проявляється у втраті частини

історичних об'єктів, порушенні композиційних зв'язків і трансформації планувальної структури.

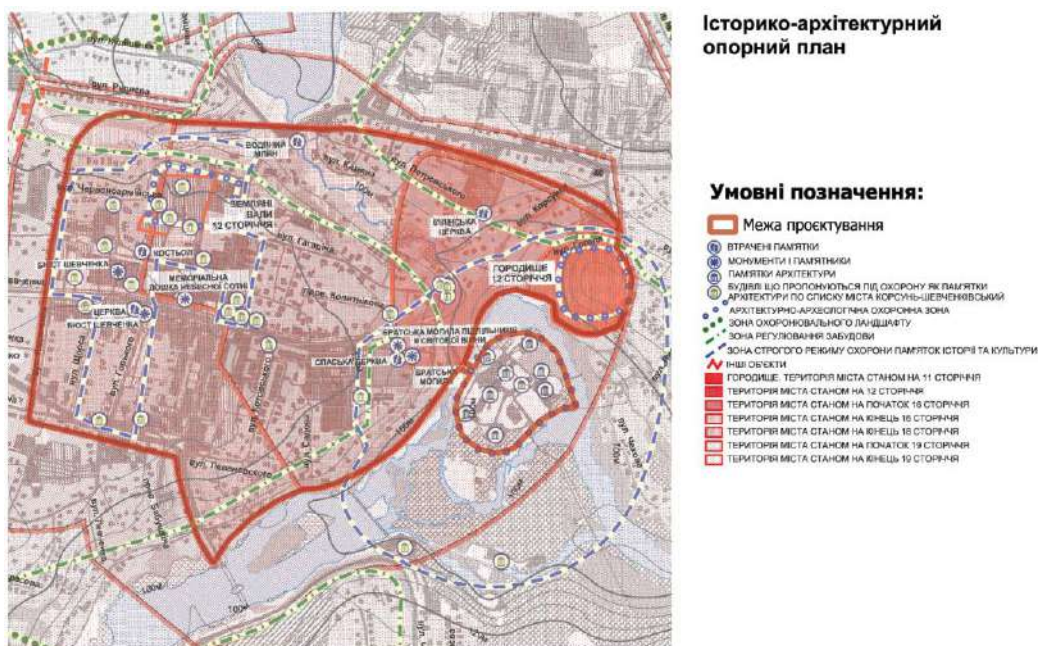

Рис. 3.1.1.13. Фрагмент історико-архітектурного опорного плану м. Корсунь-Шевченківський

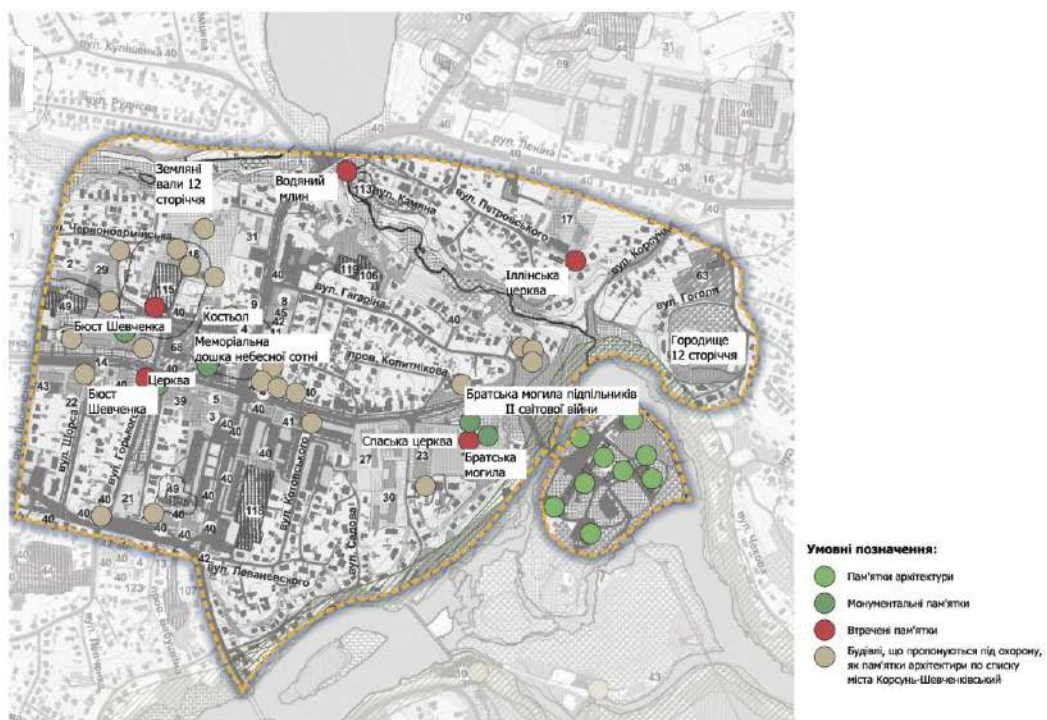

Рис. 3.1.1.14. Схема розміщення об'єктів культурної спадщини центральної частини м. Корсунь-Шевченківський

3.1.2 Планувальна структура міста

Планувальна структура м. Корсунь-Шевченківський сформувалася внаслідок тривалого історичного розвитку та характеризується поєднанням природно зумовленої конфігурації території та нашарування різночасових містобудівних елементів. Визначальним фактором є долина річки Рось, яка формує просторову структуру міста, виступає природною віссю та обмежує розвиток забудови [9; 24].

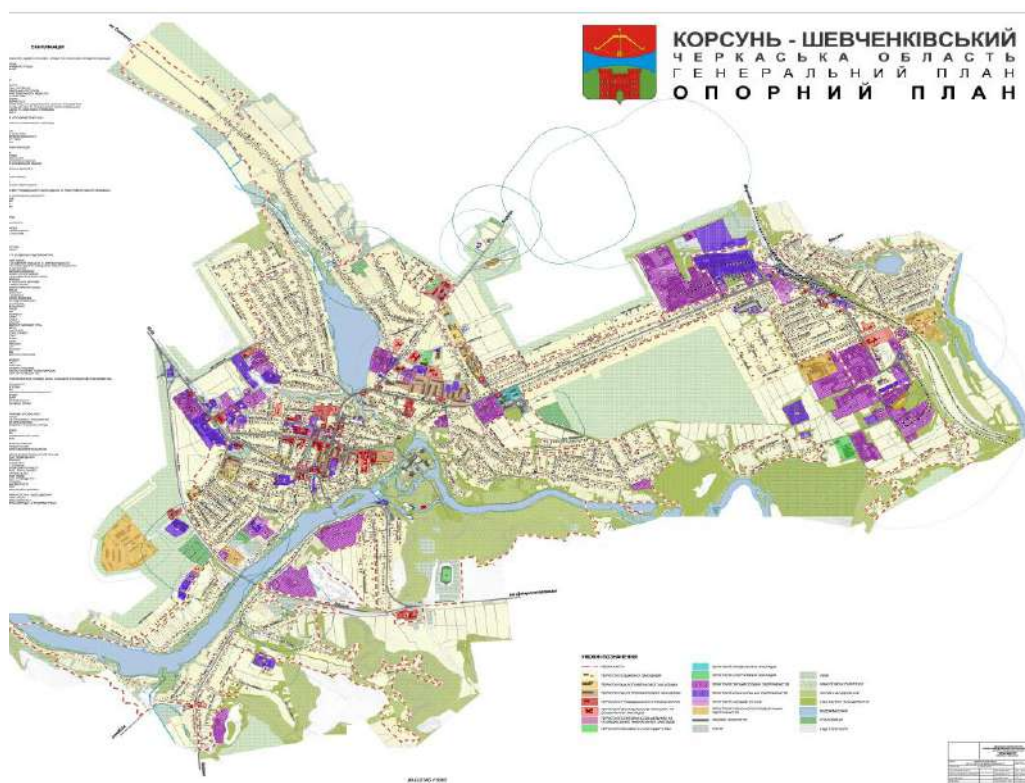

Рис. 3.1.2.1 Опорний план. Генеральний план м. Корсунь-Шевченківський

Аналіз генеральних планів різних періодів свідчить про збереження загальної планувальної структури при одночасному територіальному розширенні міста. Центральна частина, сформована в історичні періоди, зберігає роль основного планувального ядра, що підтверджує спадковість містобудівного розвитку. Водночас відбувається розширення житлової забудови на периферії з формуванням нових планувальних елементів (рис. 3.1.2.2) [9].

Планувальна структура міста має радіально-лінійний характер, сформований системою основних вулиць, які забезпечують зв'язок центральної частини з житловими районами. Центральне планувальне ядро розташоване в межах історично сформованого середмістя та характеризується високою концентрацією громадських функцій [24].

Планувальна організація центральної частини є переважно нерегулярною, що зумовлено історичними особливостями розвитку та складним рельєфом. Вулично-дорожня мережа є неоднорідною: у центрі переважають звивисті вулиці з обмеженими параметрами, тоді як у районах пізнішої забудови простежується більш регулярна структура.

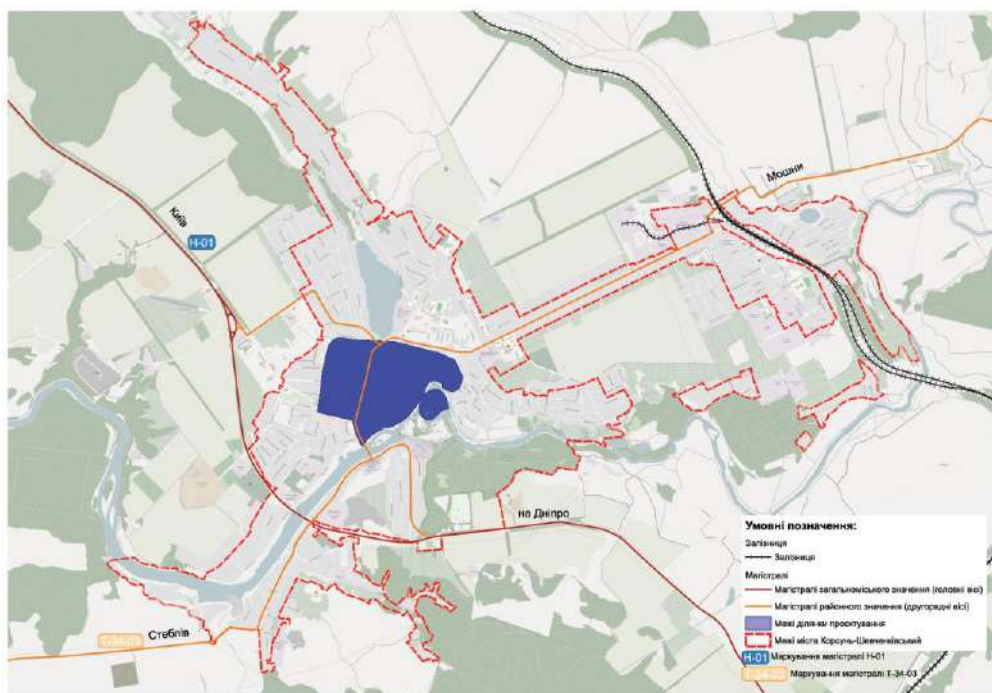

Рис. 3.1.2.2 Схема планувального каркасу

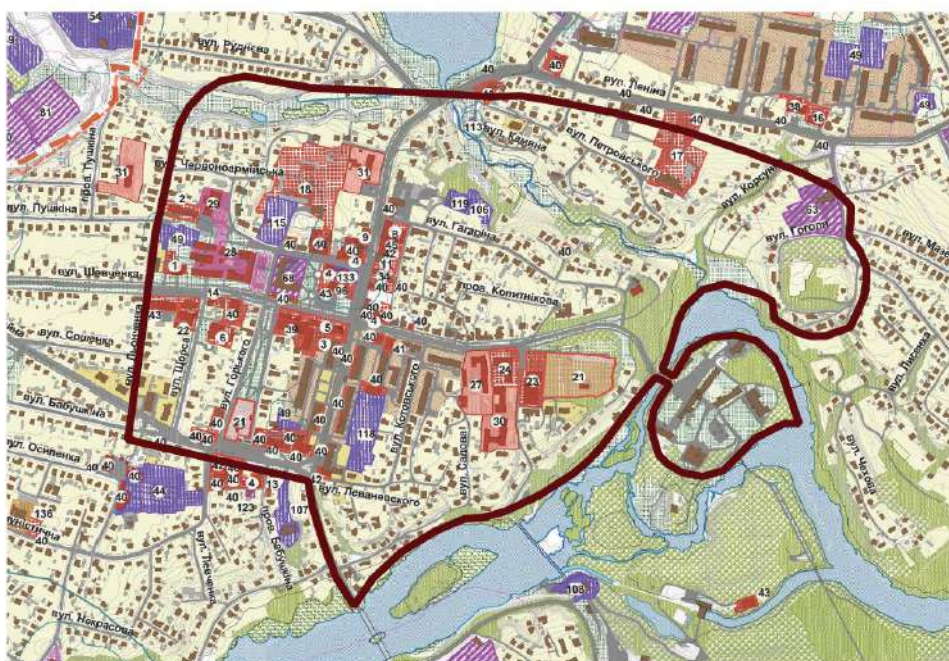
Природний каркас міста, сформований долиною річки Рось та озелененими територіями, виконує екологічну, рекреаційну та композиційну функції, визначаючи напрямки розвитку міста [24].

Разом із тим сучасна планувальна структура характеризується наявністю диспропорцій, зокрема недостатньою пропускну здатністю вуличної мережі в

центральної частині та слабкою інтеграцією громадських і рекреаційних просторів у єдину систему [9].

3.1.3. Землеустрій та землекористування

Функціональне зонування центральної частини м. Корсунь-Шевченківський відображає структуру використання території в межах історично сформованого середмістя та визначає характер просторової організації міського середовища. Територія характеризується високим рівнем поліфункціональності, що є типовим для малих історичних міст, де різні види діяльності інтегруються в межах компактного планувального ядра.

Умовні позначення:

Межа проектування

МЕЖА МІСТА	ТЕРИТОРІЇ ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	ЛУКИ
ТЕРИТОРІЇ САДИБНОЇ ЗАБУДОВИ	ТЕРИТОРІЇ СПОРТИВНИХ ЗАКЛАДІВ	ЗАБОЛОЧЕНІ ТЕРИТОРІЇ
ТЕРИТОРІЇ МАЛОПОВЕРХОВОЇ ЗАБУДОВИ	ТЕРИТОРІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	ЛІСОВІ НАСАДЖЕННЯ
ТЕРИТОРІЇ БАГАТОПОВЕРХОВОЇ ЗАБУДОВИ	ТЕРИТОРІЇ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	ІНШІ ЗЕЛЕНІ НАСАДЖЕННЯ
ТЕРИТОРІЇ ГРОМАДСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	ТЕРИТОРІЇ СКЛАДІВ ТА БАЗ	ВОДОЙМИ, РІКИ
ТЕРИТОРІЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛ ТА ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	ТЕРИТОРІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	КЛАДОВИЩА
ТЕРИТОРІЇ СЕРЕДНІХ СПЕЦІАЛЬНИХ ТА ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	ТВЕРДЕ ПОКРИТТЯ	ІНШІ ТЕРИТОРІЇ
ТЕРИТОРІЇ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА	РИЛЛЯ	

Рис. 3.1.3.1. Функціональне зонування центральної частини м. Корсунь-Шевченківський

У межах досліджуваної території виділяються основні функціональні зони — громадська, житлова, рекреаційна та транспортна, які формують цілісну, але неоднорідну структуру міського середовища (рис. 3.2.3.1).

Громадська функція зосереджена в центральній частині та вздовж основних вулиць, формуючи ядро громадської активності та забезпечуючи функціонування території як загальноміського центру.

Житлова забудова представлена поєднанням садибної та багатоквартирної, що створює контраст між низькоповерховою історичною структурою та більш щільними сучасними фрагментами.

Рекреаційні території пов'язані з долиною р. Рось і формують природний каркас міста, однак їх структура є фрагментарною, а зв'язки між окремими елементами недостатньо розвинені.

Аналіз зонування свідчить про відсутність чітких меж між функціональними зонами, що зумовлено історичним характером формування території. Взаємопроникнення функцій забезпечує активність середмістя, але водночас створює передумови для функціональних конфліктів.

Особливості розташування об'єктів різного призначення. У межах центральної частини м. Корсунь-Шевченківський сформована система об'єктів різного функціонального призначення, що визначає структуру міського середовища.

Адміністративні та громадські установи зосереджені у центральній частині, формуючи ядро громадської активності. Об'єкти культурно-освітнього призначення пов'язані з громадськими просторами середмістя.

3.1.4. Природоохоронні та ландшафтно-рекреаційні території

У межах центральної частини міста Корсунь-Шевченківський розташовані природоохоронні та ландшафтно-рекреаційні зони, що формують природний каркас міста.

Основним природним елементом є річка Рось, яка протікає через місто та утворює водойми, зокрема Мартанський ставок. Вздовж річки та водойм встановлено прибережні захисні смуги, що визначають використання прилеглих територій.

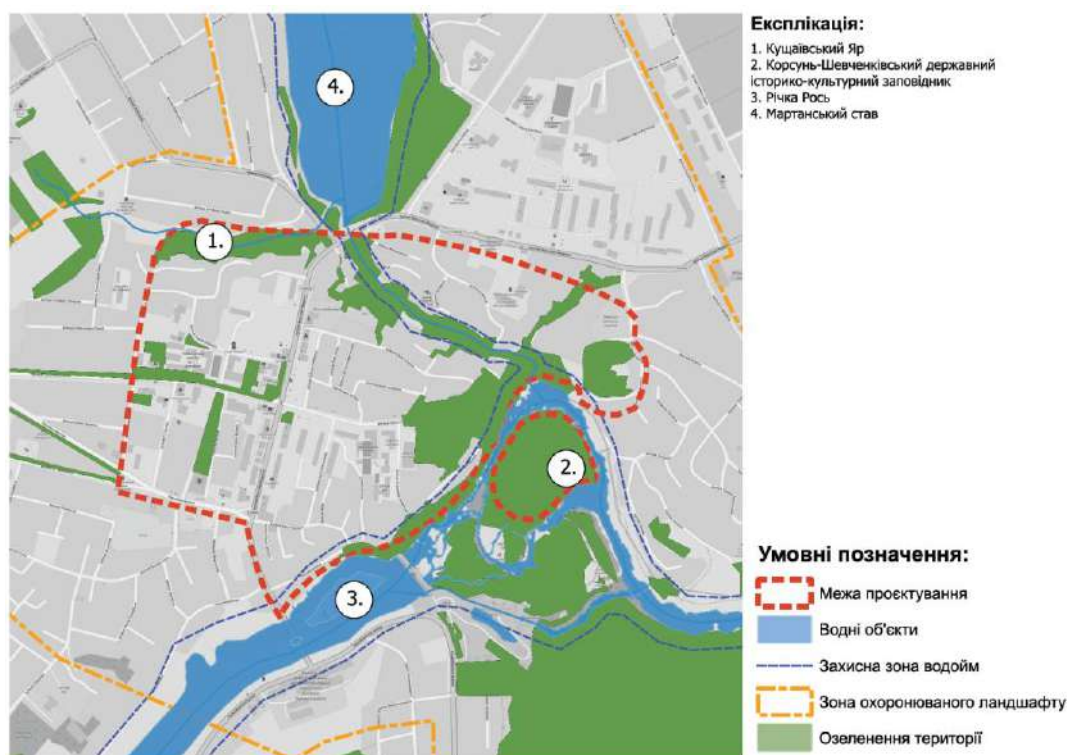

Рис. 3.1.4.1 Схема природоохоронних та ландшафтно-рекреаційних територій

У межах досліджуваної території розташований Корсунь-Шевченківський державний історико-культурний заповідник, який включає паркові зони, зелені насадження, відкриті газони та систему пішохідних алей.

На території також є охоронні ландшафтні зони, які забезпечують збереження природного середовища та обмеження забудови.

Озеленені громадські зони представлені скверами, прибережними зонами та окремими ділянками зелених насаджень у структурі забудови.

Окремим елементом природного середовища є Куцаївський яр, який формує рельєф території та впливає на її просторову організацію.

3.1.5. Обмеження у використанні земельних ділянок

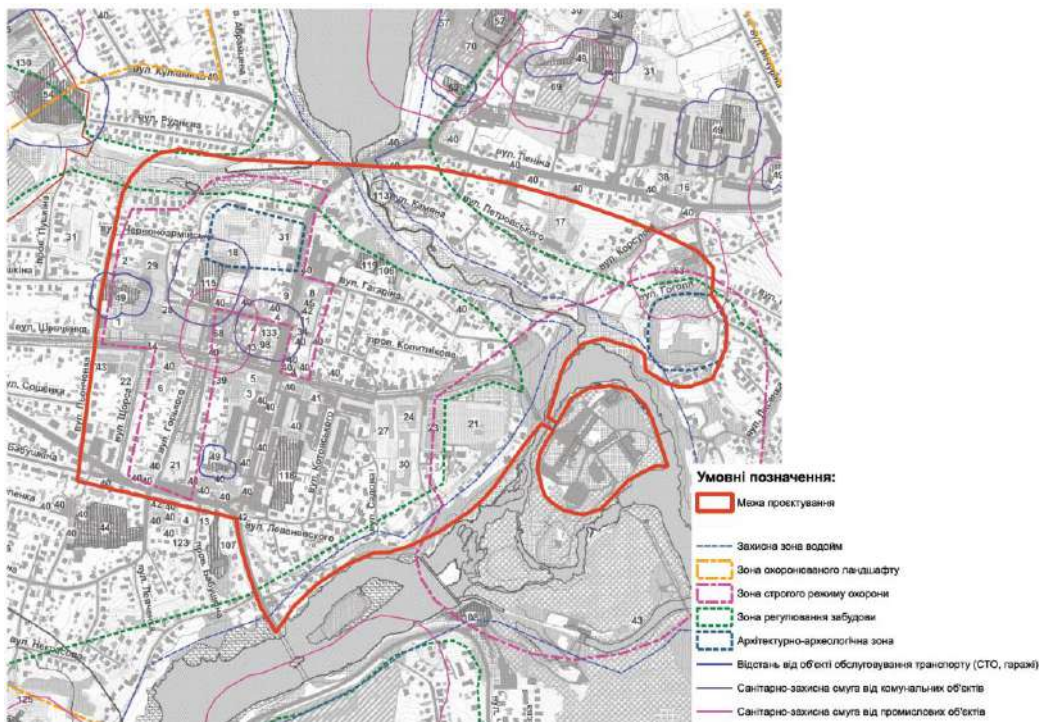

Рис. 3.1.5.1 Схема обмежень у використанні земельних ділянок

Існуючі обмеження використання території зумовлені наявністю прибережних захисних смуг водних об'єктів, зон охоронного ландшафту, зон суворої охорони, зон регулювання забудови та архітектурно-археологічних територій.

Відповідно до Водного кодексу України [7], у межах прибережних захисних смуг забороняється діяльність, що може призвести до забруднення водних об'єктів, зокрема розміщення небезпечних речовин, обслуговування транспорту, а також будівництво будівель і споруд, за винятком гідротехнічних та лінійних об'єктів.

Зони охоронного ландшафту встановлюються з метою збереження природного середовища, що має візуальний зв'язок із об'єктами культурної

спадщини. У їх межах обмежується капітальне будівництво, зміна рельєфу та діяльність, що порушує природний характер території [53].

У межах зон суворої охорони забороняється нове будівництво та будь-які втручання, що можуть негативно вплинути на збереження історичного середовища.

У зонах регулювання забудови встановлюються обмеження щодо висоти, щільності та характеру нової забудови.

В архітектурно-археологічних зонах передбачено обмеження на проведення земляних робіт та обов'язковість археологічних досліджень перед початком будівництва [53].

3.1.5. Транспортна мобільність та інфраструктура

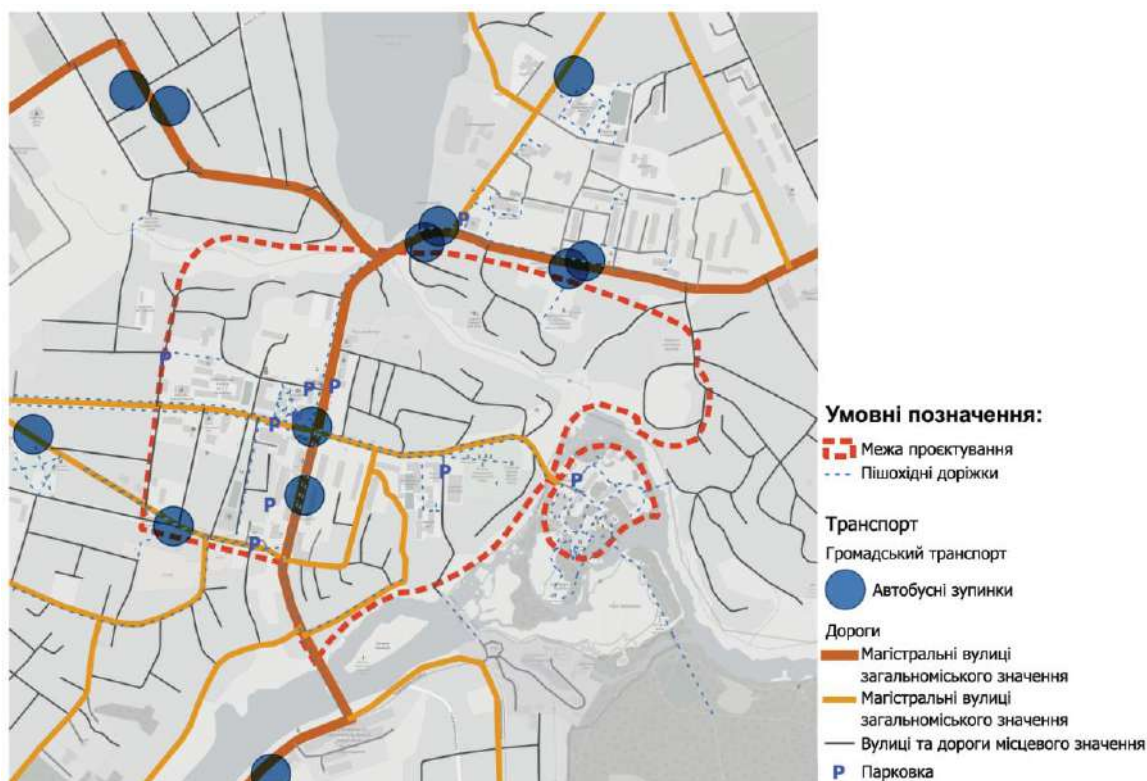
Транспортна структура центральної частини м. Корсунь-Шевченківський сформована системою магістральних вулиць загальноміського значення, вулиць місцевого значення та мережею пішохідних зв'язків.

Основні транспортні потоки проходять по магістральних вулицях, які забезпечують зв'язок центральної частини міста з іншими районами та населеними пунктами. Вулиці місцевого значення формують внутрішню структуру території та забезпечують доступ до житлової та громадської забудови.

Громадський транспорт представлений автобусними маршрутами, зупинки яких розташовані вздовж основних транспортних осей та в межах центральної частини міста.

Пішохідна інфраструктура представлена мережею пішохідних доріжок, що забезпечують зв'язок між основними громадськими об'єктами, житловими територіями та рекреаційними зонами.

На території наявні місця для паркування, розташовані переважно вздовж вулиць та поблизу громадських об'єктів.

3.1.5.1. Розташування об'єктів різного призначення в центральній частині м. Корсунь-Шевченківський

3.1.6. Ландшафтна оцінка території

Геоморфологічний аналіз. Територія центральної частини м. Корсунь-Шевченківський характеризується складним рельєфом, сформованим долиною річки Рось.

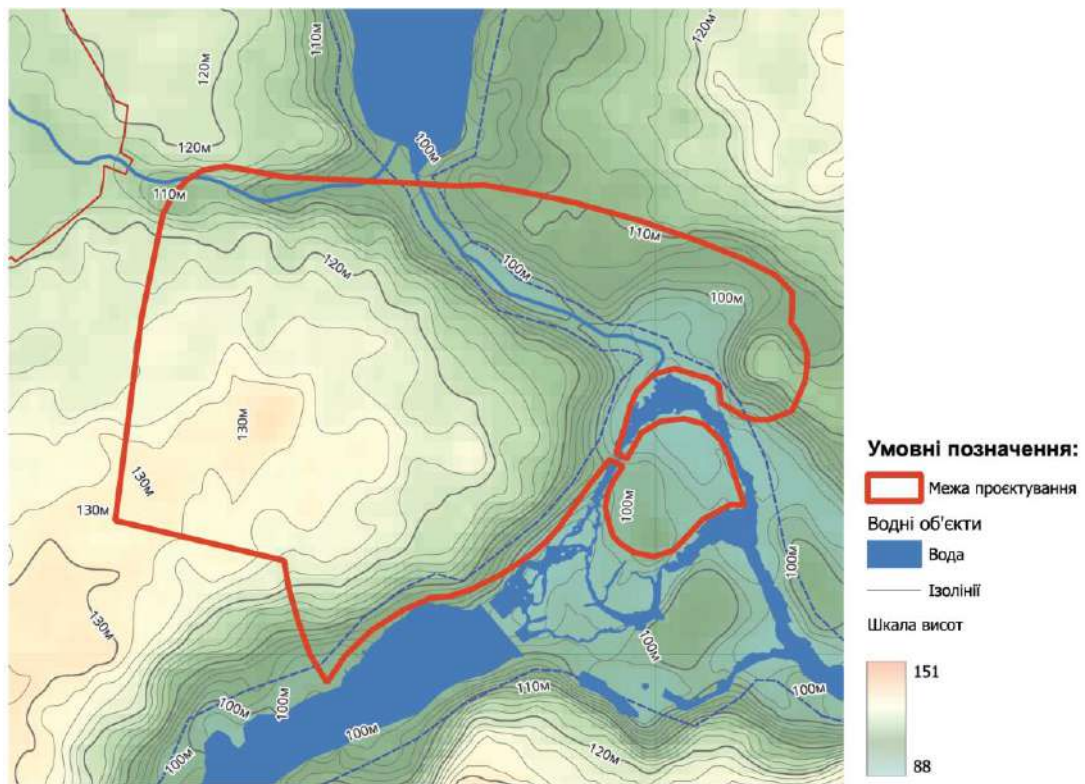
Абсолютні відмітки поверхні коливаються орієнтовно в межах від 100 до 130 м, що свідчить про перепади висот до 30 м. Найвищі відмітки розташовані у західній частині території (до 130 м), найнижчі — у прибережній зоні річки та на території острова (близько 100 м).

Рельєф представлений поєднанням відносно рівнинних ділянок та похилих територій. Найбільш складні рельєфні умови сформовані вздовж долини річки Рось, де спостерігаються схили середньої та підвищеної крутизни.

Схили потребують врахування при подальшому проектуванні, зокрема:

- укріплення схилів (георешітки, габіонні конструкції);

- використання рослин із розвинутою кореневою системою;
- організації поверхневого водовідведення для запобігання ерозійним процесам.

3.1.6.1. Схема геоморфологічного аналізу ділянки

Благоустрій території. Територія частково забезпечена елементами благоустрою. Пішохідні зв'язки наявні, однак мають фрагментарний і недостатньо організований характер.

Тротуари не мають єдиного регламенту ширини та покриття, місцями відсутні або не обладнані пониженнями бордюрів, що ускладнює пересування маломобільних груп населення. Покриття є нерівномірним і частково відсутнім.

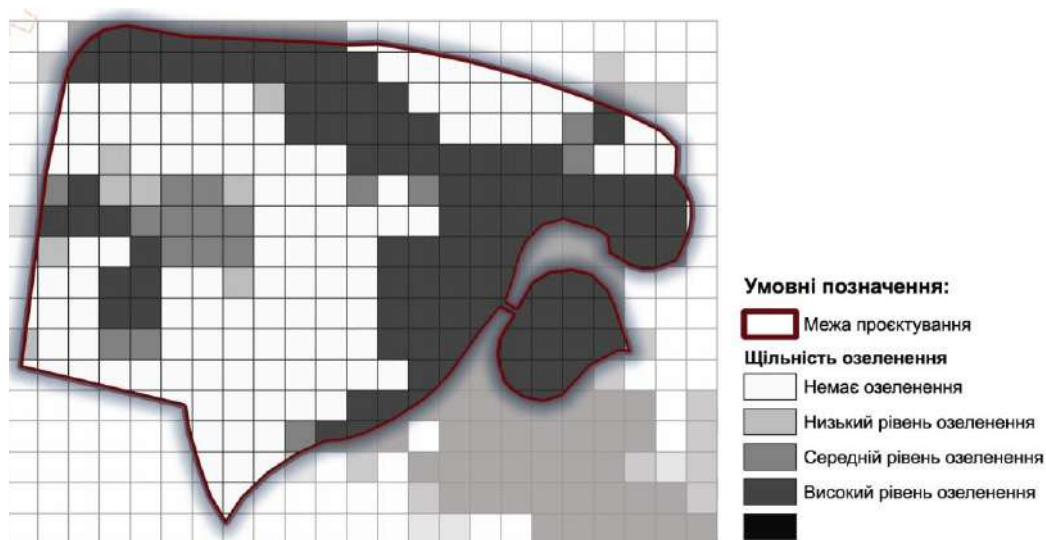
Освітлення вулиць і пішохідних зон організоване нерівномірно, окремі ділянки не забезпечені належним освітленням. Також відзначається недостатня кількість елементів благоустрою, зокрема місць для відпочинку.

У межах паркових та прибережних територій благоустрій розвинений слабо: пішохідні зв'язки представлені переважно неорганізованими стежками, відсутні покриття, навігація та повноцінна рекреаційна інфраструктура.

Сучасний стан зелених насаджень. Територія характеризується наявністю значних зелених насаджень, зосереджених переважно в межах палацово-паркового комплексу та прибережної зони річки Рось, які формують природно-ландшафтний каркас.

Озеленення представлене деревною, чагарниковою рослинністю та ділянками трав'яного покриву. У центральній частині міста воно має фрагментарний характер, що проявляється у зменшенні кількості дерев та недостатньому озелененні вуличного простору, зокрема відсутності безперервного затінення пішохідних зон.

Стан зелених насаджень загалом задовільний, однак окремі ділянки потребують впорядкування та догляду. У прибережних і паркових територіях озеленення має природний характер і також потребує системного утримання.

3.1.7.3. Карта щільності озеленення території

3.1.8 Сучасні дисфункції історичного центру

Сучасний стан історичного центру м. Корсунь-Шевченківський характеризується наявністю просторових, функціональних і середовищних дисфункцій, що сформувалися внаслідок тривалих трансформацій і

Ключовою проблемою є **фрагментація просторової структури**: попри наявність історичних домінант і природного каркасу, центр не функціонує як єдина система. Основні осередки активності ізольовані, а зв'язки між ними мають переважно транзитний або конфліктний характер. Відсутність безперервних пішохідних маршрутів між забудовою, парками та прибережними територіями знижує ефективність використання простору.

Суттєвою дисфункцією є **порушення функціональної ієрархії**: території з високим історико-культурним потенціалом використовуються недостатньо, тоді як менш цінні ділянки концентрують основну активність. Це свідчить про втрату логіки організації середмістя.

Важливою проблемою є **конфлікт пішохідного і транспортного руху**. Домінування транспорту у вузлових зонах знижує якість громадських просторів і формує бар'єри в структурі середмістя.

Окрему групу становить **фрагментація озеленення**: попри значні зелені масиви, вони не утворюють єдиної системи. Вуличні простори недостатньо озеленені, що знижує комфорт пішохідного середовища.

Також спостерігається **порушення композиційно-просторових зв'язків**: видові осі та панорамні розкриття частково втрачені або перекриті випадковою забудовою та елементами благоустрою.

Виявлені дисфункції мають комплексний характер і потребують системного регенераційного підходу, спрямованого на відновлення просторової зв'язності, функціональної ієрархії та якості середовища.

3.1.9 Фотофіксація сучасного стану території

Фотофіксація сучасного стану території у м. Корсунь-Шевченківський є важливим етапом дослідження міського середовища, так як дозволяє зафіксувати реальний вигляд простору на певний момент часу. Вона виступає не лише як ілюстративний матеріал, але й як аналітичний інструмент, який допомагає глибше зрозуміти особливості території, її функціональне використання та рівень благоустрою. Завдяки візуальній документації можна

об'єктивно оцінити стан забудови, дорожньої інфраструктури, озеленення, а також виявити наявні проблеми — занедбані ділянки, нераціональне використання територій чи порушення гармонії міського простору.

Рис. 3.1.9.1 Фрагмент вуличного простору по вул. Шевченка з елементами благоустрою та озеленення

Рис. 3.1.7.2 Пам'ятний знак Героям Небесної Сотні

Рис. 3.1.9.3 Фрагмент внутрішнього подвір'я будівлі педагогічного коледжу

Рис. 3.1.9.4 Вхідна брама на територію педагогічного коледжу

Рис. 3.1.9.5 Фрагмент вуличного простору вул. Шевченка, (центральна)

Рис. 3.1.7.6 Фрагмент вуличного простору по вул. Ярослава Мудрого з елементами благоустрою та озеленення

Рис. 3.1.7.7 Громадський простір центральної площі з фонтаном

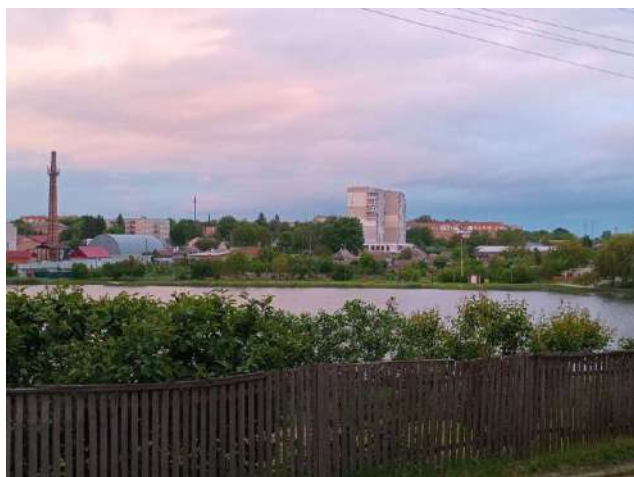

Рис. 3.1.7.8 Вид з вул. Кулішенка на Мартанський став

Рис. 3.1.7.9 Вид на площу перед будинком культури та Спасо-Преображенським храмом

Рис. 3.1.7.10 Вид зі східної сторони скверу на будинок культури та Спасо-Преображенський храм

Рис. 3.1.7.11 В'їзна брама на територію заповідника

Рис. 3.1.7.12 Головний фасад палацу Лопухіних-Демидових

Особливої уваги заслуговує те, що фотофіксація дозволяє простежити взаємодію між природними та антропогенними елементами середовища. У місті Корсунь-Шевченківський, яке має значний історичний та ландшафтний потенціал, це є надзвичайно важливим для збереження його унікального характеру. Знімки фіксують не лише фізичний стан об'єктів, а й передають атмосферу місця, його ідентичність та емоційне сприйняття.

3.2. Модель просторового розвитку центральної частини м. Корсунь-Шевченківського

Запропонована модель просторового розвитку центральної частини м. Корсунь-Шевченківський сформована як результат узагальнення попереднього аналізу історико-культурних, планувальних, функціональних і композиційних особливостей території. Її головною метою є не радикальна перебудова середмістя, а поетапне відновлення його просторової цілісності, посилення історичної ідентичності та включення природного ландшафту в активну структуру міського життя. Саме тому концепція побудована на принципі кумулятивного розвитку, коли територія не переформатовується одномоментно, а поступово насичується новими зв'язками, функціями та просторовими акцентами, зберігаючи історично сформовану основу.

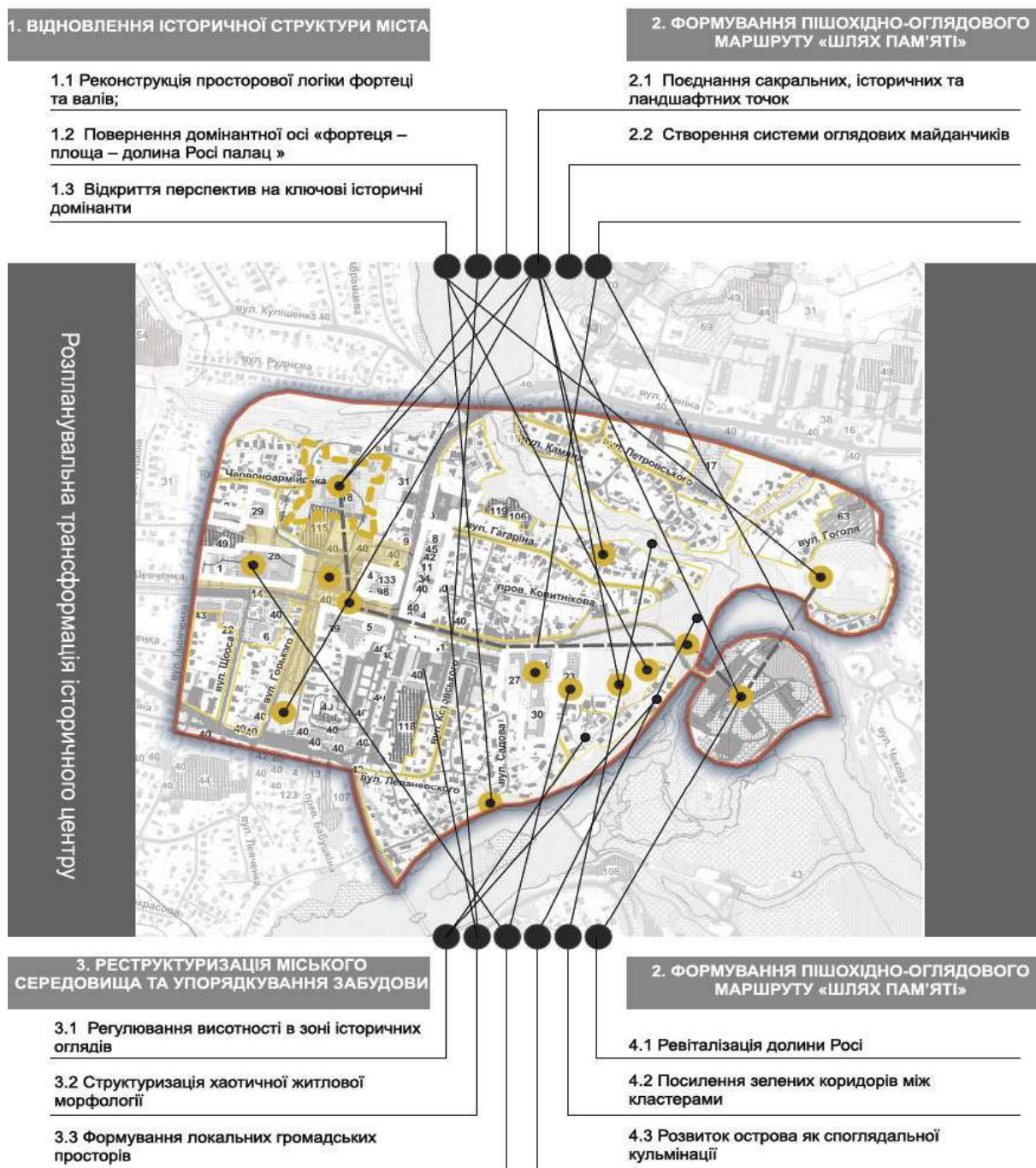

Рис. 3.2.1 Концептуальна схема просторового розвитку центральної частини м. Корсунь-Шевченківський («Шлях пам'яті»)

Необхідність такого підходу обумовлена тим, що сучасна центральна частина міста зберігає високу історико-культурну цінність, однак не функціонує як цілісна система. У її межах простежується фрагментарність громадських просторів, ослаблення історичних композиційних зв'язків, розрив між центральною частиною та долиною р. Рось, а також нерівномірність

функціональної активності різних ділянок. Унаслідок цього історичне середмістя сприймається не як єдина структура, а як сукупність окремих фрагментів – історичних об'єктів, вулиць, площ, рекреаційних територій, між якими відсутня достатньо виражена просторова взаємодія. Саме подолання цієї фрагментарності і стало головним завданням концепції.

В основу проєктної моделі покладено три взаємопов'язані рівні рішень.

Перший рівень – це об'ємно-просторова трансформація середмістя, тобто визначення тих принципів, за якими має розвиватися історичне середовище.

Другий рівень – тематичне та функціонально-просторове структурування території, яке дає змогу впорядкувати різнохарактерні частини середмістя та сформувати між ними зрозумілі зв'язки.

Третій рівень – поетапна кумулятивна реалізація, що визначає послідовність втілення цих рішень у міському просторі. Саме така трирівнева модель і зафіксована в авторських схемах.

Перший рівень концепції (об'ємно-просторова трансформація історичного центру) визначає, яким чином нові втручання мають взаємодіяти з уже існуючим історичним середовищем. У цій частині використано принципи, що випливають із логіки роботи з історичними середмістями: підпорядкування нової забудови історичному середовищу, збереження традиційної морфології кварталів, коригування висотності, формування ієрархії просторів, акцентування вузлових ділянок, інтеграція історичних об'єктів у сучасну структуру, формування послідовності просторового сприйняття та використання ландшафту як елемента композиції. Усі ці положення не є випадковими: вони безпосередньо впливають із виявлених у розділі 3.1 проблем. Так, підпорядкування нової забудови історичному середовищу зумовлене тим, що центральна частина міста має сформований масштаб, ритм і силует, які не можуть бути зруйновані агресивними новими об'ємами. Збереження традиційної морфології кварталів обумовлене тим, що цінність середмістя полягає не лише в окремих пам'ятках, а й у самій структурі вулиць, дворів, проходів і взаєморозташуванні забудови. Коригування висотності

необхідне для збереження панорам і домінант, які формують історичний образ міста. Формування ієрархії просторів спрямоване на подолання теперішньої однорідності середовища, коли головні, другорядні та камерні простори не мають достатньо виразної ролі. Акцентування вузлових просторів потрібне для підсилення перетинів маршрутів і громадських осередків, а інтеграція історичних об'єктів у сучасну структуру – для того, щоб пам'ятки перестали бути ізольованими «островами» й почали працювати як активні смислові елементи міста. Нарешті, використання ландшафту як композиційного компонента обумовлене винятковою роллю долини Росі, яка має не обслуговувати фон, а брати участь у формуванні міського простору. Уся ця система принципів зафіксована в схемі об'ємно-просторової трансформації.

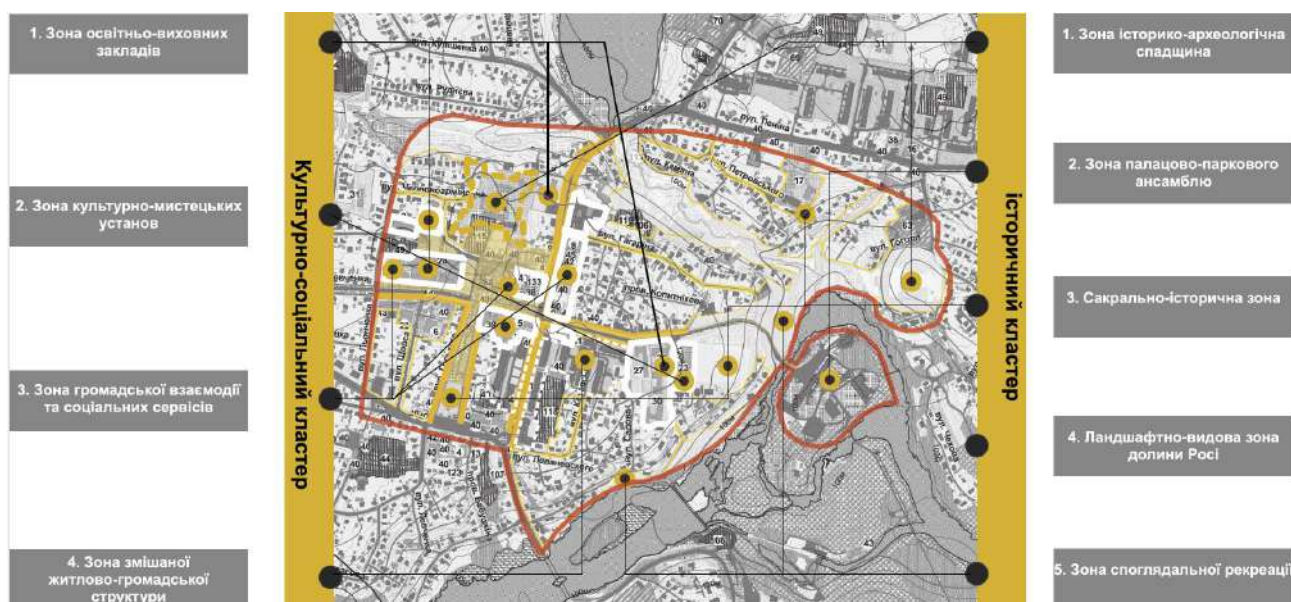

Рис. 3.2.1 Схema тематичного структурування кластерів території дослідження

Другий рівень концепції – тематичне структурування території через систему кластерів – виникає з потреби не просто зберегти історичне середовище, а зробити його функціонально зрозумілим і життєздатним. У схемі тематичного структурування фактично визначені не лише зони, а різні режими розвитку території. Культурно-соціальний кластер охоплює центральну частину міста, де концентруються освітньо-виховні, культурно-мистецькі, громадські та

сервісні функції. Він розглядається як ядро щоденної міської активності, тобто як простір, у якому історичне середовище має поєднуватися з сучасними сценаріями використання: навчанням, культурною діяльністю, соціальною взаємодією, локальним сервісом. Історичний кластер, навпаки, спирається на концентрацію археологічної спадщини, палацово-паркового ансамблю, сакрально-історичних об'єктів і ландшафтно-видових територій. Його роль полягає в тому, щоб стати носієм пам'яті та туристичного потенціалу міста, але не у формі музеєфікованої ізоляції, а через включення в загальну систему маршрутів, оглядових точок, громадських просторів і культурних подій. Таким чином, кластеризація в концепції не ділить територію жорстко, а, навпаки, дозволяє зв'язати різні типи середовища в ієрархічну, взаємодоповнювальну систему, де кожна зона має власну домінуючу роль, але не існує відокремлено від інших.

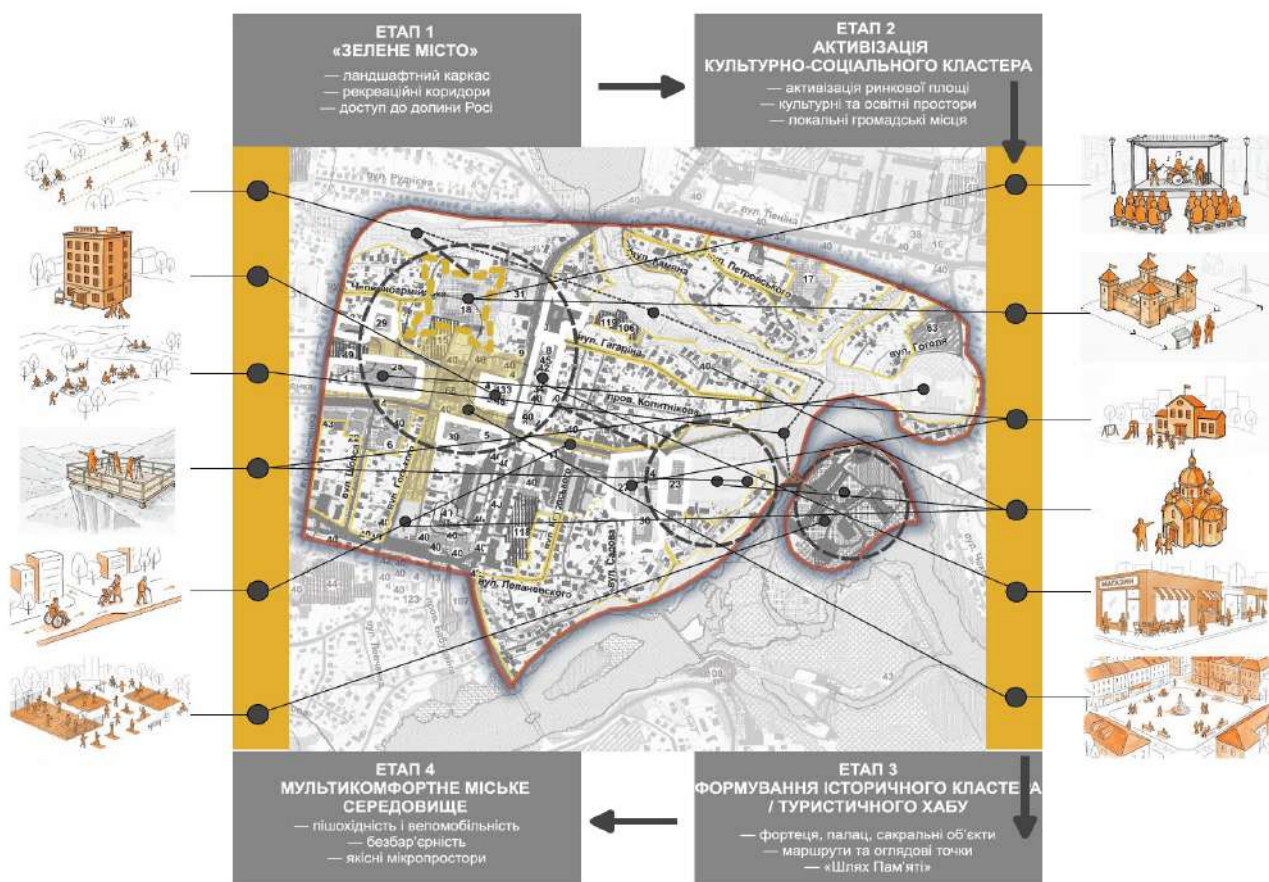

Рис. 3.2.3 — Схема кумулятивного розвитку історичного центру міста

Окремо треба підкреслити, що кластерний підхід у даній моделі безпосередньо пов'язаний із відновленням просторових зв'язків. Тут не просто виділено території за функціями, а закладено між ними систему комунікації. Культурно-соціальний кластер має тяглість уздовж головних вулиць і площ, історичний кластер концентрується в зоні найбільшої історичної насиченості, а ландшафтно-видова зона долини Росі стає зв'язуючим елементом між ними. Таким чином, концепція працює не за принципом окремих «островів» функцій, а як мережа взаємопов'язаних середовищ, що відповідає як аналізу історичної структури, так і сучасним потребам міста.

Третій рівень концепції — схема кумулятивного розвитку історичного центру — є визначальним з точки зору реалізації, оскільки відображає послідовність трансформацій. Вона базується на поетапному підході: спочатку формується базовий каркас, далі — функціональні ядра, після чого підвищується якість повсякденного середовища. У межах моделі виділено чотири етапи.

Перший етап – «Зелене місто» – є принципово правильним стартом, оскільки він закладає ландшафтний каркас, рекреаційні коридори та доступ до долини Росі. Тобто трансформація починається не з забудови, а з простору, що відповідає сучасній логіці сталого міського розвитку.

Другий етап – активізація культурно-соціального кластера — означає підсилення ринкової площі, культурних та освітніх просторів, локальних громадських місць. Мова йде про етап наповнення центру активністю та повернення йому ролі осередку міського життя.

Третій етап – формування історичного кластера / туристичного хабу – базується на посиленні ролі фортеці, палацу, сакральних об'єктів, оглядових точок і маршрутів. Очевидно, що історична спадщина набуває просторової і функціональної виразності.

І нарешті, *четвертий етап* – мультикомфортне міське середовище – спрямований на пішохідність, веломобільність, безбар'єрність і якісні мікропростори, тобто на той рівень середовища, який безпосередньо

відчувається мешканцем щоденно. Важливо, що ця послідовність не випадкова: логічний перехід від природного каркасу до соціальної активності, від неї – до історико-туристичного змісту, а далі – до повсякденного комфорту. Саме таким чином ми транслюємо кумулятивність: кожен етап не заперечує попередній, а спирається на нього і розвиває його.

Якщо узагальнити, то концепція просторового розвитку центральної частини м. Корсунь-Шевченківський побудована на кількох базових принципах.

Перший – принцип спадковості, який виявляється в збереженні історичного каркасу, морфології кварталів, композиційних осей і домінант.

Другий – принцип інтеграції, що полягає в об'єднанні історичних, культурних, громадських і природних компонентів у єдину структуру.

Третій – принцип ієрархії, за яким простори, маршрути, вузли та функціональні зони отримують різний рівень значущості й активності.

Четвертий – принцип поетапності, що забезпечує реалістичність втілення концепції.

П'ятий – принцип адаптивної трансформації, відповідно до якого нові елементи підпорядковуються існуючому історичному середовищу, а не руйнують його.

І шостий – принцип ландшафтної інтеграції, який фактично повертає Рось у структуру міста як повноцінний елемент громадського й композиційного середовища.

Отже, запропонована модель просторового розвитку центральної частини м. Корсунь-Шевченківський є обґрунтованою системою рішень, сформованою на основі проведеного аналізу та спрямованою на відновлення цілісності історичного середмістя, підсилення його просторової виразності, активізацію громадського життя та інтеграцію природного ландшафту у структуру міста. Її особливість полягає в розвитку існуючих якостей середовища без їх руйнування.

Методологічною основою є положення теорії реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів, згідно з якими середмістя розглядається як цілісна просторово-функціональна система, що трансформується на містобудівному, об'ємно-просторовому та функціональному рівнях. Важливою є також концепція кумулятивного розвитку «місце – людина – традиції», яка забезпечує безперервність і привабливість середовища.

Формування проектної моделі базується на принципах кумулятивного розвитку, контекстуального доповнення, просторової цілісності та поліфункціональності. Це дозволяє інтегрувати нові елементи у сформоване середовище без порушення його контексту та забезпечити активізацію простору [29].

Основною ідеєю трансформації є формування цілісної системи взаємопов'язаних громадських просторів, об'єднаних мережею пішохідних і рекреаційних зв'язків та інтегрованих у природно-ландшафтний каркас. Запропонована модель передбачає об'єднання центральної площі, території фортеці, острова та прибережних зон р. Рось у єдину просторову структуру, що забезпечує безперервність середовища та активізацію історичного центру [46].

Концепція також спирається на атрактивний підхід, який передбачає формування системи вузлів громадської активності та маршрутів їх послідовного розкриття. Просторовий каркас середмістя формується мережею пішохідних зв'язків, що поєднують основні центри тяжіння у єдину ієрархізовану систему.

Положення концепції відображено на схемі архітектурно-планувальної трансформації (рис. 3.2.1), де показано взаємозв'язок основних вузлів розвитку. Просторова організація формує безперервний сценарій руху та забезпечує рівномірний розподіл активності, підсилюючи цілісність і виразність історичного середмістя.

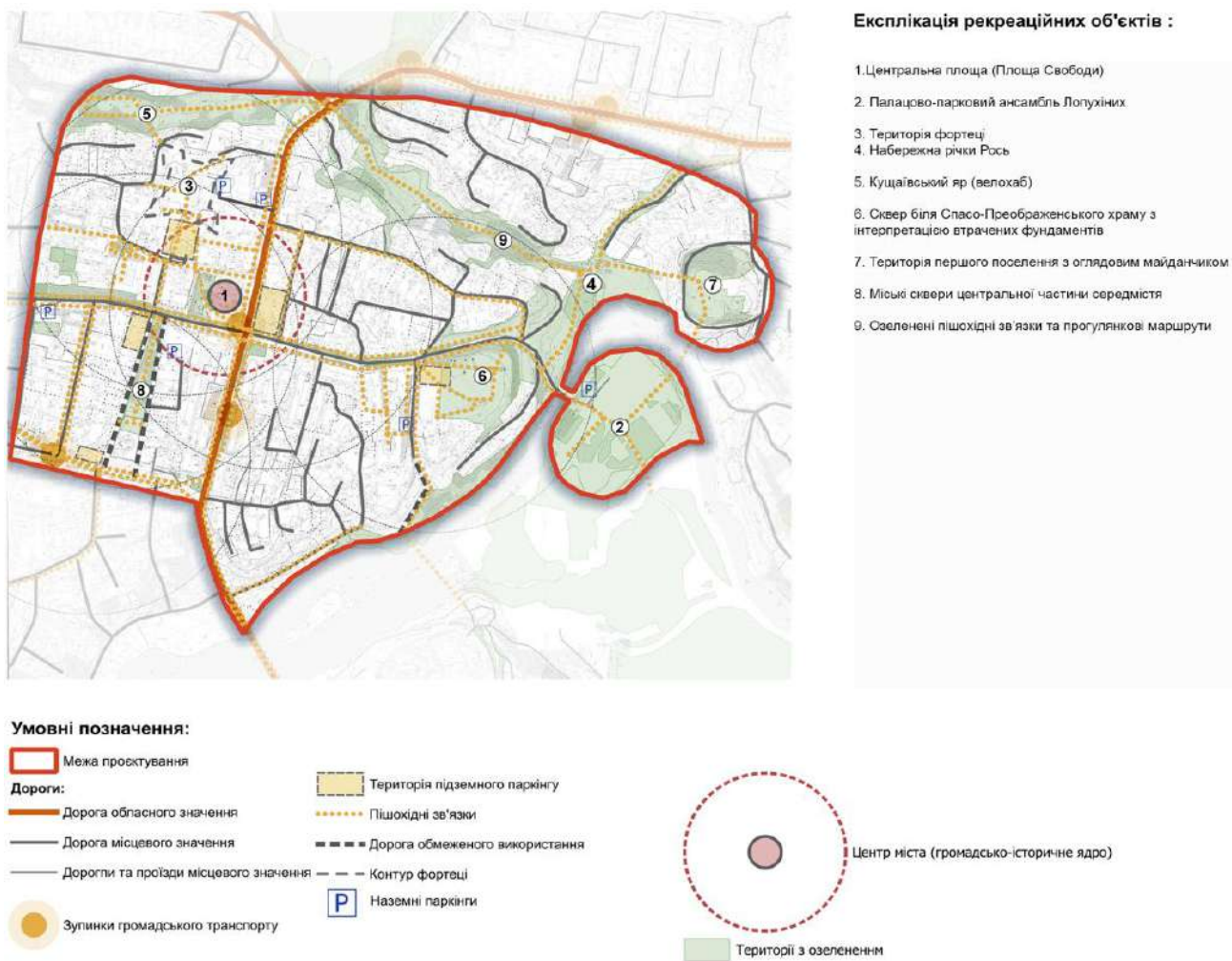

Рис. 3.2.2. Схема пішохідних та рекреаційних зв'язків середмістя м. Корсунь-Шевченківський

З метою конкретизації запропонованої концепції у подальшому проєктному опрацюванні виділено центральну частину середмістя як ключовий фрагмент містобудівного каркасу, що підлягає детальнішому розробленню. Саме ця ділянка характеризується найбільшою концентрацією громадських функцій, пішохідних потоків, композиційних осей та історико-культурних смислів, тому вона розглядається як головне громадське ядро міста. Перехід від загальної моделі середмістя до опрацювання його центрального фрагмента є логічним продовженням концепції: якщо на рівні всього середмістя формуються каркас, зв'язки та система центрів, то на рівні центральної частини ці принципи набувають конкретного просторового втілення у генеральному

плані, функціонально-просторовому зонуванні, благоустрої та системі озеленення. Таким чином, подальші проєктні рішення розглядаються на рівні, наближеному до детального планування території, але залишаються підпорядкованими загальній ідеї реставраційно-реконструктивної трансформації історичного середовища.

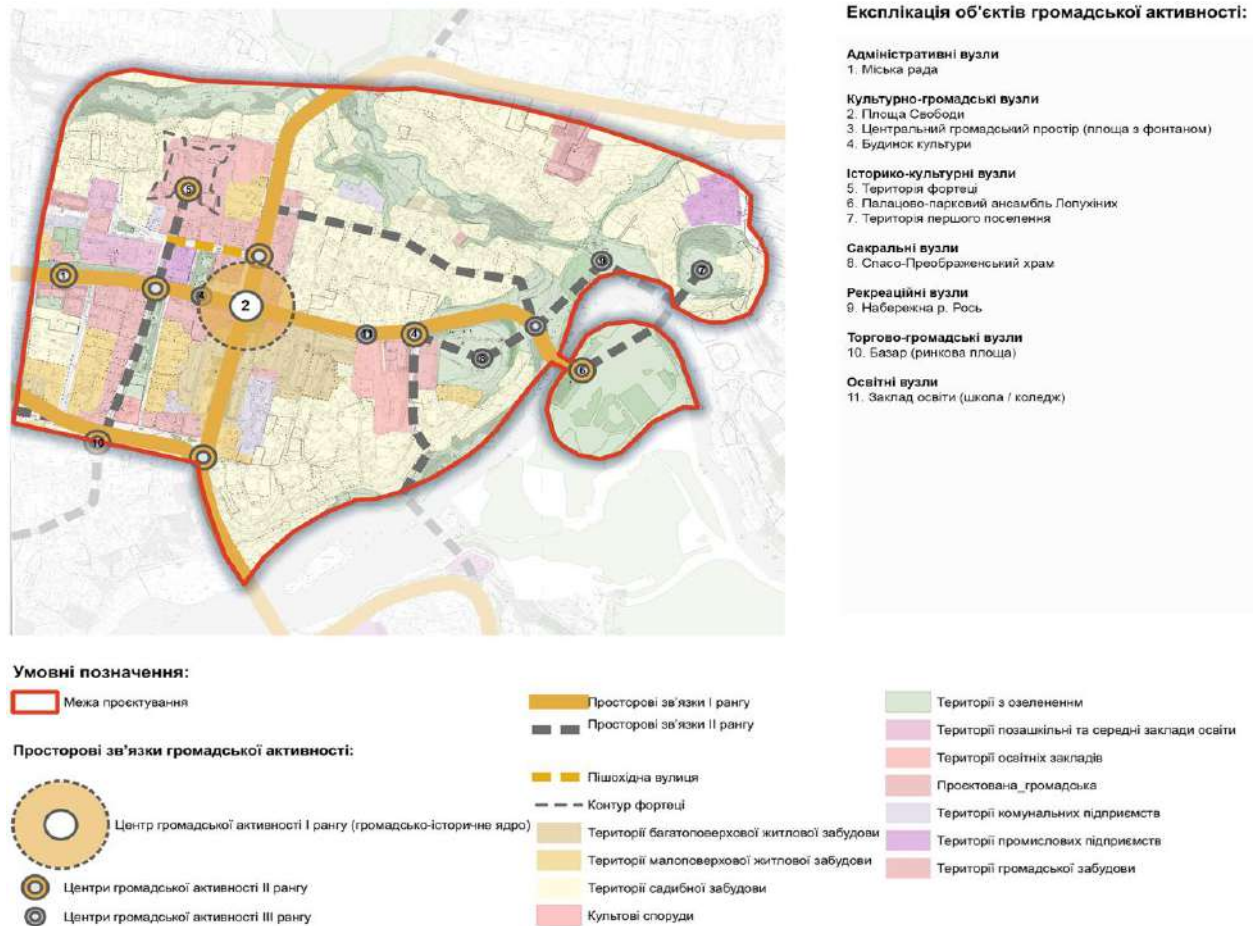

Рис. 3.2.3. Схема центрів притягання та громадської активності середмістя м. Корсунь-Шевченківський

Подальша деталізація проєктних пропозицій здійснюється на рівні генерального плану центральної частини середмістя, який відображає просторову конкретизацію концепції. Генеральний план фіксує основні елементи архітектурно-планувальної організації, їх взаємне розташування, ієрархію громадських просторів і характер функціонального використання. Центральна частина формується як цілісний громадський простір, що поєднує

площу, пішохідні зв'язки, рекреаційні ділянки, громадські об'єкти та елементи благоустрою.

Ключовим елементом є центральна площа як головний композиційний і функціональний вузол. Її рішення базується на підсиленні осьових зв'язків, формуванні відкритого багатофункціонального середовища та організації системи підпросторів різного характеру. Площа поєднує демонстраційні, меморіальні, рекреаційні та транзитні функції, що забезпечує її активне використання. Просторова структура формується за рахунок відкритих мощених поверхонь, водних елементів, зон відпочинку та озеленення.

Композиція передбачає акцентування входів, формування візуальних коридорів і підкреслення основних напрямків руху. Особлива увага приділяється організації виразного входу з боку основних пішохідних потоків, що підсилює роль громадського центру. Водночас зберігаються та інтегруються історичні елементи середовища.

Генеральний план передбачає впорядкування транспортного обслуговування з пріоритетом пішохідного руху. Під'їзд до будівель здійснюється з периферійних вулиць, що зменшує транспортне навантаження в центрі, зберігаючи доступ для спеціального транспорту.

Функціонально-просторова організація деталізується у схемі зонування, яка відображає розподіл території за характером використання та інтенсивністю активності. Виділяються рекреаційні, пізнавальні, меморіальні, демонстраційні, пішохідні зони та зони транспортного доступу, що забезпечує багатофункціональність і різноманітність сценаріїв використання.

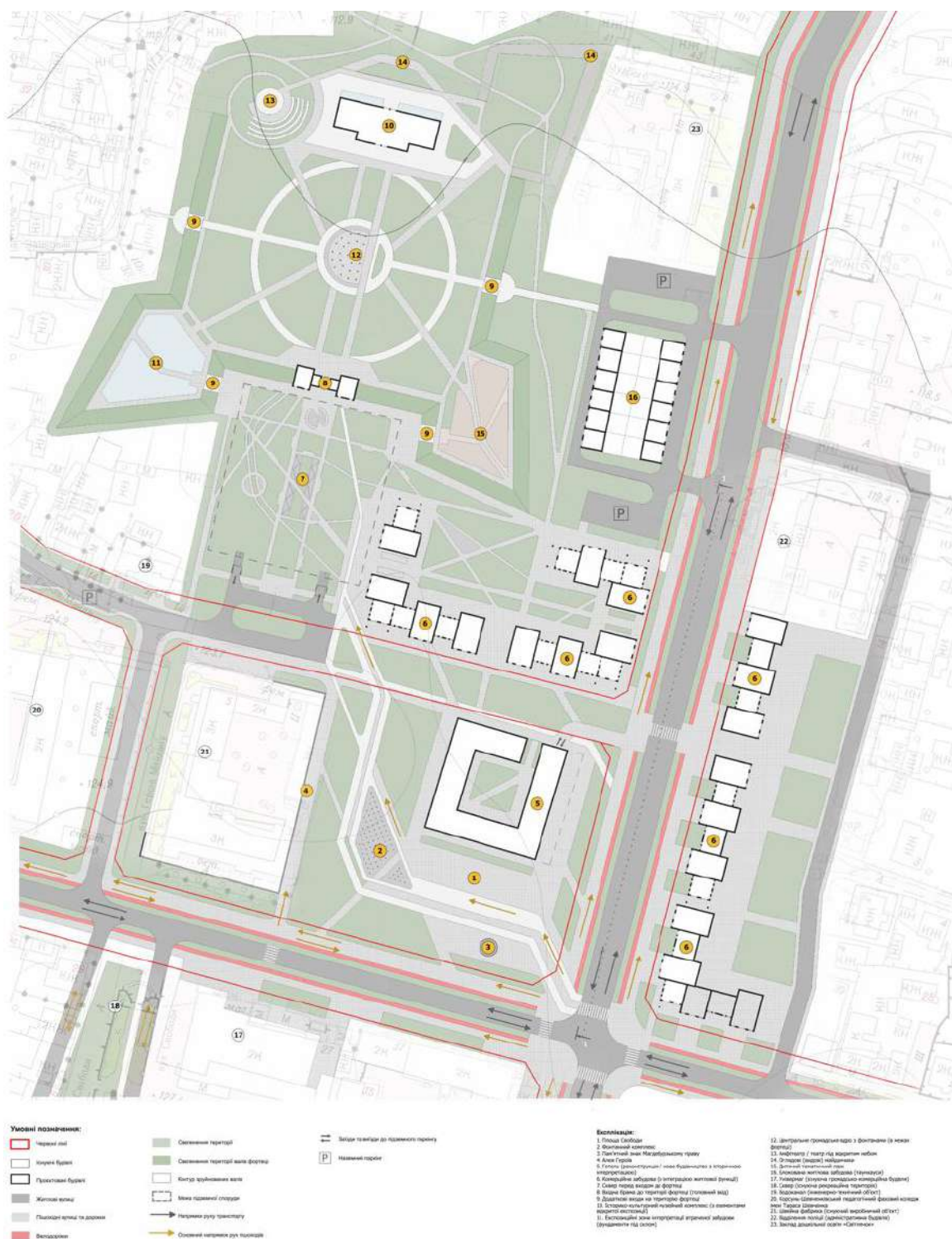

Рис. 3.2.4. Генеральний план центральної частини середмістя м. Корсунь-Шевченківський

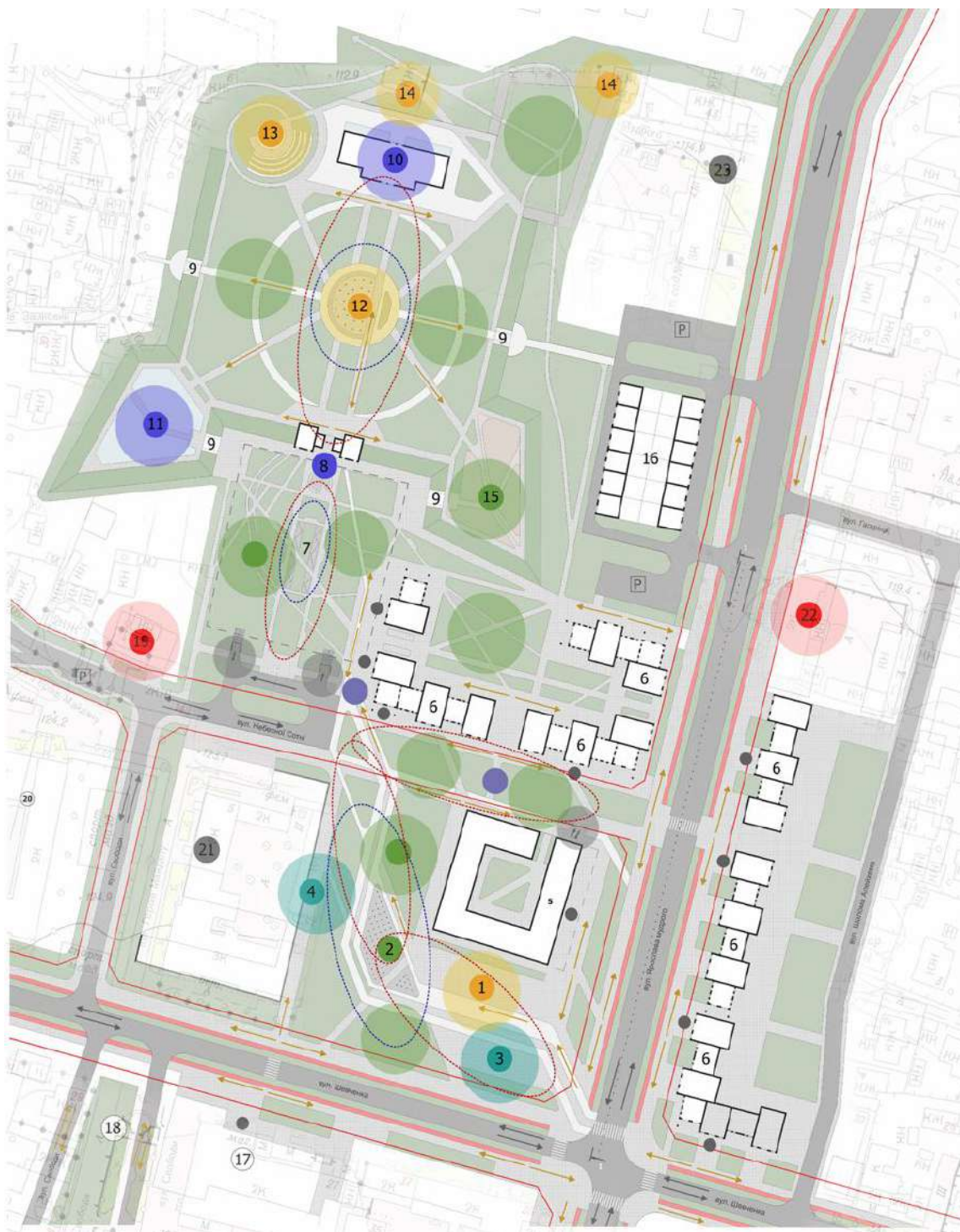

Рис. 3.2.5. Схема функціонально-просторового зонування центральної частини середмістя

Кожна зона інтегрується в загальну структуру, формуючи безперервне середовище, у якому користувач може змінювати характер перебування — від

транзитного руху до тривалого перебування чи участі у громадських подіях. Такий підхід забезпечує гнучкість використання території та підвищує її привабливість.

Архітектурно-планувальна організація базується на формуванні послідовності відкритих і напіввідкритих просторів, поєднаних системою пішохідних маршрутів. Ключовим елементом є головна пішохідна вісь, що забезпечує зв'язок між основними вузлами активності та організовує рух територією. Простір уздовж неї насичується зонами відпочинку, місцями для заходів, інтерактивними елементами, малими архітектурними формами та озелененням.

Особлива увага приділяється вул. Ярослава Мудрого як ключовому елементу пішохідно-транспортного каркасу. Її профіль передбачає чітке розмежування потоків: пішохідні тротуари достатньої ширини, двосторонню велосипедну доріжку та проїзну частину з обмеженим транспортним навантаженням. Це забезпечує інтеграцію території у загальноміську систему мобільності та розвиток альтернативних видів пересування.

Профіль вулиці доповнюється елементами благоустрою – смугами озеленення, лавками, освітленням, малими архітектурними формами, що створюють комфортне середовище для перебування. Таким чином, вулиця трансформується з транзитного простору у повноцінний громадський простір, який поєднує функції руху і відпочинку та виступає важливим елементом міської ідентичності.

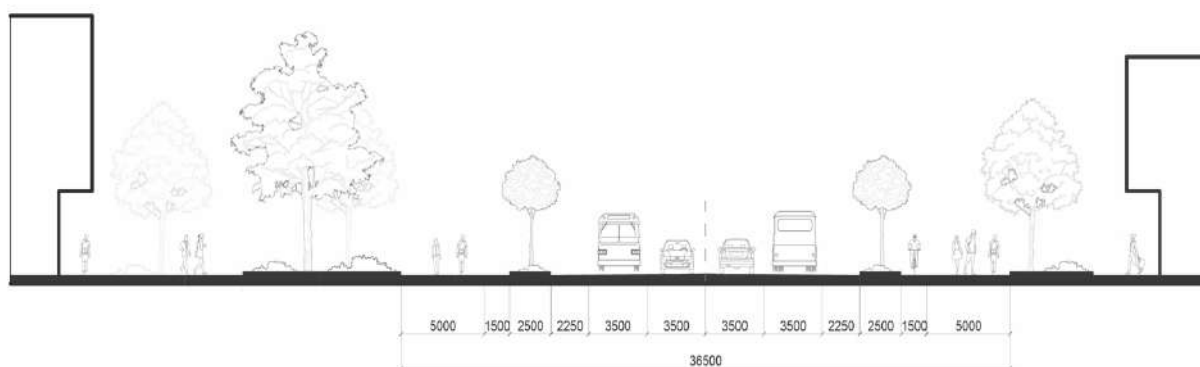

Рис. 3.2.9. Поперечний профіль вулиці І-І. Вулиця Ірангу

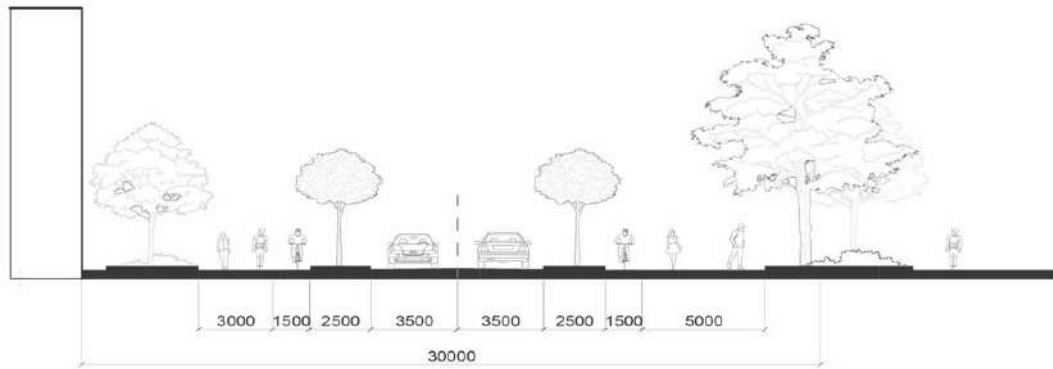

Рис. 3.2.10. Поперечний профіль вулиці 2-2. Вулиця 2 рангу

У межах центрального громадського простору передбачено формування системи локальних акцентів, що виконують роль об'єктів-перформансів: інтерактивних елементів, водних об'єктів, меморіальних просторів, тематичних зон та оглядових майданчиків. Вони підсилюють образну виразність середовища, формують його ідентичність та водночас організують простір, виступаючи орієнтирами і визначаючи напрямки руху.

Архітектурно-планувальні рішення спрямовані на гармонізацію існуючої забудови та інтеграцію нових елементів у сформований контекст шляхом впорядкування дисгармонійних фрагментів і застосування принципів контекстуального доповнення, що забезпечує формування цілісного архітектурного ансамблю.

Наступним етапом є формування системи озеленення як невід'ємної складової архітектурно-планувальної організації (рис. 3.2.7). Озеленення розглядається як простороутворюючий компонент, що бере участь у композиції, зонуванні та формуванні комфортного мікроклімату. Проектне рішення базується на інтеграції природних елементів у структуру громадського простору з урахуванням існуючого ландшафтного каркасу. Озеленення організовується нерівномірно, формуючи акцентні зони, буферні смуги та лінійні насадження вздовж основних напрямків руху, що дозволяє підкреслити композиційні осі та структурувати простір. В розрізі певної території, як відомо, застосовуються різні типи озеленення: регулярні насадження для підкреслення геометрії площі та формування чітких меж, вільні ландшафтні

композиції у рекреаційних зонах, а також лінійне озеленення вздовж пішохідних і велосипедних маршрутів, що формує тіньові коридори.

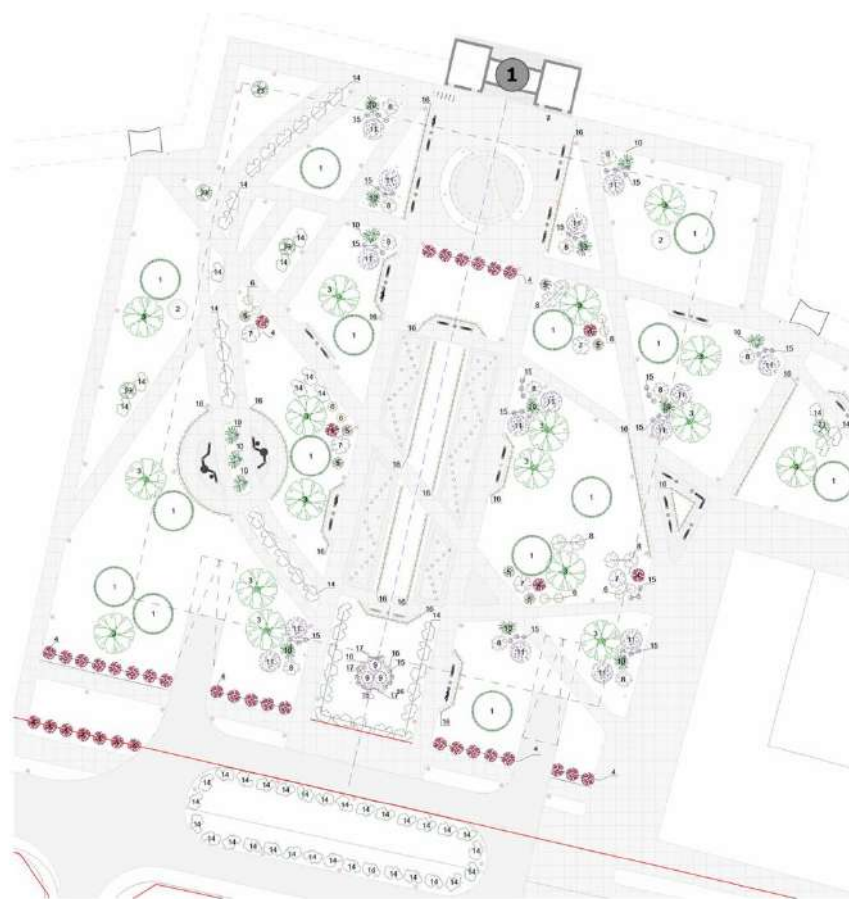
Буферні насадження розміщуються у зонах контакту з транспортними вулицями та дисгармонійною забудовою, виконуючи функції шумозахисту, зменшення запиленості та візуального екранування. У просторово обмежених ділянках передбачено застосування вертикального озеленення.

Система озеленення також використовується як інструмент організації простору, формуючи локальні зони відпочинку та підкреслюючи вузли громадської активності. У проєкті передбачається використання стійких до міських умов листяних порід, зокрема липи (*Tilia*), клена (*Acer*), а також декоративних чагарників, таких як барбарис (*Berberis*), форзиція (*Forsythia*) та бузок (*Syringa*). Використання бузку обумовлене його поширеністю у ландшафтній структурі міста, зокрема на схилах та у паркових територіях, де він формує характерні сезонні композиції. Для створення сезонних акцентів застосовуються квітучі багаторічні та ґрунтопокривні рослини. Передбачається формування багаторівневої структури насаджень, що включає дерева, чагарники та трав'янисті рослини.

Рис. 3.2.7. Розгортка по вулиці А-А

Запропоновані проєктні рішення забезпечують комплексну архітектурно-планувальну трансформацію центральної частини середмістя, орієнтовану на формування цілісного, функціонально насиченого та композиційно виразного громадського простору. У результаті їх реалізації створюється система взаємопов'язаних просторів, що поєднує історико-культурні, рекреаційні та громадські функції, інтегрує природний ландшафт у міську структуру та формує нову якість середовища.

СПЕЦИФІКАЦІЯ РОСЛИН			
Марка	Найменування	Зображення	К-ть
1	Черешка американська 'Schubert' Fraxinus virginiana 'Schubert'		15
2	Горобина звичайна Sorbus aucuparia		3
3	Ліна крилолиста Tilia platyphyllos		18
4	Барбарис Тунберга Атропурпуреа Berberis Atropurpurea		40
5	Бареклет японський Альбомаргинатус Euphorbia japonica Albomarginata		8
6	Форсіція Жиральда Forsythia graciliana Logelsh		11
7	Пахісандра вершечна Грин Карлет Radyssalphia verticillata Green Carpet		75
8	Рододендрон каталепісний Грандифлорум Rhododendron		6
9	Рододендрон Каннінгемс Вайт Rhododendron Cunningham's White		18
11	Верба пурпурна 'Кіана' Salix purpurea 'Kiana'		15
12	Бузок звичайний Syringa vulgaris		16
13	Котоніс Фассена Nereta fassena		52
15	Шавлія гайова Salvia nemorosa		17
16	Карликове дерево янкіста Пендула Saxifraga aizoides Penula		1
17	Ліщина звичайна «Фускорубра» Corylus avellana fuscorubra		6

Рис. 3.2.8. Фрагмент дендроплану центральної частини середмістя м.

Корсунь-Шевченківський та специфікація озеленення

Сформована модель сприяє подоланню фрагментації середмістя, посиленню його просторової ідентичності, активізації громадського життя та створенню передумов для сталого розвитку території. Водночас застосування принципів контекстуального доповнення та кумулятивного розвитку забезпечує збереження історичної спадщини з її актуалізацією в сучасних умовах, що сприяє формуванню впізнаваного образу міста та підвищенню його туристичної привабливості.

3.3. Алгоритм щодо архітектурно-планувальної реорганізації історичної частини м. Корсунь-Шевченківського

Архітектурно-планувальна реорганізація історичної частини м. Корсунь-Шевченківського розглядається як комплексний процес трансформації міського середовища, спрямований не лише на просторове впорядкування території, а й на підвищення її історико-культурної цінності, функціональної активності та якості міського життя. На відміну від універсальних схем прийняття проєктного рішення, запропонований алгоритм сформовано з урахуванням особливостей саме цього міста: ландшафтно-детермінованого характеру розвитку, ролі річки Рось та острова у просторовій організації, фрагментованості громадських вузлів, часткової втрати історичних домінант і необхідності відновлення цілісності середмістя.

Методичною основою алгоритму є поєднання загальної логіки передпроєктного аналізу та проєктного моделювання з окремими положеннями, сформульованими Лещенко Н. А. для реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів малих міст [36, с.42-43]. Зокрема, доцільним є врахування підходу до розвитку історичного центру в системі «місце – людина – традиції», принципу контекстуальності як умови збереження неповторності середовища, атрактивного просторового розкриття вузлів історичного центру та орієнтації на формування мультикомфортного міського середовища [37].

У цьому контексті історична частина Корсуня-Шевченківського розглядається як система взаємопов'язаних просторових, функціональних, ландшафтних та культурних елементів, які потребують не ізольованого благоустрою, а цілісної реорганізації. Запропонований алгоритм охоплює послідовні етапи — від комплексного аналізу території та виявлення її проблем до формування просторової моделі розвитку, добору відповідних типів втручання, деталізації проєктних рішень і оцінки їх ефективності.

Етап 1. Комплексний аналіз території

На першому етапі здійснюється комплексне дослідження історичної частини міста, що включає аналіз історико-планувальної структури, природно-

ландшафтних умов, функціонального використання територій, системи громадських просторів та транспортно-пішохідних зв'язків.

У результаті аналізу встановлено, що середмістя характеризується фрагментованістю планувальної структури, порушенням історичних композиційних осей, розірваністю просторових зв'язків між ключовими вузлами, а також нерівномірною функціональною активністю територій. Водночас визначено значний потенціал розвитку, пов'язаний із наявністю історико-культурних об'єктів та природного каркасу, сформованого р. Рось, островом та яружно-балковою системою.

Результати цього етапу є основою для формування концептуальних рішень та визначення пріоритетних напрямів архітектурно-планувальної реорганізації середмістя.

Етап 2. Аналіз потреб користувачів середмістя

Важливим складником алгоритму є врахування потреб мешканців, що відповідає підходу орієнтації на людину як ключового користувача міського середовища [68].

За результатами опитування (див. Рис. 3.3.2–3.3.5) встановлено, що основними функціями середмістя є повсякденна діяльність (робота, навчання), здійснення покупок та відпочинок у громадських просторах. Водночас визначено основні проблеми, серед яких недостатній рівень благоустрою, незадовільний стан пішохідної інфраструктури, слабкий розвиток прибережних територій та недостатня інтеграція природного ландшафту в міське середовище.

Крім того, аналіз показав, що мешканці визначають як головні цінності середмістя природно-ландшафтні та історико-культурні елементи – парк, річку Рось, палацово-парковий комплекс, музейні об'єкти.

Отримані результати стали основою для визначення пріоритетних напрямів архітектурно-планувальної реорганізації, зокрема розвитку прибережних територій, формування якісних громадських просторів та підсилення історико-культурного каркасу середмістя.

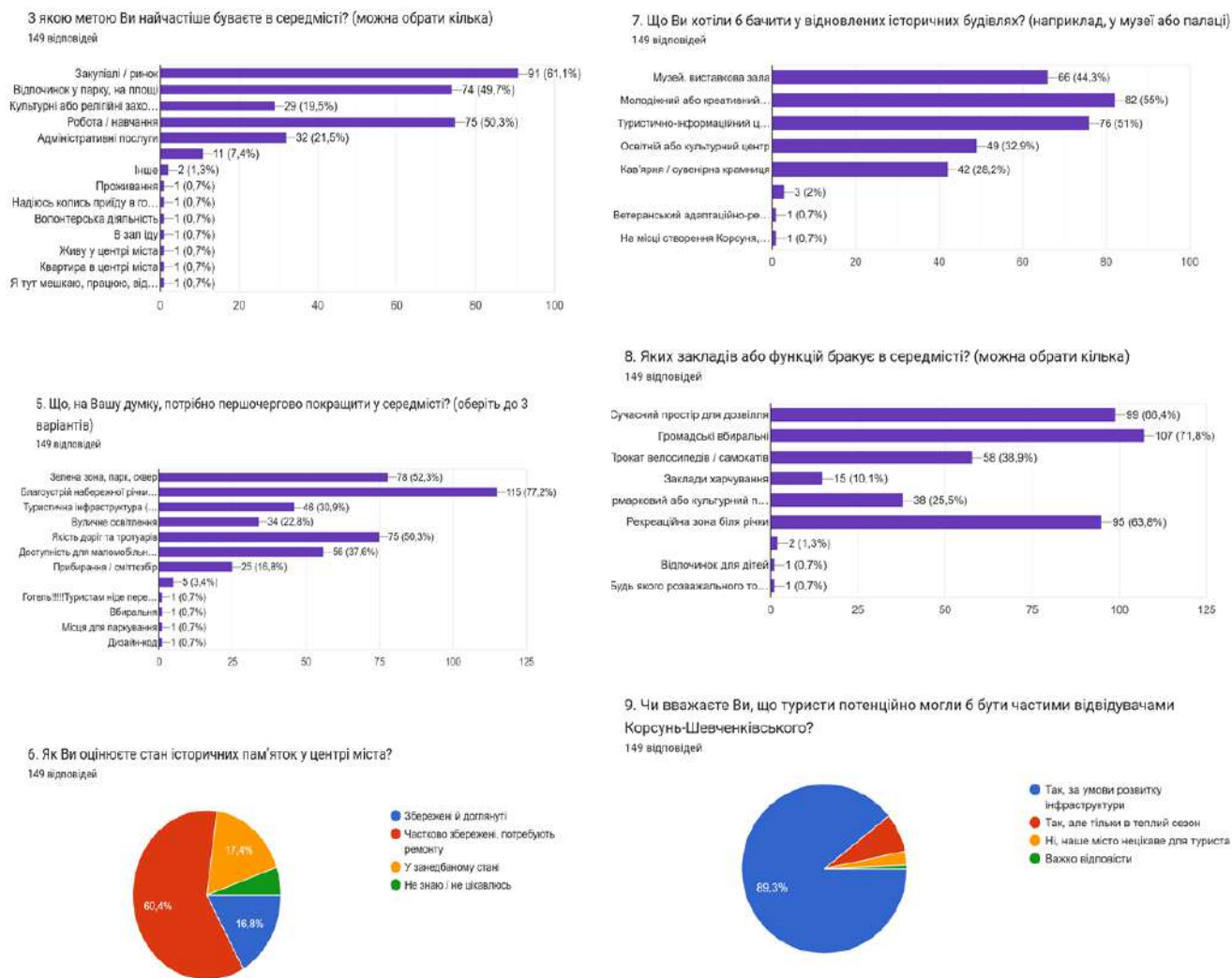

Рис. 3.3.2–3.3.5. Результати опитування мешканців щодо функціонального використання, проблем та потенціалу розвитку середмістя (сформовано автором)

Крім того, аналіз показав, що мешканці визначають як головні цінності середмістя природно-ландшафтні та історико-культурні елементи – парк, річку Рось, палацово-парковий комплекс, музейні об'єкти. Відповідно, отримані результати стали основою для визначення пріоритетних напрямів архітектурно-планувальної реорганізації, зокрема розвитку прибережних територій, формування якісних громадських просторів та підсилення історико-культурного каркасу середмістя.

Етап 3. Формування концептуальної моделі розвитку середмістя

На основі результатів комплексного аналізу території та дослідження потреб мешканців сформовано концептуальну модель розвитку історичної частини міста. Згідно із підходом атрактивного просторового розкриття історичного центру [36], середмістя розглядається як система взаємопов'язаних вузлів атракції, що формують його просторову структуру та забезпечують функціональну активність.

До основних вузлів віднесено:

- територію фортеці як історико-культурне ядро;
- центральну площу як громадський центр;
- палацово-парковий комплекс як ключовий ландшафтний елемент;
- прибережні території річки Рось як рекреаційний каркас;
- острів як окремий рекреаційний вузол.

Їх поєднання здійснюється шляхом формування системи пішохідних і рекреаційних зв'язків, що забезпечують цілісність середмістя, підвищують його доступність та сприяють активізації міського середовища.

У межах концептуальної моделі передбачається відновлення містобудівного каркасу, підсилення ролі історичного ядра та інтеграція природного ландшафту в структуру громадських просторів, що відповідає принципам контекстуальності та кумулятивного розвитку історичного середовища [37].

Етап 4. Визначення типів архітектурно-планувального втручання

На основі сформованої концептуальної моделі розвитку окреслюються відповідні типи архітектурно-планувального втручання відповідно до стану територій, їх історико-культурної цінності та потенціалу розвитку.

Згідно наявних підходів реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних середовищ [50, с. 467], доцільним є застосування диференційованого підходу, що передбачає використання різних типів втручання: збереження, підсилення, коригування та зміни. Застосування даного механізму дозволяє забезпечити баланс між збереженням історичної спадщини та

необхідністю розвитку середмістя, а також адаптувати окремі його елементи до сучасних функціональних потреб.

Для узагальнення взаємозв'язку між існуючим станом території, виявленими проблемами та відповідними проєктними рішеннями сформовано модель трансформації архітектурно-планувальної структури середмістя (табл. 3.3.1).

Табл. 3.3.1

Модель трансформації архітектурно-планувальної структури середмістя

Напрямок трансформації	Існуючий стан	Виявлені проблеми	Принцип трансформації	Проектні рішення
Просторова організація	Фрагментована планувальна структура, порушення історичних осей	відсутність цілісності, слабкі просторові зв'язки	відновлення містобудівного каркасу	формування системи планувальних осей та пішохідних зв'язків
	Розрізнені громадські простори	відсутність єдиного центру	концентрація громадських функцій	формування центральної площі як ядра середмістя
Функціональна організація	Нерівномірне функціональне наповнення	низька активність територій	поліфункціональність	впровадження громадських, культурних та комерційних функцій
	Слабкий розвиток туристичної інфраструктури	низька привабливість	формування туристичних сценаріїв	створення системи туристичних маршрутів
Ландшафтна організація	Нереалізований потенціал річки Рось	недоступність прибережних територій	ландшафтна інтеграція	формування набережної та рекреаційних маршрутів
	Відсутність єдиної зеленої системи	розірваність озеленення	формування зеленого каркасу	об'єднання зелених зон у єдину систему
	Недостатнє використання острова	відсутність функцій	рекреаційна активізація	розвиток острова як рекреаційного вузла
Історико-культурна складова	Втрата частини історичних доміант	розмитість образу середмістя	збереження ідентичності	інтерпретація території фортеці
	Недостатня інтеграція	слабке сприйняття	актуалізація історичного	включення історичних

	історичних об'єктів	спадщини	середовища	об'єктів у сучасний простір
Соціально-просторова активність	Низька інтенсивність використання середмістя	відсутність центрів тяжіння	формування активних вузлів	створення громадських просторів та точок активності
	Обмежена участь мешканців у розвитку середовища	пасивність користувачів	залучення громади	створення умов для громадських ініціатив

Етап 5. Просторово-функціональна реорганізація середмістя

На цьому рівні здійснюється просторово-функціональна реорганізація історичної частини міста відповідно до сформованої концептуальної моделі та визначених типів архітектурно-планувального втручання. Основним завданням є відновлення містобудівного каркасу середмістя шляхом підсилення планувальних осей, формування системи пішохідних зв'язків та інтеграції природного ландшафту в структуру міського середовища.

Важливим напрямом є формування системи громадських просторів, які об'єднують ключові вузли середмістя – територію фортеці, центральну площу, палацово-парковий комплекс, прибережні території річки Рось та острів.

Функціональна організація базується на принципі поліфункціональності, що передбачає поєднання громадських, культурних, рекреаційних та туристичних функцій, забезпечуючи рівномірну активність середмістя й підвищення його привабливості.

У результаті реалізації запропонованих заходів формується цілісна просторово-функціональна структура середмістя, в якій природні та історико-культурні елементи інтегруються в єдину систему громадських просторів.

Етап 6. Формування мультикомфортного міського середовища

Завершальним етапом архітектурно-планувальної реорганізації є формування мультикомфортного міського середовища, що забезпечує високий рівень якості міського простору та відповідає сучасним потребам користувачів.

Відповідно до підходів до трансформації історичних центрів, мультикомфортність розглядається як поєднання функціонального, просторового, візуального та соціального комфорту, що формує цілісне та привабливе міське середовище [36].

У цьому контексті історична частина м. Корсунь-Шевченківський розглядається як система взаємопов'язаних громадських просторів, що забезпечують комфортне пересування, перебування, орієнтацію та соціальну взаємодію.

Табл. 3.3.2
Критерії формування мультикомфортного середмістя

Критерій	Прояв у проєктних рішеннях
Пішохідна доступність	безперервна система маршрутів
Функціональна насиченість	поєднання різних функцій
Візуальна виразність	формування образу середмістя
Ландшафтна інтеграція	використання річки та зелених зон
Соціальна активність	розвиток громадських просторів

У результаті реалізації зазначених заходів формується атрактивне міське середовище, що поєднує історико-культурну спадщину, природний потенціал та сучасні функціональні рішення, забезпечуючи сталий розвиток центральної частини міста.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі магістерської роботи розроблено проєктні пропозиції щодо архітектурно-планувальної трансформації середмістя м. Корсунь-Шевченківський на основі попередньо виконаного аналізу території.

У результаті аналізу вихідної ситуації виявлено низку проблем, що перешкоджають ефективному розвитку центральної частини міста, зокрема: фрагментацію просторової структури, порушення композиційних зв'язків,

недостатню інтеграцію прибережних територій р. Рось, нерівномірне функціональне використання територій, недостатній рівень благоустрою та озеленення, що в комплексі призводить до зниження якості міського середовища та недостатньої активності громадських просторів.

Проектними пропозиціями обумовлено формування цілісної функціонально-просторової структури середмістя, розроблення концепції його архітектурно-планувальної трансформації, відновлення містобудівного каркасу та підсилення історико-культурної ідентичності міста. Запропоновані рішення спрямовані на формування єдиної системи громадських просторів, інтеграцію природного ландшафту у міське середовище та активізацію прибережних територій.

Проектним рішенням передбачено організацію центральної частини середмістя як багатофункціонального громадського простору з виділенням основних функціональних зон: громадської, рекреаційної, пізнавальної, меморіальної, транзитної та зони обслуговування. Такий підхід забезпечує можливість використання території у різних сценаріях – від повсякденного перебування до проведення масових заходів.

Концептуальною ідеєю проекту є формування системи взаємопов'язаних просторів, що об'єднують центральну площу, територію фортеці, прибережні ділянки р. Рось та інші вузли громадської активності. Вказане дозволяє створити безперервне середовище з чіткою ієрархією центрів притягання та пішохідних зв'язків.

Окрему увагу приділено формуванню комфортного міського середовища, зокрема організації пішохідного руху, впровадженню велосипедної інфраструктури та переосмисленню вул. Ярослава Мудрого як повноцінного громадського простору. Проектом також передбачено формування системи озеленення як важливого простороутворюючого елемента з використанням характерних для міста рослин, зокрема бузку, що підсилює локальну ідентичність середовища.

До алгоритму прийняття проєктного рішення щодо архітектурно-планувальної трансформації середмістя віднесено основні етапи: аналіз території, визначення потреб користувачів, формування концептуальної моделі, вибір типів втручання, розроблення проєктних рішень та їх деталізація.

Запропоновані проєктні рішення забезпечують створення цілісного, функціонально насиченого та комфортного громадського простору, сприяють підвищенню якості міського середовища, активізації громадського життя та формуванню привабливого образу середмістя.

РОЗДІЛ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ

4.1. Художня концепція містобудівного об'єкта

4.1.1. Вербальний опис художньої концепції містобудівного об'єкта

Обрана для проєктування територія охоплює історичне середмістя м. Корсунь-Шевченківський, яке сформувалося під впливом природного ландшафту долини р. Рось та оборонної структури міста. Просторова організація середмістя зумовлена поєднанням природних та антропогенних чинників, серед яких ключову роль відіграють річка, острів, яружно-балкова система, а також територія фортеці, що історично виступала ядром формування міського середовища.

Транспортна та інженерна інфраструктура забезпечує доступність центральної частини міста, однак сучасний стан території характеризується фрагментованістю просторових зв'язків, втратою частини композиційних домінант та недостатньою інтеграцією природних елементів у структуру середмістя.

Історично середмістя формувалося як центр громадського, адміністративного та культурного життя міста. У свідомості мешканців воно асоціюється з ключовими міськими просторами – центральною площею, територією фортеці, палацово-парковим ансамблем та прибережними зонами р. Рось. Основними способами «кодування» інформації про цю територію є історичні згадки, планувальна структура, напрямки руху, а також збережені та втрачені елементи міського середовища.

Збереження та інтерпретація цих характеристик у проєктуванні може стати основою для формування цілісного міського простору з вираженою ідентичністю, що буде відповідати сучасним потребам мешканців та відвідувачів. Як вже було зазначено, просторово-планувальна структура середмістя має виражений радіальний характер, сформований навколо

центрального ядра. Наявність основних напрямків руху та системи зв'язків між ключовими вузлами визначає принцип організації міського середовища.

У процесі пошуку художнього образу встановлено, що така структура асоціюється з принципами орієнтації у просторі, які знаходять своє відображення у вигляді умовних графічних знаків. Так, в якості образно-символічної моделі середмістя обрано знак компаса (рози вітрів), який інтерпретується як система напрямків, що розходяться від центральної точки.

Рис. 4.1.1. Образно-символічна модель середмістя у вигляді компаса

Даний символ відображає наявність просторового ядра, напрямленість руху, взаємозв'язок міських елементів та процес розгортання міського середовища від центру до периферії.

В останній час спостерігається підвищення уваги до формування ідентичності міського середовища через використання узагальнених графічних образів та символів, що дозволяють передати складну просторову структуру у спрощеній формі. Використання умовного знаку компаса у даному випадку дозволяє інтерпретувати середмістя як систему орієнтації, в якій рух людини відбувається через послідовне розкриття міських просторів. Такого роду спостереження підказали провідну художню ідею середмістя м. Корсунь-Шевченківський – сприйняття міського простору як системи орієнтації, що формується навколо центрального ядра та розкривається через мережу напрямків і зв'язків, – та способи її розкриття в окремих тематичних зонах проєктованого міського середовища.

Генерування творчого задуму, пошук проєктних ідей

– метод гірлянди випадковостей і асоціацій

1. Об'єкт: центр міста
2. Випадкові об'єкти: компас, карта, маршрут, стрілка, площа, фонтан, алея, пам'ять, фортеця, парк.
3. Комбінація об'єкт + випадковий об'єкт:
 - Центр-компас,
 - Центр-карта,
 - Центр-маршрут,
 - Центр-стрілка,
 - Центр-площа,
 - Центр-фонтан,
 - Центр-алея,
 - Центр-пам'ять,
 - Центр-фортеця,
 - Центр-парк.
4. Ознаки випадкового об'єкта:
 - Компас – круглий, напрямлений, орієнтований, структурований;
 - Карта – багат шарова, інформативна, системна;
 - Маршрут – послідовний, динамічний, зв'язаний;
 - Стрілка – векторна, спрямована, лінійна;
 - Площа – відкрита, центральна, громадська;
 - Фонтан – динамічний, водний, акцентний;
 - Алея – лінійна, напрямлена, пішохідна;
 - Пам'ять – історична, символічна, змістова;
 - Фортеця – центральна, укріплена, структурна, домінантна;
 - Парк – відкритий, рекреаційний, громадський, просторовий.
5. Об'єкт + ознака:
 - Центральний простір,
 - Напрявлений простір,

Структурований простір,
 Динамічний простір,
 Громадський простір,
 Водний простір,
 Пішохідний простір,
 Історичний простір,
 Рекреаційний простір.

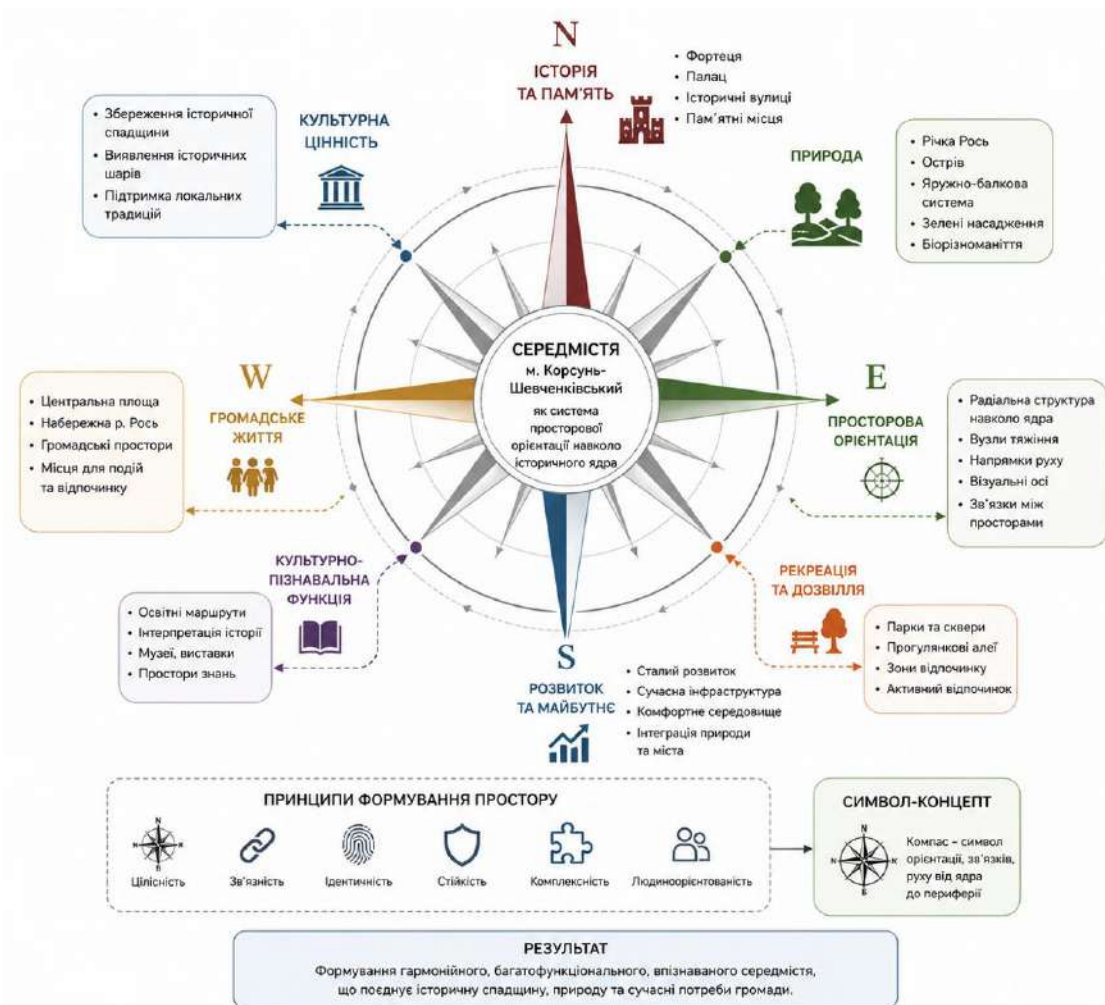
6. Ланцюг асоціацій ознак

Кругле → центр → ядро → концентрація → місто,
 Напряма → рух → зв'язок → маршрут → простір,
 Компас → орієнтація → вибір → рух → досвід,
 Площа → збір → взаємодія → подія → життя,
 Алея → рух → пам'ять → сприйняття → простір,
 Фонтан → вода → динаміка → акцент → середовище,
 Пам'ять → історія → символ → ідентичність → місто,
 Фортеця → центр → ядро → структура → місто,
 Парк → відпочинок → простір → взаємодія → життя.

7. Об'єкт + асоціації

Центр-ядро,
 Центр-напряма,
 Центр-рух,
 Центр-зв'язки,
 Центр-орієнтація,
 Центр-площа,
 Центр-пам'ять,
 Центр-фортеця,
 Центр-парк,
 Центр взаємодії
 Центр подій
 Центр маршрутів

Центр орієнтації,
 Центр історії,
 Центр простору,
 Центр життя.

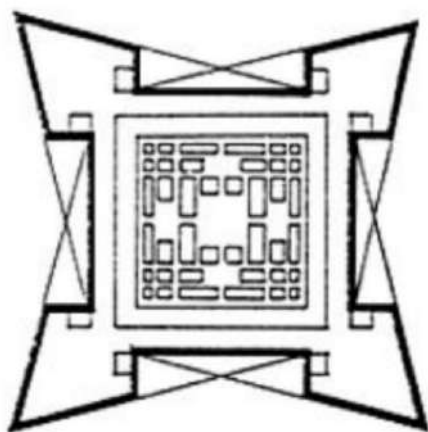
4.1.2. Зображення художньої концепції історичного центру міста

Основою формування художньої концепції історичного центру м. Корсунь-Шевченківський є осмислення цієї території як цілісного міського простору, що поєднує історичну спадщину, природний каркас та громадські функції. Символічне відображення концепції реалізується у вигляді схеми, побудованої за принципом компаса (рози вітрів), який відображає систему орієнтації у міському середовищі та структуру просторових зв'язків.

Центральним елементом виступає територія фортеці, що трансформується у громадський простір паркового типу та зберігає роль композиційного ядра середмістя.

Від центрального ядра розходяться чотири основні напрямки, які формують ключові функціонально-сміслові блоки: історичний, природний, громадський та комунікаційний. Кожен із них об'єднує відповідні простори, елементи середовища та сценарії використання території.

Схема відображає цілісну модель організації середмістя, де структура компаса виступає засобом узагальнення та візуалізації містобудівної концепції (рис. 4.1.3).

*Рис. 4.1.3. Образи формування художньої концепції містобудівного об'єкта:
а – зіркоподібна фортифікаційна система (план укріплень) як прототип
радіальної організації простору; б – набережна річки як природна просторова
вісь формування міського середовища*

4.2. Енерго-інформаційне моделювання містобудівного об'єкта

4.2.1. Тематичне зонування ділянки (альтернативна подача)

На території історичного центру м. Корсунь-Шевченківський запропоновано тематичне зонування, що формується відповідно до розробленої

художньої концепції та базується на принципі компаса (рози вітрів), який визначає основні напрямки просторового розвитку території (рис. 4.1.4).

Композиційною основою зонування виступає центральне ядро – територія фортеці, яка трансформується у громадський простір паркового типу та виконує функцію основного центру тяжіння. Від даного ядра формуються чотири напрямки, у межах яких структуровано тематичні зони відповідно до функціонального та змістового наповнення.

Історико-меморіальний напрям орієнтований на збереження та осмислення історичної спадщини міста. У його межах будуть утворені простори пам'яті, що включають алею Героїв, меморіальні ділянки, елементи історичної забудови та експозиційні зони, спрямовані на інтерпретацію історичних подій та формування ідентичності середмістя.

Природно-рекреаційний напрям пов'язаний із ландшафтною структурою території та формує безперервний природний каркас. До його складу входять прибережні території р. Рось, острів, озеленені зони, водні елементи та оглядові майданчики, що забезпечують умови для відпочинку та взаємодії з природним середовищем.

Громадсько-активний напрям забезпечує формування простору соціальної взаємодії та міської активності. Він включає центральну площу, пішохідні простори, зони відпочинку та демонстраційні території, призначені для проведення громадських заходів і повсякденного використання.

Комунікаційний напрям виконує структуроутворюючу функцію та забезпечує зв'язність території. У його межах реалізовані пішохідні маршрути, просторові осі, транзитні зв'язки та вхідні вузли, що організовують рух і орієнтацію в межах середмістя.

У межах кожного з напрямків передбачено диференціацію території на підзони відповідно до їх функціонального призначення, зокрема ландшафтно-рекреаційні, пізнавальні, меморіальні, пішохідні, демонстраційні та транспортно-комунікаційні.

Запропоноване зонування формує цілісну систему просторової організації середмістя, у якій поєднуються історичні, природні та сучасні компоненти, забезпечуючи різноманітні сценарії використання території для мешканців та туристів.

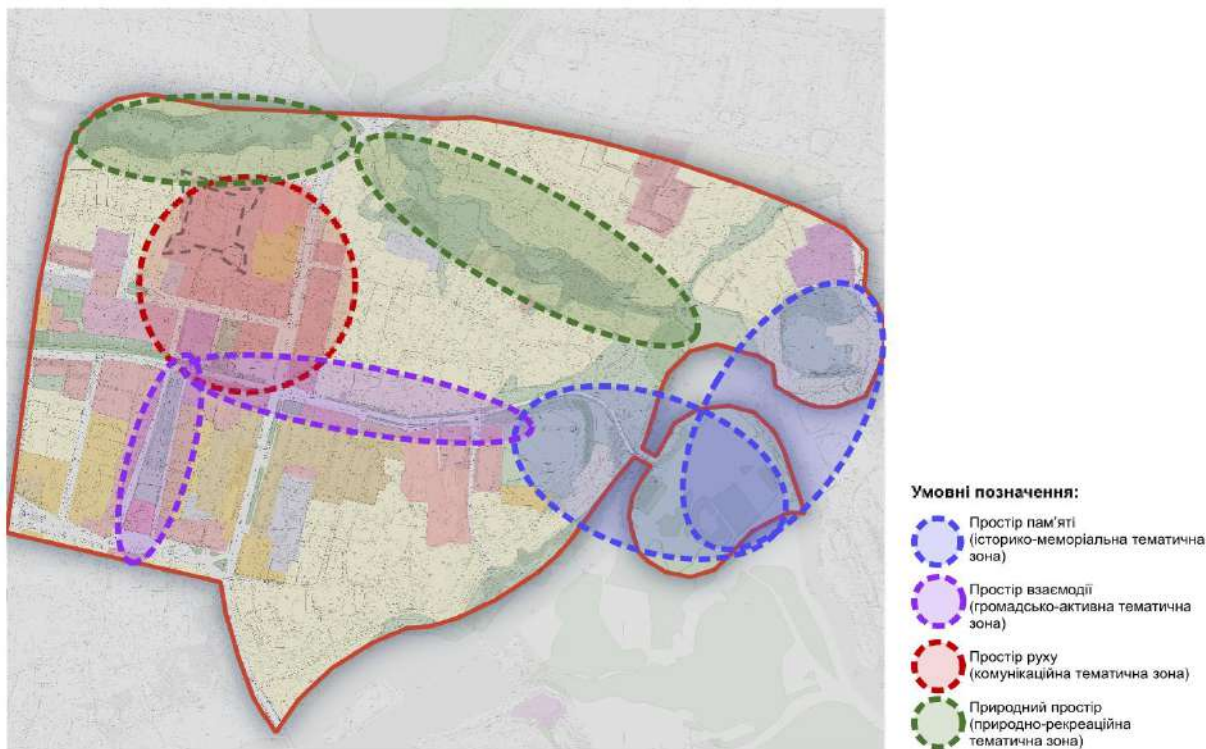

Рис. 4.1.4. Схема тематичного зонування

4.2.2. Сценарне моделювання містобудівного середовища

Для сценарного моделювання були визначені основні групи користувачів історичного центру м. Корсунь-Шевченківський:

- туристи;
- місцеві мешканці;
- діти (переважно шкільного віку);
- студенти (в тому числі приїжджі);
- відвідувачі громадських заходів.

Було проаналізовано можливі маршрути руху зазначених груп відповідно до тематичного зонування території. Маршрути сформовано з урахуванням

зручності пересування, послідовності переходу між функціональними зонами та принципу орієнтації у просторі, що відповідає концепції компаса.

Туристичні маршрути орієнтовані на ознайомлення з історико-культурною спадщиною міста та побудовані за принципом поступового розкриття середовища: від вхідних вузлів і прибережних територій через ключові об'єкти (палац Лопухіних, алея Героїв, мости, оглядові точки) до центрального ядра – території фортеці, яка виступає кульмінаційною точкою маршруту.

Маршрути місцевих мешканців передбачають використання громадських просторів, зон відпочинку та прибережних територій р. Рось, забезпечуючи можливість короточасного перебування і рекреаційного використання середовища. Для дітей передбачено маршрути, пов'язані з відвідуванням навчальних закладів, зокрема музичної школи, та використанням громадських і рекреаційних просторів.

Студентські маршрути формуються з урахуванням розташування коледжу та місць проживання, поєднуючи навчальні, громадські та рекреаційні простори, а також передбачаючи використання арт-хабу та будинку культури як центрів молодіжної активності.

Маршрути відвідувачів заходів зосереджені у межах громадсько-активного напрямку та пов'язані з центральною площею і демонстраційними просторами, забезпечуючи зручний доступ до основних локацій. Усі маршрути інтегруються в єдину систему пішохідних зв'язків, організовану за принципом компаса, що забезпечує цілісність просторового сприйняття.

Таким чином, сценарне моделювання формує різноманітні варіанти використання території та забезпечує її адаптацію до потреб мешканців, студентів і туристів (рис. 4.1.5).

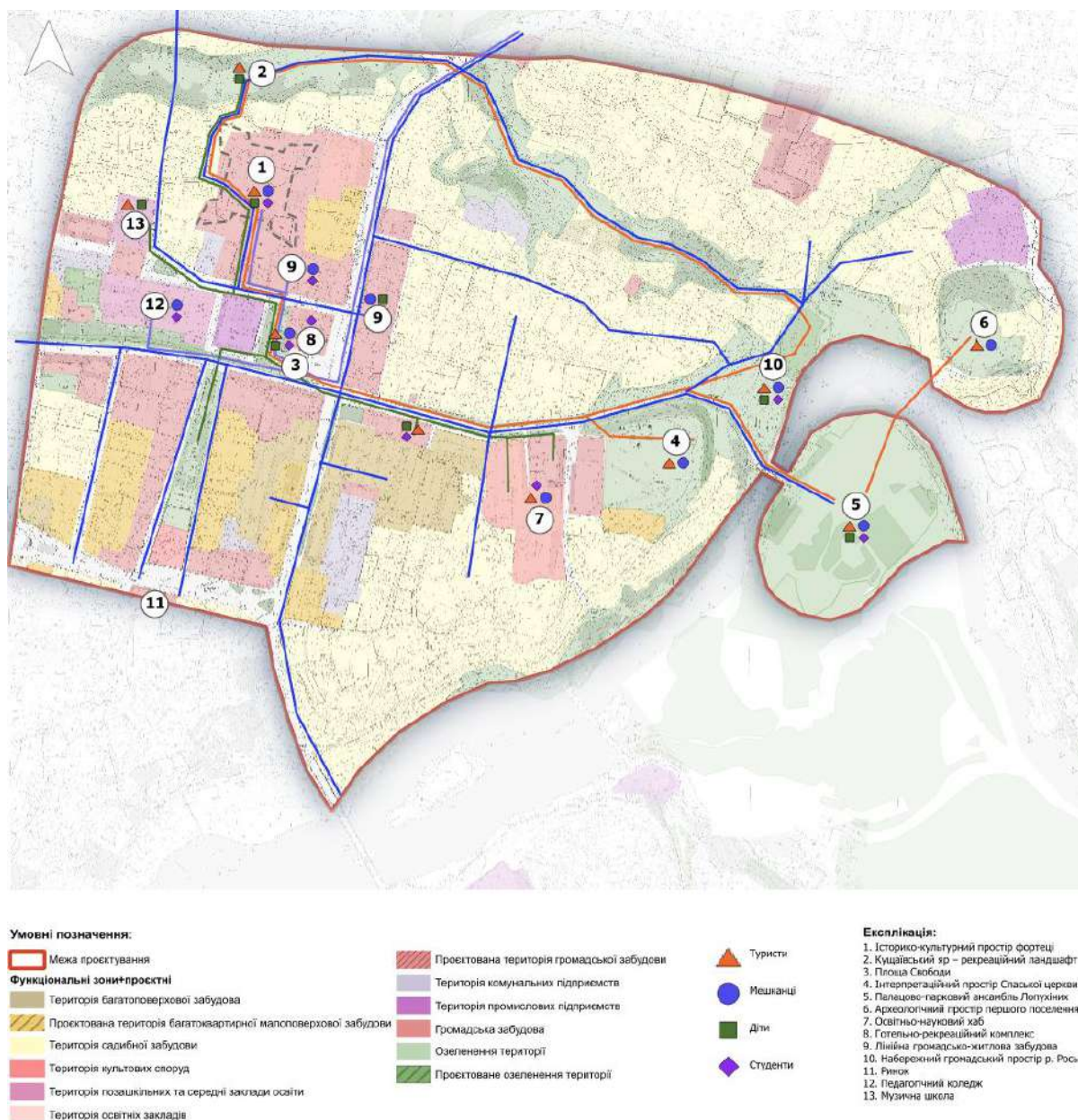

Рис. 4.1.5. Схема сценарного моделювання містобудівного середовища

4.2.3. Програмування емоційних реакцій людини на оточення

Основною метою проектування містобудівного об'єкта – історичного центру м. Корсунь-Шевченківський – є формування емоційного зв'язку людини з його просторовою та історико-культурною структурою. Шлях руху організовано як кільцевий маршрут, що об'єднує основні просторові елементи середмістя – територію фортеці, центральну частину міста, площу біля Спасо-Преображенської церкви з просторовою інтерпретацією фундаментів втраченої

Спаської церкви, паркову зону, територію палацу Лопухіних та набережну р. Рось. Така послідовність забезпечує цілісне сприйняття середовища.

Шлях починається з легкої емоції – зацікавленості, що виникає при вході на територію фортеці та сприйнятті історичного ядра. Далі емоційність поступово підвищується у центральній частині міста, де формується відчуття активності та залученості до міського життя.

У зоні площі біля Спасо-Преображенської церкви емоційний стан доповнюється відчуттям піднесення та зосередженості, що пов'язані з сакральним характером простору, а також посилюється за рахунок інтерпретації фундаментів втраченої Спаської церкви як елемента історичної пам'яті.

У парковій зоні та на території палацу Лопухіних емоційний стан переходить у фазу гармонії, спокою та естетичного задоволення. Пікова емоційна точка формується завдяки поєднанню історичних, культурних і природних вражень, що викликає відчуття захоплення та цілісності простору. Подальший рух вздовж набережної р. Рось супроводжується поступовим зниженням емоційного напруження та формуванням стану розслаблення, відновлення і рівноваги. Завершення маршруту відбувається поверненням до вихідної точки, що забезпечує відчуття завершеності та гармонійного сприйняття середмістя як єдиного містобудівного об'єкта.

Таким чином, маршрут побудований за принципом поступового наростання емоційної насиченості з подальшим переходом до стану спокою, що формує позитивний досвід перебування у міському середовищі та підсилює його ідентичність (рис. 4.1.6).

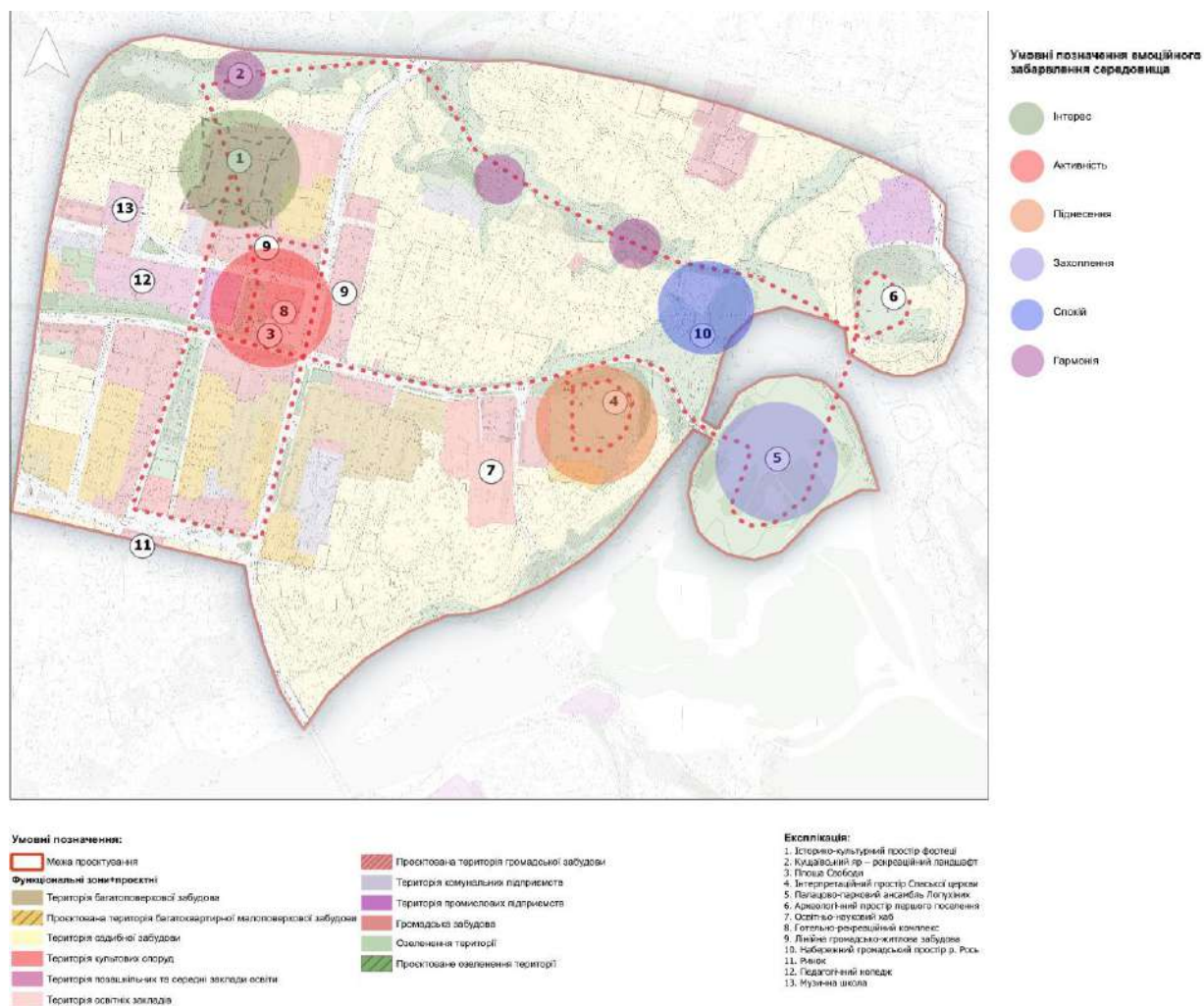

Рис. 4.1.6. Програмування емоційних реакцій людини на оточення

4.3. Просторово-часове моделювання містобудівного об'єкта

4.3.1. Часове моделювання функціональних процесів

Періодичність використання території історичного центру м. Корсунь-Шевченківський визначена за трьома часовими інтервалами: до 20 хв, від 20 хв до 1 години та понад 1 годину (рис. 4.1.7).

Найменша тривалість перебування характерна для транзитних і пішохідних зв'язків, а також короточасних зупинок у центральній частині міста та на підходах до основних громадських просторів. Найдовше відвідувачі затримуються в зонах культурно-історичного та рекреаційного значення, зокрема на території фортеці, у парковій зоні, біля палацу Лопухіних та вздовж набережної річки Рось.

Середня тривалість перебування (від 20 хв до 1 год.) є найбільш поширеною та характерна для використання громадських просторів середмістя, зокрема площі біля Спасо-Преображенської церкви з інтерпретацією фундаментів втраченої Спаської церкви, закладів громадського харчування, зон відпочинку та пішохідних маршрутів.

Тривале перебування (понад 1 год.) пов'язане з відвідуванням культурно-пізнавальних об'єктів, участю у громадських заходах, прогулянками вздовж набережної, а також рекреаційним використанням паркових територій.

Просторово-часова організація території відображає різноманітність сценаріїв її використання та забезпечує ефективне функціонування містобудівного об'єкта залежно від інтенсивності та тривалості перебування відвідувачів (рис. 4.3.1.1.).

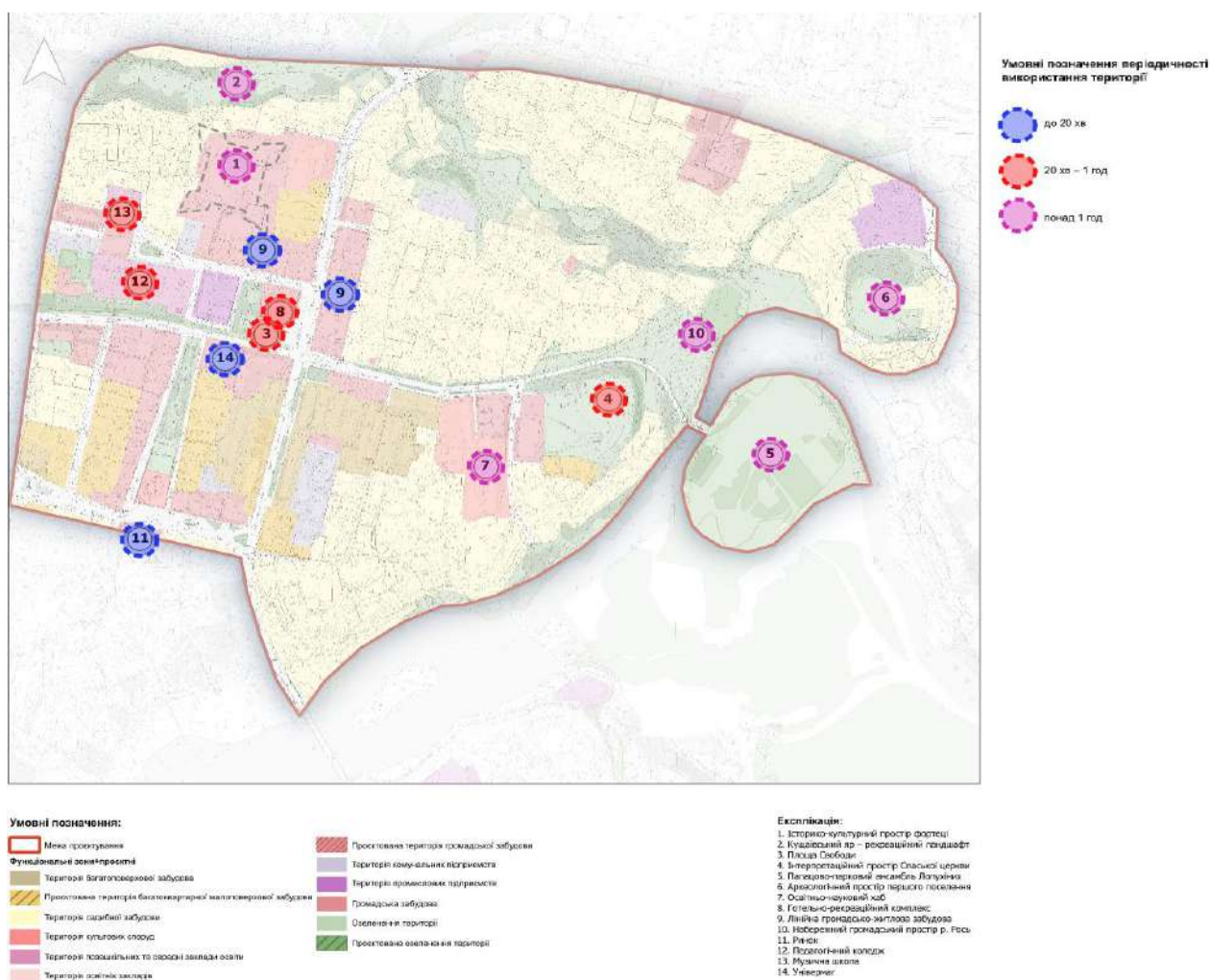

Рис. 4.3.1.1. Часове моделювання функціональних процесів

4.3.2. Об'ємно-просторова композиція містобудівного об'єкта

Існуюча навколишня забудова, природний рельєф, історично сформована планувальна структура та прийнята концепція розвитку території створюють передумови для формування об'ємно-просторової композиції історичного центру м. Корсунь-Шевченківський. Всі зазначені складові взаємопов'язані між собою та спрямовані на створення цілісного і виразного міського середовища.

Композиційна структура середмістя формується на основі системи основних та другорядних осей, що організують простір та забезпечують візуальні і функціональні зв'язки між ключовими елементами території. Враховуючи художню концепцію компаса, планувальна організація підпорядковується чіткій радіально-осьовій структурі, що орієнтує рух відвідувачів у напрямку центрального ядра. Головна композиційна домінанта – палац – знаходиться на території фортеці, яка виступає кульмінаційною точкою просторової композиції та основним акцентом містобудівного об'єкта. Саме до неї спрямовані основні пішохідні та візуальні зв'язки, що забезпечує логічну організацію руху та сприйняття простору.

Другорядні композиційні осі формують зв'язки між центральним ядром та іншими значущими елементами середмістя, зокрема центральною площею, територією біля Спасо-Преображенської церкви з інтерпретацією фундаментів втраченої Спаської церкви, парковими зонами, палацом Лопухіних та прибережними територіями р. Рось. Система композиційних акцентів доповнює просторову структуру та підсилює її виразність. До таких акцентів належать оглядові майданчики, громадські простори, елементи благоустрою та об'єкти культурної спадщини, що формують точки тяжіння та орієнтації у просторі.

Таким чином, об'ємно-просторова композиція містобудівного об'єкта базується на поєднанні радіально-осьової структури, сформованої за принципом компаса, та системи композиційних домінант і акцентів, що забезпечує цілісність, читабельність та ідентичність середмістя (рис. 4.3.1.2).

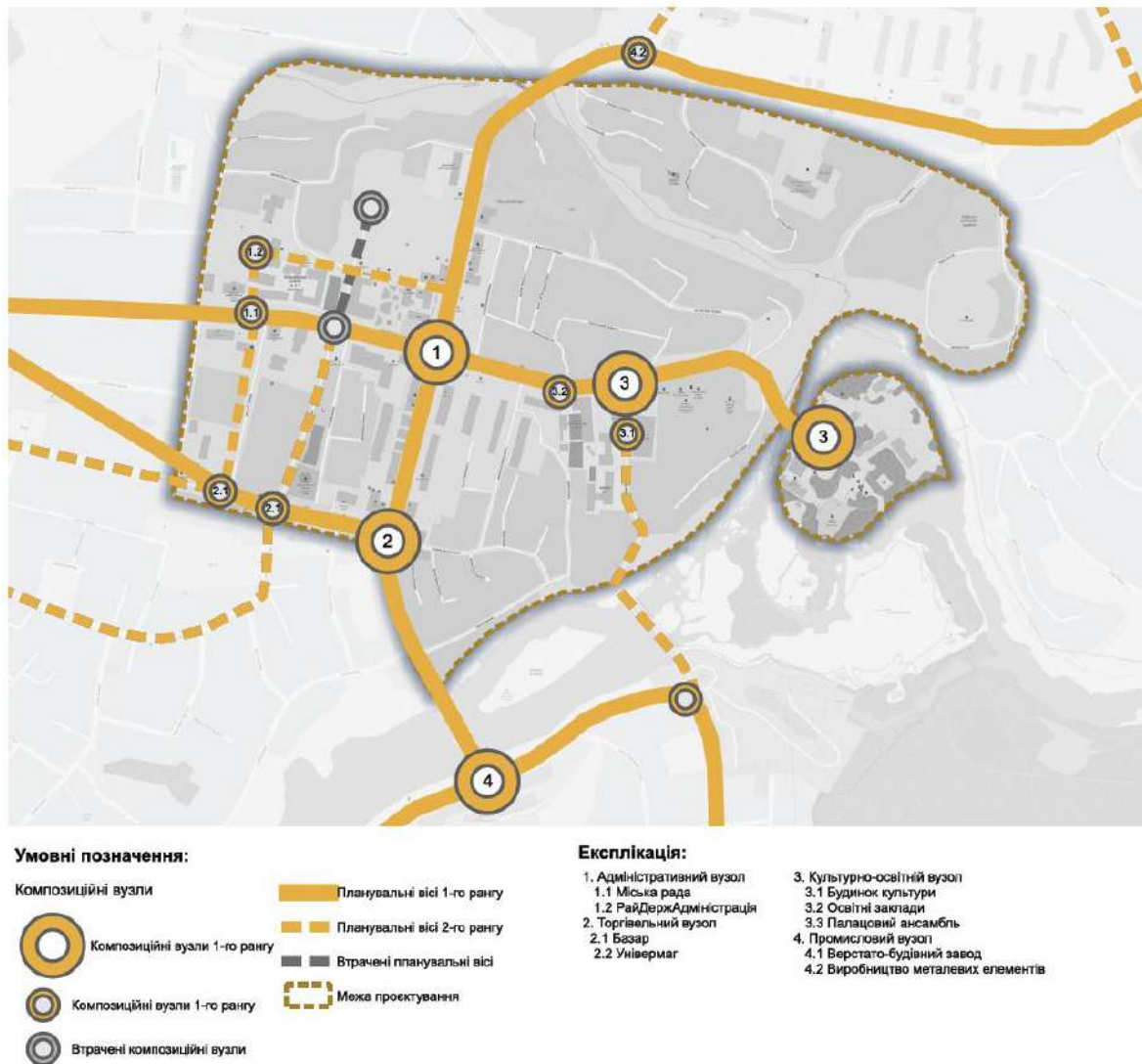

Рис. 4.3.1.2. Об'ємно-просторова композиція містобудівного об'єкта

4.3.3. Підбір засобів виразності містобудівного об'єкта

Підбір засобів виразності містобудівного об'єкта відповідає функціональному та тематичному зонуванню території, а також об'ємно-просторовій композиції історичного центру. Засоби виразності спрямовані на підкреслення композиційно активних точок, формування орієнтації у просторі та створення цілісного емоційного образу середмістя (рис. 4.3.3.3.). Як ми бачимо, кольоро-графічне рішення базується на використанні стриманої природної гами, що поєднується з існуючою забудовою та зеленими насадженнями. Пастельні відтінки бежевого, коричневого та сірого формують

нейтральне середовище, у якому акценти виділяються за рахунок окремих елементів благоустрою та громадських просторів.

Світло-технічне моделювання використовується для підкреслення основних пішохідних маршрутів, композиційних осей та ключових об'єктів. Підсвітка забезпечує орієнтацію у просторі у вечірній час, акцентує увагу на історичних об'єктах та формує емоційний стан відкритості і безпеки середовища.

Рис. 4.3.3.3. Схема узгодження засобів виразності містобудівного об'єкта

Засоби акцентування уваги реалізуються через систему громадських просторів, малих архітектурних форм, скульптур та інсталяцій. Особливу роль відіграють територія фортеці як головна домінанта, площа біля Спасо-

Преображенської церкви з інтерпретацією фундаментів втраченої Спаської церкви, а також прибережні простори річки Рось, що формують ключові точки тяжіння та орієнтації.

Природні компоненти, зокрема зелені насадження, алеї та прибережні ландшафти, підсилюють емоційне сприйняття середовища та створюють сприятливі умови для рекреації. Використання різних типів озеленення дозволяє формувати як спокійні, так і більш активні за настроєм простори, забезпечуючи різноманітність вражень.

Висновки до розділу 4

Історичний центр м. Корсунь-Шевченківський є складним містобудівним об'єктом, що поєднує історико-культурну спадщину, природні ландшафтні елементи та сучасні функції міського середовища. У процесі розробки проєктної пропозиції було визначено основні естетичні та просторові принципи його формування, а саме:

- художній образ середмістя сформовано на основі символіки компаса, що відображає ідею орієнтації у просторі та об'єднання ключових міських напрямків у єдину композиційну систему;
- об'ємно-просторова композиція базується на радіально-осьовій структурі з вираженим центральним ядром – територією фортеці, яка виступає головною домінантою та композиційним акцентом;
- функціонально-планувальна організація території передбачає формування тематичних зон, що враховують потреби різних груп користувачів та забезпечують багатofункціональність середмістя;
- сценарне моделювання дозволило визначити основні маршрути руху відвідувачів, що забезпечують логічну організацію простору та його доступність;

- програмування емоційних реакцій реалізується через кільцевий маршрут, який формує послідовність вражень від зацікавленості до гармонії, забезпечуючи цілісне сприйняття середовища;
- просторово-часове моделювання відображає різну тривалість перебування відвідувачів у межах території та забезпечує ефективне функціонування об'єкта впродовж доби;
- засоби виразності містобудівного об'єкта (кольорові, світлові, просторові та природні) підкреслюють композиційні акценти, формують орієнтацію у просторі та створюють емоційно насичене середовище.

Отже, запропоновані підходи до формування історичного центру м. Корсунь-Шевченківський забезпечують створення цілісного, функціонального та виразного містобудівного об'єкта, що відповідає сучасним вимогам розвитку міського середовища та зберігає його історичну ідентичність.

РОЗДІЛ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

5.1. Характеристика району в якому проєктується об'єкт

Цивільний захист – це державна система органів управління сил і засобів, для організації і забезпечення захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій, техногенного, природного та воєнного походження [78, с. 36].

Надзвичайна ситуація – це порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єкті, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом, великою пожежею, що призвели або можуть призвести до людських та матеріальних втрат [82].

Загальні ознаки надзвичайних ситуацій:

- наявність або загроза загибелі людей;
- значне погіршення умов життєдіяльності;
- істотне погіршення стану здоров'я людей;
- заподіяння економічних збитків;

Види надзвичайних ситуацій:

Надзвичайні ситуації техногенного характеру: транспортні аварії (катастрофи), пожежі неспровоковані вибухи чи їх загроза, аварії з викидом (загрозою викиду) небезпечних хімічних, радіоактивних, біологічних речовин, раптове зруйнування споруд та будівель, аварії на інженерних мережах і спорудах життєзабезпечення, гідродинамічні аварії на греблях, дамбах тощо;

Надзвичайні ситуації природного характеру: небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні морські та прісноводні явища, деградація ґрунтів чи надр, природні пожежі, зміна стану повітряного басейну, інфекційна захворюваність людей, сільськогосподарських тварин, масове ураження сільськогосподарських рослин хворобами чи шкідниками, зміна стану водних ресурсів та біосфери тощо;

Надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру, пов'язані з протиправними діями терористичного і антиконституційного спрямування:

здійснення або реальна загроза терористичного акту (збройний напад, захоплення і затримання важливих об'єктів, ядерних установок і матеріалів, систем зв'язку та телекомунікацій, напад чи замах на екіпаж повітряного чи морського судна), викрадення (спроба викрадення) чи знищення суден, захоплення, встановлення вибухових пристроїв у громадських місцях, зникнення (крадіжка) зброї, виявлення застарілих боєприпасів тощо;

Надзвичайні ситуації воєнного характеру, пов'язані з наслідками застосування зброї масового ураження або звичайних засобів ураження, під час яких виникають вторинні фактори ураження населення внаслідок зруйнування атомних і гідроелектричних станцій, складів і сховищ радіоактивних і токсичних речовин та відходів, нафтопродуктів, вибухівки, сильнодіючих отруйних речовин, токсичних відходів, транспортних та інженерних комунікацій тощо.

Рівні надзвичайних ситуацій:

Надзвичайна ситуація загальнодержавного рівня – це надзвичайна ситуація, яка розвивається на території двох та більше областей (Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя) або загрожує транскордонним перенесенням, а також у разі, коли для її ліквідації необхідні матеріали і технічні ресурси в обсягах, що перевищують власні можливості окремої області (Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя), але не менше одного відсотка обсягу видатків відповідного бюджету ;

Надзвичайна ситуація регіонального рівня – це надзвичайна ситуація, яка розвивається на території двох або більше адміністративних районів (міст обласного значення) – Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, або загрожує перенесенням на територію суміжної області України а також у разі, коли для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують власні можливості окремого району, але не менше одного відсотка обсягу видатків відповідного бюджету;

Надзвичайна ситуація місцевого рівня – це надзвичайна ситуація, яка виходить за межі потенційно небезпечного об'єкта, загрожує поширенням самої

ситуації або її вторинних наслідків на довкілля, сусідні населені пункти, інженерні споруди, а також у разі, коли для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують власні можливості потенційно небезпечного об'єкта, але не менш одного відсотка обсягу видатків відповідного бюджету. До місцевого рівня також належать всі надзвичайні ситуації, які виникають на об'єктах житлово-комунальної сфери та інших, що не входять до затверджених переліків потенційно небезпечних об'єктів;

Надзвичайна ситуація об'єктного рівня – це надзвичайна ситуація, яка розгортається на території об'єкта або на самому об'єкті і наслідки якої не виходять за межі об'єкта або його санітарно-захисної зони [80].

5.2. Характеристика об'єкту проектування

5.2.1 Характеристика району проектування

Проектна територія розташована в центральній частині м. Корсунь-Шевченківський Черкаської області та охоплює історично сформоване середмістя, яке є основним громадським та культурним ядром міста.

У фізико-географічному відношенні територія приурочена до долини річки Рось, яка перетинає місто в широтному напрямку та є основним природоутворюючим фактором. Рельєф території представлений горбистим плато, розчленованим долинно-балковою мережею, з глибиною ярів до 20–40 м та абсолютними відмітками поверхні в межах 90–150 м.

Річка Рось є середньою річкою з зарегульованим стоком у межах міста внаслідок функціонування гідротехнічних споруд. Ширина русла становить 50–150 м, на зарегульованих ділянках – до 200–300 м. Заплава річки підлягає затопленню при перевищенні рівня води понад 3,5 м.

В межах проектної території розташовані водні об'єкти, зокрема р. Рось, Мартанський став, а також гідротехнічні споруди – Корсунь-Шевченківська гідроелектростанція.

На момент проектування територія характеризується змішаним функціональним використанням. Основну частину займає житлова та громадська забудова, об'єкти обслуговування, адміністративні установи [13]. Острівна частина та прибережні території використовуються як рекреаційні зони.

До проектної території прилягає:

з півночі – житлова забудова та вулична мережа міста;

зі сходу – житлова забудова та озеленені території;

з півдня – русло річки Рось та прибережні території;

із заходу – громадська та житлова забудова центральної частини міста.

За еколого-містобудівними умовами територія характеризується наявністю планувальних обмежень, пов'язаних із природними та інженерно-геологічними факторами.

Територія розташована в зоні помірно континентального клімату з переважанням вітрів західного та північно-західного напрямків. Середня швидкість вітру становить близько 4 м/с.

В результаті проведеного аналізу встановлено, що територія має ряд проблем та обмежень, а саме: підтоплення заплавлених територій при паводках, високий рівень ґрунтових вод (0,5–4,0 м), наявність заболочених ділянок, крутосхилів та зсувонебезпечних територій, а також фрагментацію території водними об'єктами, що ускладнює організацію транспортних та евакуаційних зв'язків.

5.2.2 Коротка характеристика об'єкту, що проектується

Назва об'єкту – центральна частина м. Корсунь-Шевченківський Черкаської області.

Площа території проектування – 222,89 га.

Чисельність населення міста – 18,5 тис. осіб.

Проектна територія охоплює середмістя міста, прибережні території річки Рось та острівну частину, на якій розташований палацово-парковий комплекс.

Місто Корсунь-Шевченківський є історичним населеним пунктом із сформованою центральною частиною, що виконує функції громадського, культурного та рекреаційного центру.

В межах території розташовані водні об'єкти, зокрема річка Рось, Мартанський став, а також гідротехнічні споруди – Корсунь-Шевченківська гідроелектростанція. Пішохідна зона центральної частини включає такі функціональні зони:

- громадський центр;
- історико-культурну зону;
- рекреаційну зону;
- прибережні території;
- зону громадського обслуговування;
- зону озеленення.

Територія характеризується значною концентрацією громадських функцій, інтенсивними пішохідними потоками та туристичною активністю.

Разом з тим, наявність водних об'єктів, гідротехнічних споруд та складного рельєфу створює потенційні небезпеки у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

5.3. Розрахунок заходу цивільного захисту

5.3.1 Аналіз потенційно небезпечних об'єктів в районі проектування

Повна назва потенційно небезпечного об'єкта: Корсунь-Шевченківська гідроелектростанція – гідротехнічна споруда, призначена для регулювання рівня води р. Рось та вироблення електроенергії

Об'єкт розташований у межах м. Корсунь-Шевченківський Черкаської області на р. Рось та знаходиться в безпосередній близькості до території проектування

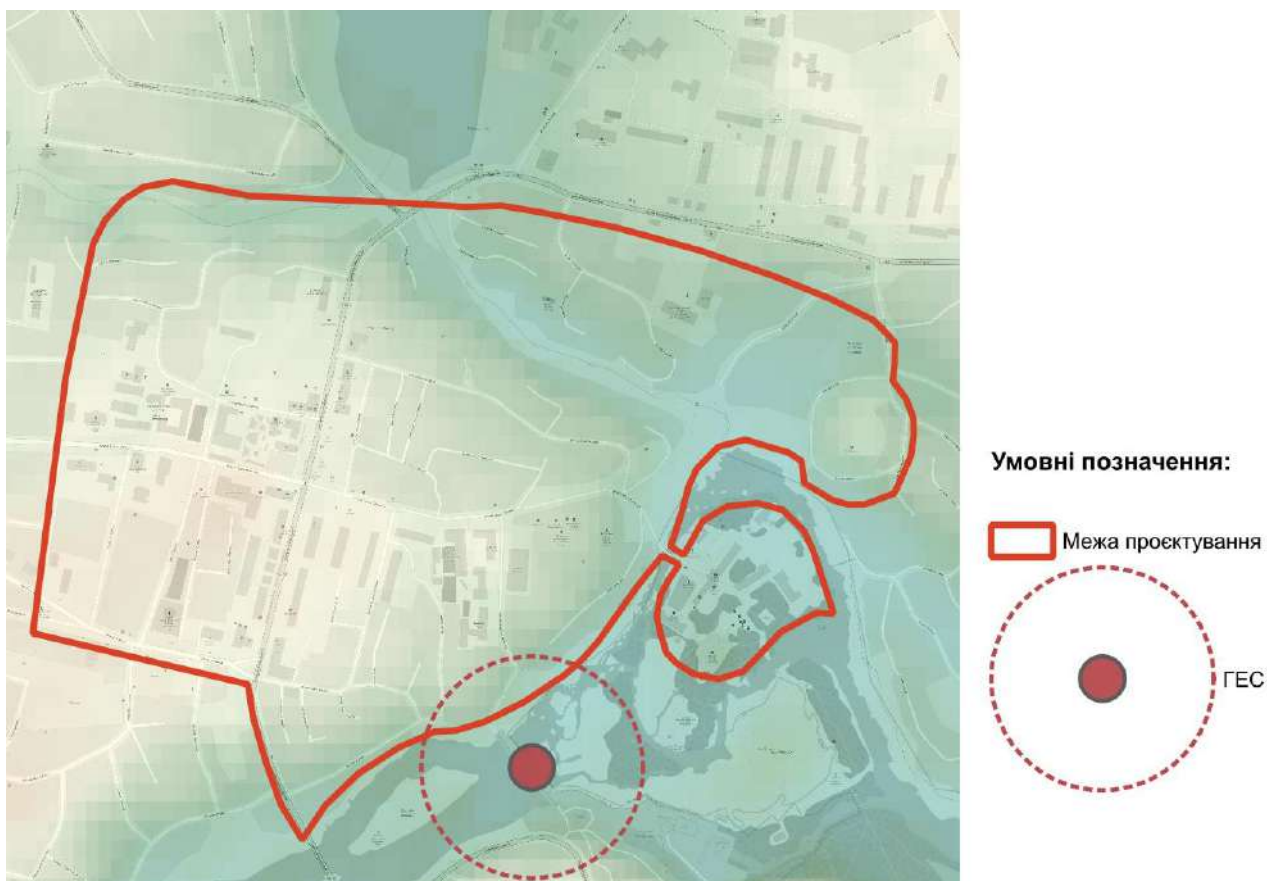

Рис. 5.3.1.1 Схема розташування потенційно небезпечного об'єкта по відношенню до ділянки проектування.

Корсунь-Шевченківська гідроелектростанція є інженерною гідротехнічною спорудою, що включає греблю, яка формує водосховище та забезпечує регулювання стоку річки. Р. Рось є правою притокою р. Дніпро, довжиною близько 346–378 км, та характеризується наявністю зарегульованого стоку і значною водозбірною площею.

На р. Рось функціонує ряд гідроелектростанцій, зокрема Корсунь-Шевченківська, що обумовлює наявність гідротехнічних споруд у межах міста. Гідротехнічні споруди такого типу відносяться до потенційно небезпечних об'єктів, оскільки їх функціонування пов'язане з накопиченням значних об'ємів води та їх регулюванням.

У разі порушення роботи гідротехнічних споруд або їх часткового чи повного руйнування може виникнути гідродинамічна аварія, що супроводжується утворенням хвилі прориву.

Хвиля прориву – це масив води, що рухається з великою швидкістю та здатний спричинити затоплення значних територій, руйнування будівель і споруд, а також створює загрозу для життя і здоров'я населення.

У разі аварії на гідроелектростанції можливе:

- різке підвищення рівня води в р. Рось;
- затоплення заплавлених територій;
- підтоплення прибережної забудови;
- затоплення острівної частини міста;
- порушення транспортного та пішохідного сполучення;
- ускладнення або неможливість своєчасної евакуації населення.

Поширення хвилі прориву та площа затоплення залежать від об'єму води у водосховищі, технічного стану гідротехнічних споруд, а також від рельєфу місцевості. Особливістю м. Корсунь-Шевченківський є те, що р. Рось у межах міста розгалужується на рукави та утворює острівні території, що підвищує ризик ізоляції окремих ділянок у разі надзвичайної ситуації.

5.3.2 Оцінка обстановки при аварії на гідротехнічному об'єкті

Оцінка обстановки при аварії на гідротехнічному об'єкті проводиться з метою визначення можливих наслідків надзвичайної ситуації, пов'язаної з порушенням роботи гідротехнічних споруд, та встановлення ступеня її впливу на територію проектування.

Аварія на гідротехнічному об'єкті може супроводжуватися утворенням хвилі прориву, що призводить до швидкого затоплення прилеглих територій, руйнування інженерних споруд та створення небезпеки для населення.

Оцінка обстановки включає:

1. Визначення розмірів та площі зони затоплення.
2. Визначення часу підходу хвилі прориву до об'єкту.
3. Визначення часу впливу небезпечного фактору.
4. Визначення межі можливих осередків ураження.

Рішення 1. За вихідними даними визначаємо розміри та площу зони затоплення

При аварії на гідротехнічному об'єкті утворюється хвиля прориву, яка поширюється по руслу річки та прилеглих понижених ділянках місцевості.

Розміри зони затоплення визначаються з урахуванням гідрологічних умов, рельєфу місцевості та характеристик водного потоку.

а) Визначення глибини поширення зони затоплення

Глибина зони затоплення (Γ) визначається як відстань від русла річки в напрямку поширення водного потоку, в межах якої можливе затоплення території.

Глибина затоплення залежить від:

- об'єму води у водосховищі;
- характеру гідротехнічної споруди;
- рельєфу місцевості;
- наявності заплави річки.

З урахуванням того, що проектна територія розташована в межах заплави річки Рось та має понижені ділянки, приймаємо:

$$\Gamma = 0,5 \text{ км}$$

б) Визначення ширини зони затоплення

Ширина зони затоплення (Ш) визначається як поперечний розмір поширення водного потоку.

Вона залежить від:

- ширини заплави;
- конфігурації русла річки;
- рельєфу місцевості;
- наявності забудови.

Для умов центральної частини м. Корсунь-Шевченківський приймаємо:

$$\text{Ш} = 0,3 \text{ км}$$

в) Визначення площі зони затоплення

Площа зони затоплення визначається за спрощеною формулою:

$$S = 1/2 \times \Gamma \times \text{Ш}$$

де:

S — площа зони затоплення, км²

Г — глибина зони затоплення, км

Ш — ширина зони затоплення, км

Підставляємо значення:

$$S = 1/2 \times 0,5 \times 0,3 = 0,075 \text{ км}^2$$

Висновок: отримане значення площі зони затоплення свідчить про те, що в разі аварії на гідротехнічному об'єкті підтоплення може охопити значну частину прибережних територій. До зони затоплення потрапляють: заплавні ділянки річки Рось, острівна частина території, рекреаційні зони біля води, ділянки з пониженими відмітками рельєфу.

Рішення 2. Визначення часу підходу хвилі прориву до об'єкта

Час підходу хвилі прориву до території проектування визначається залежно від відстані між гідротехнічним об'єктом та ділянкою проектування, а також від швидкості поширення хвилі.

Особливістю даної ситуації є те, що річка Рось і гідротехнічні споруди безпосередньо дотичні до території проектування, тому вплив хвилі прориву може проявлятися практично одразу в межах прибережних ділянок. Для розрахунку приймається умовна відстань від гідротехнічного об'єкта до найбільш вразливої частини території.

а) Визначення відстані до зони впливу

Відстань від Корсунь-Шевченківської ГЕС до найближчої прибережної частини проектною території приймається:

$$R = 0,5 \text{ км}$$

де R — відстань від джерела аварії до межі території проектування, км.

б) Визначення швидкості поширення хвилі прориву

Швидкість поширення хвилі прориву залежить від:

- об'єму води;
- характеру русла;
- рельєфу місцевості;
- наявності перешкод.

Для умов території проектування приймаємо:

$$V = 2 \text{ м/с}$$

У перерахунку:

$$V = 0,002 \text{ км/с}$$

в) Визначення часу підходу хвилі прориву

Час підходу хвилі прориву визначається за формулою:

$$t = R / V$$

де:

t — час, с;

R — відстань, км;

V — швидкість, км/с.

$$t = 0,5 / 0,002 = 250 \text{ с}$$

$$t = 250 / 60 = 4,17 \text{ хв}$$

Приймаємо:

$$t \approx 4 \text{ хв}$$

Висновок: Отриманий результат свідчить про те, що у разі аварії хвиля прориву може досягти території приблизно за 4 хвилини. Такий короткий час підходу небезпечного фактору ускладнює своєчасну евакуацію населення.

Рішення 3. Визначення часу впливу небезпечного фактору

Час впливу небезпечного фактору при гідродинамічній аварії визначається як тривалість дії хвилі прориву та підвищеного рівня води на території проектування.

Тривалість впливу залежить від:

- об'єму води у водосховищі;
- швидкості проходження хвилі прориву;
- рельєфу місцевості;
- пропускної здатності русла річки;
- наявності перешкод.

а) Визначення характеру впливу водного потоку

У разі аварії на гідротехнічному об'єкті вплив водного потоку відбувається у вигляді короткочасного, але інтенсивного підйому рівня води з подальшим поступовим спадом.

Для території проектування характерним є:

- швидке затоплення прибережних ділянок;
- затримка води у понижених зонах;
- локальне підтоплення територій з високим рівнем ґрунтових вод.

б) Визначення тривалості впливу

Час впливу небезпечного фактору (t_e) визначається як сумарний час проходження хвилі прориву та час затримки води на території. Для спрощеного розрахунку приймаємо: $t_e = 10\text{--}20$ хв

в) Визначення умов затримки води

Умови затримки води визначаються рельєфом місцевості, наявністю понижених ділянок, щільністю забудови та інженерними мережами.

Для центральної частини м. Корсунь-Шевченківський характерні:

- понижені ділянки заплави;
- острівна частина;
- прибережні рекреаційні зони.

Це сприяє локальному затриманню води та збільшенню тривалості підтоплення.

Висновок: отримані результати свідчать про те, що вплив небезпечного фактору при гідродинамічній аварії на територію проектування має короткочасний, але інтенсивний характер.

Найбільш вразливими до впливу хвилі прориву є:

- прибережні території р. Рось;
- острівна частина;
- ділянки з пониженими відмітками рельєфу.

Короткий час підходу хвилі прориву та обмежений час її впливу обумовлюють необхідність оперативного реагування, організації ефективної системи оповіщення населення та забезпечення можливості швидкої евакуації.

Рішення 4. Визначення межі можливих осередків ураження

Межа можливих осередків ураження визначається на основі отриманих результатів розрахунків зони затоплення, часу підходу хвилі прориву та тривалості впливу небезпечного фактору.

Осередок ураження при гідродинамічній аварії формується в межах територій, які потрапляють у зону затоплення та зазнають безпосереднього впливу водного потоку.

До межі можливих осередків ураження відносяться:

- прибережні території річки Рось;
- заплавні ділянки;

- острівна частина території;
- рекреаційні зони, розташовані біля води;
- ділянки з пониженими відмітками рельєфу;
- підходи до мостових переходів.

Особливістю проектної території є її розчленування водними об'єктами, що сприяє формуванню локальних осередків ураження та ускладнює організацію евакуації населення.

Рис. 5.3.2 Схема зони можливого затоплення та меж осередків ураження

5.3.3 Аналіз захисних споруд (укриттів)

Враховуючи наявність потенційно небезпечного об'єкта – Корсунь-Шевченківської гідроелектростанції, існує ймовірність виникнення надзвичайних ситуацій гідродинамічного характеру, пов'язаних із можливим затопленням прибережних територій. Окрім цього, в сучасних умовах важливим фактором безпеки є військова загроза, пов'язана з можливими ракетними ударами, застосуванням безпілотних літальних апаратів та іншими наслідками збройної агресії.

У зв'язку з цим, виникає необхідність аналізу наявних захисних споруд цивільного захисту, зокрема укриттів, що розташовані в межах та поблизу території проектування. Захисні споруди цивільного захисту в м. Корсунь-Шевченківський представлені протирадіаційними укриттями (ПРУ) та найпростішими укриттями, що розміщені в громадських, адміністративних, освітніх та медичних закладах. Розміщення укриттів на території міста наведено на схемі.

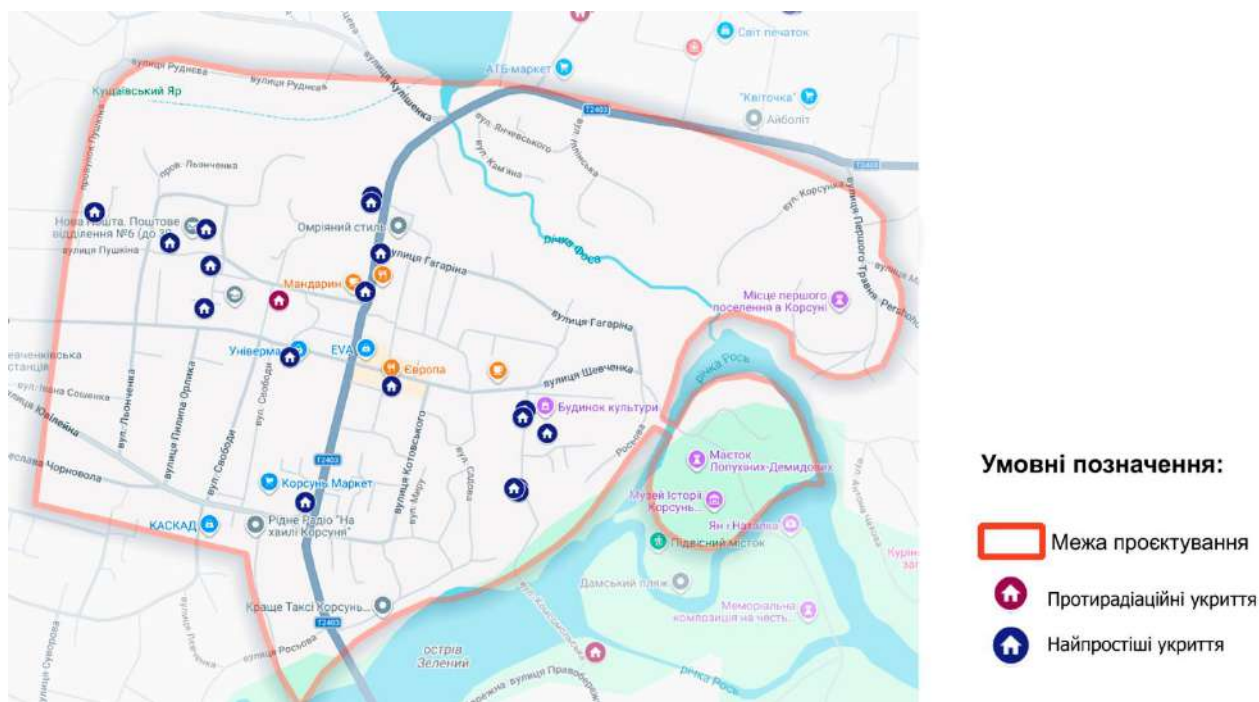

Рис. 5.3.3 Схема розташування укриттів у м. Корсунь-Шевченківський

Перелік укриттів центральної частини м. Корсунь-Шевченківський:

- 1 – вул. Шевченка, 19 (універмаг)
- 2 – вул. Шевченка, 25 (торговельні приміщення)
- 3 – вул. Героїв Майдану, 5
- 4 – вул. Героїв Майдану, 9 (міська рада)
- 5 – вул. Благівісна, 17
- 6 – вул. Благівісна, 43А (ліцей)
- 7 – вул. О. Захаренка, 1 (Будинок культури)
- 8 – вул. Ярослава Мудрого, 120 (лікарня)
- 9 – вул. В'ячеслава Чорновола, 8

10 – вул. Правобережна (прибережна зона)

11 – вул. Гагаріна (центральна частина)

12 – вул. Івана Франка (центральна частина)

Згідно з додатком 1 до ДБН В.2.2-5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту», радіус пішохідної доступності до захисних споруд цивільного захисту становить 400 м. Це означає, що кожна точка території має бути забезпечена можливістю доступу до укриття в межах зазначеної відстані.

Аналіз розміщення укриттів. Аналіз розташування укриттів показує, що їх розміщення є нерівномірним та прив'язаним до існуючої забудови.

Найбільша концентрація укриттів спостерігається в центральній частині міста, де розташовані адміністративні будівлі, заклади освіти, культури та охорони здоров'я. Разом з тим, частина території проектування, зокрема, прибережні ділянки р. Рось, острівна частина міста, рекреаційні зони мають обмежений доступ до захисних споруд. Особливістю території є її розчленування водними об'єктами, що ускладнює доступ до укриттів, особливо у випадку обмеження або пошкодження мостових переходів. Крім того, проєктована територія є громадським простором з підвищеною інтенсивністю відвідування, що збільшує кількість людей у денний час та створює додаткове навантаження на існуючу систему укриттів.

5.3.4 Організація евакуації населення з території проектування

Організація евакуації населення є одним із основних заходів цивільного захисту, спрямованих на збереження життя та здоров'я людей у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Необхідність евакуації на території проектування зумовлена можливістю виникнення надзвичайних ситуацій гідродинамічного характеру, пов'язаних із аварією на гідротехнічних спорудах, а також надзвичайних ситуацій воєнного характеру, зокрема ракетних ударів та інших наслідків збройної агресії.

Проектна територія центральної частини м. Корсунь-Шевченківський характеризується значною концентрацією населення у денний час, що обумовлено наявністю громадських, адміністративних та рекреаційних функцій. Евакуація населення повинна здійснюватися своєчасно та організовано, з урахуванням особливостей території, характеру забудови та можливих напрямків поширення небезпечних факторів. У разі виникнення надзвичайної ситуації воєнного характеру евакуація здійснюється до найближчих захисних споруд цивільного захисту, розташованих у межах нормативної пішохідної доступності.

У разі виникнення надзвичайної ситуації гідродинамічного характеру евакуація повинна здійснюватися у напрямку підвищених ділянок рельєфу, за межі прибережних територій та заплави р. Рось. Особливістю території проектування є її розчленування водними об'єктами, зокрема р. Рось та наявністю острівної частини, що значно ускладнює організацію евакуації.

Мостові переходи в межах центральної частини міста виступають ключовими елементами евакуаційної інфраструктури, через які здійснюється переміщення населення з острівної та прибережної частин.

У разі надзвичайної ситуації можливе перевантаження мостових переходів, що може призвести до ускладнення або затримки евакуації населення. Основні маршрути евакуації повинні проходити по магістральних та житлових вулицях, забезпечувати найкоротший шлях до укриттів або безпечних територій, а також враховувати рельєф місцевості та уникати зон можливого затоплення.

Висновки до розділу 5

Кодекс цивільного захисту України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагування на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначає повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності при виникненні надзвичайних ситуацій і проведенні відповідних заходів щодо їх ліквідації.

Територія проектування характеризується наявністю потенційно небезпечного об'єкта – Корсунь-Шевченківської гідроелектростанції, що створює ризик виникнення надзвичайних ситуацій гідродинамічного характеру, зокрема затоплення прибережних ділянок річки Рось та острівної частини міста. Проведений аналіз показав, що територія має ряд особливостей, які впливають на організацію заходів цивільного захисту, зокрема розчленування водними об'єктами, наявність понижених ділянок та обмежену кількість мостових переходів, що ускладнює евакуацію населення у разі надзвичайної ситуації. Аналіз розміщення захисних споруд цивільного захисту свідчить про наявність укриттів у межах міста, однак їх розташування є нерівномірним, а окремі ділянки території, зокрема прибережні та рекреаційні зони, знаходяться поза межами нормативного радіусу пішохідної доступності.

Окрім техногенних факторів безпеки, слід враховувати і сучасні воєнні загрози, пов'язані з можливими ракетними ударами, що потребує організації системи укриттів та евакуації населення.

Для забезпечення належного рівня цивільного захисту на території проектування необхідно передбачити ефективну систему оповіщення населення, організацію маршрутів евакуації, забезпечення доступу до існуючих укриттів, а також можливість використання додаткових приміщень як тимчасових захисних споруд.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі розглянуто особливості архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст на прикладі м. Корсунь-Шевченківський Черкаської області.

У **першому розділі** на основі аналізу наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також узагальнення світового досвіду реновації історичних частин міст, визначено теоретико-методологічні засади формування та розвитку середмість. Встановлено, що центральні частини історичних міст є складними просторовими системами, які поєднують історико-культурну цінність, природно-ландшафтні особливості та сучасні функціональні процеси. Визначено основні фактори та умови реновації середмість, серед яких містобудівні, соціальні, транспортні, екологічні та культурно-історичні.

У **другому розділі** опрацьовано методичні підходи до архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст, визначено принципи, прийоми та засоби їх трансформації. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до реновації, який поєднує збереження історичної структури з її адаптацією до сучасних потреб. Визначено ключові принципи розвитку, зокрема принципи контекстуальності, кумулятивного розвитку, функціональної доцільності, просторової цілісності та інтеграції природного ландшафту у структуру міського середовища.

У **третьому розділі** виконано аналіз вихідної ситуації центральної частини м. Корсунь-Шевченківський, що дозволив виявити основні проблеми розвитку території, зокрема фрагментацію просторової структури, порушення композиційних зв'язків, недостатню інтеграцію прибережних територій р. Рось та нерівномірність функціонального наповнення. На основі проведеного аналізу розроблено проектні пропозиції щодо архітектурно-планувального розвитку міського центру.

Запропоновано модель просторового розвитку, що передбачає формування системи взаємопов'язаних громадських просторів, відновлення

містобудівного каркасу, інтеграцію природного ландшафту та підсилення історико-культурної ідентичності середмістя. Проектом передбачено функціональне зонування території, організацію пішохідних і велосипедних зв'язків, формування громадських просторів та впровадження системи озеленення як простороутворюючого елемента.

Розроблено алгоритм архітектурно-планувальної реорганізації історичної частини міста, який включає послідовні етапи аналізу території, формування концепції, визначення функціонально-просторової структури та деталізації проєктних рішень.

У четвертому розділі розкрито естетичні аспекти формування міського середовища, зокрема художню концепцію, що базується на поєднанні історичних мотивів, природного ландшафту та сучасних архітектурно-ландшафтних прийомів. Визначено роль композиційних осей, домінант та символічних елементів у формуванні цілісного образу міського середовища.

У п'ятому розділі розглянуто питання цивільного захисту населення, зокрема визначено потенційні загрози, розроблено заходи щодо забезпечення безпеки та організації евакуації населення у надзвичайних ситуаціях.

У результаті виконаного дослідження обґрунтовано, що комплексний підхід до архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст дозволяє забезпечити збереження їх історико-культурної цінності, підвищити функціональну ефективність та сформувати якісно нове міське середовище.

Запропоновані проєктні рішення для центральної частини м. Корсунь-Шевченківський спрямовані на створення цілісного, функціонально насиченого та комфортного громадського простору, що поєднує історичну спадщину, природний ландшафт та сучасні потреби міста. Реалізація цих рішень сприятиме підвищенню якості міського середовища, активізації громадського життя та розвитку туристичного потенціалу міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусяк У. Б. Інтеграція нових функціональних елементів у історичне середовище замкових комплексів, VI Міжнародна науково-практична конференція «Дослідження, інтерпретація та музеєфікація нерухомої спадщини та культурних ландшафтів». Львів. 2023. с. 82-96
2. Антропологія простору: збірник наукових праць у 4 т. [наук. ред. Марина Гримич]. Київ: Дуліби, 2016. Т. 1: Культурний ландшафт Києва та околиць. 2016. 316 с.
3. Бабій Н. Громадський простір. Визначення та способи реалізації в реаліях сучасного міста (на прикладі Івано-Франківська). Міжнародна науково-практична конференція Актуальні проблеми сучасного дизайну: у 2-х т. Київ: КНУТД, 2018. Т. 2. с. 120-124
4. Безлюбченко О. С. Планування і благоустрій міст: навчальний посібник; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х.: ХНАМГ, 2013. 204 с.
5. Бондаренко Р. І. Комплексний характер пам'яток архітектури та містобудування за матеріалами Зводу пам'яток історії та культури України. Праці Центру пам'яткознавства: Зб. наук. пр. 2009. Вип. 15. с. 48-62
6. Виговська О. В., Дехтяренко Ю. Ф. Екологічні аспекти розвитку сучасних міст. Державне управління: удосконалення та розвиток. Вип. № 10. 2021. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2021/7.pdf
7. Водний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 1995, № 24, ст. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>.
8. Гамалія В. М., Руда С. П., Гамалія К. М. Екологія міста: історична ретроспектива та майбутній тренд. Молодий вчений № 9. 2016. с. 38-42
9. Генеральний план м. Корсунь-Шевченківський. Київ: ДП «ДІПРОМІСТО ім. Ю. М. Білоконя», 1990.
10. Гнілоскуренко М. В. Середовище історичних ареалів міст як основа формування інтерактивної реакції. Український журнал будівництва та

архітектури, Вип. № 1(001). 2020. с. 36-44

11. Гнатченко Є. Ю. Економіка містобудування: конспект лекцій для студентів денної та заочної форм навчання освітнього рівня «магістр» за спеціальністю 192 – Будівництво та цивільна інженерія, освітня програма «Міське будівництво та господарство», Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 86 с.
12. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування і забудова територій. Київ: Мінрегіон України, 2019. 177 с.
13. ДБН Б.2.2-5:2011. Благоустрій територій. Київ: Мінрегіон України, 2012. 44 с.
14. ДБН В.2.3-5:2018. Вулиці та дороги населених пунктів. Київ: Мінрегіон України, 2018. 134 с.
15. ДБН В.2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. Київ: Мінрегіон України, 2018. 64 с.
16. ДБН Б.1.1-14:2021. Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні. Київ : Мінрегіон України, 2022. 77 с.
17. Денисенко Г. Г. Культурна спадщина у формуванні історичної пам'яті. К.: Інститут історії України НАН України, 2018. 319 с.
18. Дорошева К. А. Екологічні аспекти розвитку сучасних українських міст (на прикладі міста Харків): кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»: спец. 193 Геодезія та землеустрій; наук. кер. О. А. Домбровська; Харків, 2023. 59 с.
19. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016.
20. Дьомін М. М. Актуальні проблеми теорії та методології містобудівних досліджень. Містобудування та територіальне планування. К.: КНУБА, 2009. Вип. 33. с. 139-152.
21. Запорожець З., Хлюпін, О. Ревіталізація історичного середовища Володимира як чинник розвитку міста. Сучасні проблеми Архітектури

- та Містобудування. Вип. 74, 2025. с. 90–98. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.74.90-98>
22. Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2002, № 3–4, ст. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
 23. Ігнатенко І. В. Правове забезпечення зонування земель у межах населених пунктів: монографія; під заг. ред. проф. М. В. Шульги. Харків: Видавництво «Фінарт», 2014. 274 с.
 24. Історико-архітектурний опорний план м. Корсунь-Шевченківський. Київ: ДП «ДІПРОМІСТО ім. Ю. М. Білокозя». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
 25. Каржинерова Т. І., Каржинерова О. Г. Сучасний досвід ревіталізації території міст. Науковий вісник будівництва, Т. 94, Вип. №4, 2018. с. 76–82
 26. Комлева М. Ф. Формування функціонально-планувальної структури центральних частин міст у складі агломерацій: дис. ... канд. архіт. наук : 18.00.04. Київ, 2000. 210 с.
 27. Концепція публічного управління у сфері містобудівної діяльності: збірник аналітичних матеріалів. За підтримки проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні». Київ. 2019. 369 с. URL: https://www.rpk.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/Konczepczyia_veb-1.pdf
 28. Косьмій М. М. Семіотика в архітектурі на прикладі міст Карпатського регіону. Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки: матеріали IV Всеукраїнського науково-практичного симпозіуму (м. Івано-Франківськ, 15 травня 2020 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. с. 63–68
 29. Криворучко О. Ю. Методи пожвавлення громадського простору на прикладі воркшопу з ревіталізації площі митної у Львові. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2015. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/may/16651/18.pdf>
 30. Крижановская Н. Я. Основы ландшафтной архитектуры та дизайна:

- підручник; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 348 с.
31. Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: зб. офіційних документів / Генеральна прокуратура України; упоряд. В. І. Фрич; відп.ред. М. В. Гарник. К.: Істина, 2002. 336 с.
 32. Кутняк О. Р. Методика та етапи редевелопменту промислових будівель під мистецькі центри. Теорія та практика дизайну. Вип. 34, 2025. с. 29–36. <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.34.4>
 33. Куцевич В., Марусик Т., Коротун І., Дивак В., Герич К. Теоретичні і практичні основи реставрації: підручник. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 224 с.
 34. Левицький А. С. Питання автентичності та комплексного збереження декоративних елементів будівель при реставрації пам'яток архітектури. Український мистецтвознавчий дискурс. Вип. 4, 2025. с. 77–84. <https://doi.org/10.32782/uad.2025.4.8>
 35. Легенький Ю., Ареф'єва А. Методологічні проблеми формування середовища за доби глобалізації. Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство. Вип. 46, 2022. с. 244-250. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.46.2022.258803>
 36. Лещенко Н. Принцип «Поліфункціональності і рекомбінації функцій» комплексного процесу реставраційно-реконструктивних трансформацій історичного міського середовища. Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування. Вип. 68, 2024. с. 38–48. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.68.38-48>
 37. Лещенко М. А. Формування громадських просторів історичних центрів малих міст: дис. ... канд. архіт. наук: 18.00.01. Київ, 2013. 212 с.
 38. Лосицький Ю. Г. До питання архітектурних копії у відтворенні національного архітектурного спадку. Творча архітектурна майстерня Юрія Лосицького (офіційний сайт). 2026. URL:

http://ylos.kiev.ua/index.php?item=articles&id_article=2

39. Лямзін А. О., Ніколаєнко І. В. Екологічні аспекти сталого розвитку приморського міста. Екологічні науки № 1(20). Т. 1. 2022. с. 91 - 99
40. Ляшенко Т. В. Суспільно-географічний аналіз стану та розвитку міських територій : дис. ... канд. геогр. наук : 11.00.02. Харків, 2011. 190 с.
41. Мазурок Д., Апостолова-Сосса Л. Підходи до регенерації територій історичних центрів в межах буферних зон об'єктів всесвітньої спадщини. International Scientific and Practical Conference «Build Master Class 2025». 2025. с. 137-138 URL: <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1bc102bd-9d61-4a87-86c7-6fbfc2c946a3/content>
42. Мезенцев К., Мезенцева Н. Сучасні трансформації публічних просторів Києва: передумови, прояв та специфіка. Часопис соціально-економічної географії. Вип. 22 (1). 2017. с.39-46
43. Методичні рекомендації до практичних занять та виконання самостійної роботи із навчальної дисципліни «Містобудування та ландшафтна архітектура» (для студентів 4 курсу денної форми навчання спеціальності 191 – Архітектура та містобудування) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад.: І. В. Древаль, Т. О. Муха, Г. С. Шостак. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 33 с.
44. Микитин Т. М., Шершун М. Х. Еколого-економічні основи розвитку територій національних природних парків: монографія. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2010. 256 с.
45. Нестеренко В., Успенський М. Інноваційний підхід до адаптивного повторного використання існуючих будівель. Scientific Collection «InterConf+», Вип. 29 (139), 2023. с. 325–330. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.01.2023.031>
46. Осиченко Г. О. Архітектурно-ландшафтні принципи формування міського середовища: монографія. Харків : ХНУБА, 2007. 248 с.
47. Осиченко Г. О. Реконструкція історичних міст: композиційний аспект:

- монографія; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 252 с.
48. Панкєєва А. М. Реновація міських територій : конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 192 – Будівництво та цивільна інженерія, галузі знань 19 – Архітектура та будівництво, освітня програма «Міське будівництво та господарство»; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 34 с.
 49. Планування та БНМ: конспект лекцій для здобувачів освіти освітньо-професійного ступеня: фаховий молодший бакалавр, галузь знань (G) 19 Архітектура та будівництво, спеціальності (G 19) 192 Будівництво та цивільна інженерія за освітньо-професійною програмою «Будівництво та експлуатація будівель і споруд» денної форми навчання/ уклад. С. М. Савчук. Любешів: ВСП «Любешівський ТФК Луцького НТУ», 2025. 90с.
 50. Плешкановська А. М. Комплексна реконструкція міста: моделі та методи : монографія. Київ, ТОВ «Франко Пак», 2024. 328 с.
 51. Пояснювальна записка до Генерального плану м. Корсунь-Шевченківський. Київ: ДП «ДІПРОМІСТО ім. Ю. М. Білоконя».
 52. Пристайко В. В. Екологічні проблеми великих міст. Регіональна політика: історія, політико-правові засади, урбаністика, просторове планування, архітектура: зб. наук. праць: в 2 ч. / Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт.; редкол.: П. М. Куліков (голова) [та ін.]. Київ; Тернопіль: Бескиди, 2019. Вип. 5, ч. 1: П'ята міжнародна наук.- практ. конф., Київ. 2019 р. с. 354 - 357.
 53. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 № 1805-III. Відомості Верховної Ради України, 2000, № 39, ст. 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.
 54. Порядок розроблення, оновлення та внесення змін до містобудівної документації: постанова Кабінету Міністрів України № 926 від 01.09.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2021->

[%D0%BF#Text](#)

55. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>
56. Пугач С. Трактуння понять «транспортна доступність» та «стиснення простору» у сучасній науковій літературі. Актуальні проблеми країнознавчої науки: матеріали III Міжнар. наук. практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 15–16 Грудня 2015 р.), 2015, с. 28–31
57. Ревіталізація міст – досвід Європейського Союзу для України: навч. посібник [О. А. Сич, Н. С. Ситник, А. В. Стасишин, В. В. Круглякова]; за заг. ред. канд. екон. наук., доц. О. А. Сич. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 312 с.
58. Регіональна економіка. Навчальний посібник для студентів усіх форм навчання спеціальностей економіка підприємства та бухгалтерський облік / Авт.: Димченко О.В., Матвєєва Н.М., Гайдєнко С.М. Харків: ХНАМГ, 2008. 205 с.
59. Рибчинський О. В. Методичні основи регенерації історичних міських територій: монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. 320 с.
60. Савченко Т. Шляхи вирішення проблем збереження історико-архітектурної спадщини. Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції «Просторове планування для майбутнього України» (Полтава, 25 – 26 травня 2023 р.). Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. с. 94-96
61. Самодай В., Левковська, Ж. Характерні особливості туристичного потенціалу України. Економіка та суспільство, Вип. 53. 2023. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-30>
62. Скриль Л. А. «Зелені» підходи до формування екологічних кварталів в центральній історичній частині міста Полтава: пояснюв. запис. до кваліф. роботи на зд. ступеня «магістр». Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». 2024. 88 с.

63. Сметанюк О. О. Молодіжна стратегія сталого розвитку регіону: дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10. Хмельницький, 2005. 180 с.
64. Смірнова О. В. Актуальні проблеми архітектури будівель і споруд: конспект лекцій для студентів 6 курсу за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування, освітня програма підготовки магістрів «Архітектура будівель і споруд»; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 62 с.
65. Список історичних населених місць України (міста і селища): постанова Кабінету Міністрів України від 26.07.2001 №878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF#Text>
66. Сталий розвиток — XXI ст.: управління, технології, моделі. Дискусії 2018: колективна монографія / Національний технічний університет України Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського, Національний університет —Києво-Могилянська академія, Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України, Донецький державний університет управління, Вища економіко-гуманітарна школа / за ред. проф. Хлобистова Є. В. Київ, 2018 668 с.
67. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник Відпов. ред. В.В. Товбич. К., КНУБА, Вип. 59. 2021. 368 с.
68. Теорія систем і архітектура. Лекції для студентів 5 курсу денної форми навчання, напряму 6.060102 – «Архітектура», спец. 6.120100 – «Містобудування». Авт.: Л.П. Панова. Харків: ХНАМГ, 2007. 175 с.
69. Тімохін В., Шебек Н. Концепція територіально-просторової організації регіональних мереж осередків архітектурно-містобудівної спадщини на теренах України. Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування. Вип. 70, 2024. с. 163–180. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.70.163-180>
70. Тищенко І. Міський публічний простір: підходи до визначення. Магістеріум. Культурологія. Київ, 2015. Вип. 59. с. 26-33
71. Устінова І. І. Формування методологічних засад сталого розвитку еколого-містобудівних систем: дис. ... д-ра архіт. наук: 18.00.01. Київ,

2016. 410 с.
72. Уханьов Г. І. Еколого-ландшафтне обґрунтування сталого розвитку урбанізованих територій: дис. ... канд. архіт. наук: 18.00.04. Київ, 2005. 198 с.
 73. Функціонально-планувальна організація території міста: методичні рекомендації до виконання розрахунково-графічної роботи. уклад.: М. М. Дьомін та ін. Київ: КНУБА, 2025. 24 с.
 74. Циганська О., Піддубна А. «Рекреаційне садово-паркове господарство». Методичні вказівки до виконання практичних робіт для підготовки здобувачів вищої освіти факультету екології, лісівництва та садово-паркового господарства денної та заочної форм навчання галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство спеціальності 206 Садово-паркове господарство першого (бакалаврського) освітнього рівня. Вінниця: РВВ ВНАУ. 2024. 33 с.
 75. Черкащина: історія краю та його людності / За ред. В.Масненка, В.Поліщука. Черкаси: Вид. Чабаненко А.Ю., 2017. 698 с.
 76. Черниш М. О. Регенерація культурно-історичного середовища промислового міста (на прикладі м. Макіївки): автореферат дис... канд. архіт.: 18.00.01; Донбас. нац. акад. буд-ва і архіт. Макіївка, 2014. 24 с.
 77. Чернюк С. Ю., Костюченко О. А. Реновація модерністської архітектури. невизнана спадщина. Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць. Архітектура та будівництво. 2022. Вип. 26. С. 116-124. doi: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2022.26.14>
 78. Чорна Т. М. Цивільний захист: навч. посібн.; Державна фіскальна служба України, Університет ДФС України. Ірпінь, 2017. 204 с.
 79. Чечельницька К. Стале містобудування як основа післявоєнної реновації міст України. Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування. Вип. 73, 2025. с. 374–388. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.73.374-388>
 80. Шевчук О. А. Людський чинник виникнення небезпечних ситуацій у виробничому середовищі Вісник Житомирського державного

- університету імені Івана Франка. 2013. № 7. с. 192–197.
81. Шліпченко С, Тищенко І. (Не)Задоволення публічними просторами. Урбаністичні Студії III. (Представництво Фонду ім. Гайнріха Бьолля в Україні. Центр Урбаністичних Студій НаУКМА). К.: Всесвіт, 2016. 340 с.
 82. Шоботов В. М. Цивільна оборона: навчальний посібник; вид. 2-е перероб. Київ: "Центр навчальної літератури", 2006. 438 с.
 83. Юринець Ю. Л. Міжнародно-правова охорона культурної спадщини в контексті міжнародних зобов'язань України. Правничий вісник Університету «КРОК». Вип. 4. 2010. с. 53-62
 84. Ющенко В. Т. Теоретико-методичні засади сталого розвитку регіону: монографія. Луцьк: ЛНТУ, 2010. 220 с.
 85. Berges du Rhône – Ville de Lyon. URL: <https://www.lyon.fr> .
 86. Haber M., Doumet-Serhal C., Scheib C.L. A Transient Pulse of Genetic Admixture from the Crusaders in the Near East Identified from Ancient Genome Sequences // The American Journal of Human Genetics. 2019. Vol. 104. <https://www.medievalists.net/2019/08/a-transient-pulse-of-genetic-admixture-from-the-crusaders-in-the-near-east-identified-from-ancient-genome-sequences/>
 87. Museumsinsel Berlin – Stiftung Preußischer Kulturbesitz. URL: <https://www.spk-berlin.de> .
 88. Isar Plan – City of Munich. URL: <https://www.muenchen.de> .
 89. Naarden Vesting – Official Tourism Portal. URL: <https://www.naardenvesting.nl> .
 90. Zamość Old Town – UNESCO. URL: <https://whc.unesco.org> .
 91. Manifattura Tabacchi Florence. URL: <https://www.manifatturatabacchi.com> .
 92. Český Krumlov – Official City Website. URL: <https://www.ckrumlov.cz>
 93. Superkilen Park – BIG + Topotek1. URL: <https://big.dk> .
 94. Quedlinburg – UNESCO World Heritage Centre. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/535>.
 95. Wzgórze Zamkowe, Sieradz – Official City Portal. URL: <https://sieradz.eu> .

96. Warsaw Old Town Reconstruction – UNESCO. URL: <https://whc.unesco.org>
97. Архівні матеріали Національного історико-культурного заповідника «Корсунь-Шевченківський» (фото- та картографічні матеріали).

ЗАВДАННЯ НА ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОГО ПРОЄКТУ

Назва вищого навчального закладу КНУБА
 Кафедра Містобудування
 Спеціальність 191 «Архітектура та містобудування»
 Освітньо-наукова програма «Містобудування»
 Освітній рівень «Магістр»

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
 на засіданні кафедри
 містобудування
 зав. каф. професор, д. арх.
 Шебек Н. М. _____

Студент Било Андріана Русланівна

Група МБМ-24-1а

Керівник Устінова Ірина Ігорівна

1. Тема магістерської роботи: «Особливості архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст (на прикладі м. Корсунь-Шевченківського Черкаської області)»
2. Вид містобудівної документації: Детальний план території
3. Назва території розроблення містобудівної документації : Центральна історична частина м. Корсунь-Шевченківський Черкаської області (територія історичної фортеці та прилеглого громадського простору).
4. Площа території проектування (в га / км²): 222,89 га / 2 228 900 м²
5. Перелік джерел вихідних даних: Генеральний план м. Корсунь-Шевченківський, ДП «ДІПРОМІСТО ім. Ю. М. Білоконя», Київ, 1985 (діючий), Генеральний план м. Корсунь-Шевченківський, ДП «ДІПРОМІСТО ім. Ю. М. Білоконя», Київ, 2016 (не затверджений), Історико-архітектурний опорний план м. Корсунь-Шевченківський, Матеріали містобудівного аналізу та фотофіксації території.
6. Перелік чинних нормативно-правових документів, яким мають відповідати проектні пропозиції:
 - Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності»
 - Закон України «Про охорону культурної спадщини»
 - Земельний кодекс України
 - ДБН Б.2.2-12:2019 Планування і забудова територій
 - ДБН Б.2.2-5:2011 Благоустрій територій
 - ДБН В.2.3-5:2018 Вулиці та дороги населених пунктів
 - ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд
 - ДБН Б.1.1-14:2021 Склад та зміст містобудівної документації

7. Узагальнення даних комплексної оцінки території:

7.1. Просторово-планувальна організація території

Територія дослідження розташована в центральній історичній частині м. Корсунь-Шевченківський Черкаської області та охоплює території, що формуються навколо русла річки Рось. Річка виступає головною природною та композиційною віссю, яка структурує міський простір та формує ландшафтну структуру історичного середмістя.

Планувальна структура центральної частини міста сформована історичним розвитком населеного пункту та поєднує елементи історичної забудови з сучасними громадськими та житловими об'єктами. Важливим структуроутворюючим елементом є територія історико-культурного заповідника та палацово-паркового комплексу, що формує композиційне ядро міста.

Територія характеризується поєднанням громадської забудови, рекреаційних територій та природного ландшафту річкової долини, що визначає особливості просторової організації та формує потенціал для розвитку громадських просторів.

7.2. Землеустрій та землекористування

Територія центральної частини міста характеризується різноманітною структурою землекористування. Земельні ділянки, розташовані у межах досліджуваної території, відносяться до земель громадської забудови, рекреаційного призначення, історико-культурного використання, а також до територій транспортної інфраструктури.

Значну частину території займають громадські та адміністративні будівлі, об'єкти культури, торгівлі та громадського обслуговування. Важливу роль у структурі землекористування відіграють території зелених насаджень та паркові зони, що формують рекреаційний потенціал міста.

На сьогодні прибережні території річки Рось частково використовуються як простір для відпочинку населення, прогулянок та рекреаційної діяльності, однак їх використання має переважно неорганізований характер та потребує впорядкування.

7.3. Природоохоронні та ландшафтно-рекреаційні території

Досліджувана територія не належить до територій природно-заповідного фонду, проте виконує важливі рекреаційні функції для мешканців міста.

Рослинний покрив представлений переважно парковими насадженнями, групами листяних дерев та луговою рослинністю у заплаві частині річки. Основним ландшафтно-рекреаційним елементом території є парк історико-культурного комплексу, який разом із прибережними територіями формує рекреаційне середовище центральної частини міста.

Попри наявність зелених насаджень, у місті спостерігається недостатня кількість впорядкованих громадських рекреаційних просторів. Існуючі зелені території мають фрагментарний характер, що ускладнює формування єдиного

рекреаційного каркасу міста.

7.4. Обмеження у використанні земельних ділянок

Планувальні обмеження у використанні території пов'язані з природними, екологічними та історико-культурними факторами.

До основних обмежень належать території прибережної захисної смуги річки Рось, зони можливого підтоплення заплавлених територій, а також охоронні зони об'єктів культурної спадщини.

Прибережна захисна смуга встановлюється відповідно до вимог водного законодавства і становить не менше 50 метрів від урізу води. У межах цієї території обмежується розміщення нової капітальної забудови та передбачається розвиток рекреаційних територій.

Також діють обмеження, пов'язані з режимом використання територій історико-культурної спадщини, що регламентують характер забудови, висотність будівель та збереження історичного середовища.

7.5. Забудова територій та господарська діяльність

Забудова центральної частини міста представлена переважно громадськими, адміністративними та культурними об'єктами. У структурі забудови значну роль відіграють будівлі громадського призначення, заклади культури, торгівлі та громадського харчування.

Житлова забудова представлена як малоповерховими індивідуальними будинками, так і окремими багатоквартирними житловими будинками.

Композиційними домінантами центральної частини міста виступають об'єкти історико-культурної спадщини, будівлі громадського призначення та територія історико-культурного заповідника.

7.6. Обслуговування населення

Прилеглі до досліджуваної території ділянки мають розвинену інфраструктуру обслуговування населення. У центральній частині міста функціонують заклади освіти, культури, торгівлі, громадського харчування та адміністративні установи.

Наявна мережа закладів громадського обслуговування забезпечує потреби мешканців міста та відвідувачів. Водночас туристична та рекреаційна інфраструктура потребує подальшого розвитку та оптимізації.

7.7. Транспортна мобільність та інфраструктура

Дорожньо-транспортна мережа центральної частини міста сформована системою магістральних та житлових вулиць, які забезпечують транспортний зв'язок історичного центру з іншими районами міста.

Зупинки громадського транспорту розташовані у пішохідній доступності від основних громадських об'єктів. Водночас у центральній частині міста спостерігається недостатня кількість організованих місць для паркування автомобілів.

Також існує потреба у розвитку пішохідної інфраструктури та створенні нових рекреаційних маршрутів вздовж річки.

7.8. Інженерне забезпечення території, трубопровідний транспорт та телекомунікації

Досліджувана територія забезпечена основними інженерними мережами, що інтегровані в загальноміську систему інженерної інфраструктури.

Енергопостачання здійснюється кабельними та повітряними лініями електропередач. Територія забезпечена системами водопостачання та водовідведення, теплопостачання та мережами зв'язку.

Разом із тим окремі ділянки інженерної інфраструктури потребують модернізації та реконструкції для забезпечення подальшого розвитку центральної частини міста.

7.9. Підготовка та благоустрій території

На території центральної частини міста частково виконано благоустрій громадських просторів та паркових територій. Разом з тим значна частина територій потребує впорядкування та комплексного благоустрою.

Існуючий стан благоустрою характеризується наявністю пішохідних доріжок, зелених насаджень та елементів благоустрою, проте відсутня цілісна система організації громадських просторів.

У зв'язку з цим виникає необхідність формування єдиного рекреаційного каркасу центральної частини міста, розвитку прибережної території річки та створення нових громадських просторів.

8. Вимоги до проектних рішень:

8.1. Просторово-планувальна організація території:

- влаштування комфортних і доступних громадських просторів та шляхів пересування для всіх груп населення;
- оптимальне функціональне зонування території, що інтегрує історичний центр міста з прибережною територією річки Рось;
- створення системи взаємопов'язаних туристичних та прогулянкових маршрутів для підвищення рекреаційного та туристичного потенціалу центральної частини міста;
- формування безперервних пішохідних зв'язків між основними громадськими просторами, історичними об'єктами та парковими територіями;
- створення єдиної системи громадських просторів (площ, набережної, парків), що поєднують історичний центр міста з рекреаційними територіями.

8.2. Природоохоронні та ландшафтно-рекреаційні території:

- збереження, відновлення та розвиток існуючих зелених насаджень;
- розширення площі зелених насаджень загального користування;
- формування ландшафтно-рекреаційного каркасу території;

- створення функціональних зон відпочинку з елементами благоустрою;
- підвищення рекреаційного потенціалу прибережної території річки Рось.

8.3. Обмеження у використанні земельних ділянок:

- врахування існуючих планувальних обмежень, зокрема прибережної захисної смуги річки Рось;
- заборона капітального будівництва у межах території можливого підтоплення без проведення інженерної підготовки території;
- врахування охоронних зон інженерних мереж (ЛЕП, колектори);
- дотримання режиму використання території історико-культурної спадщини.

8.4. Функціональне зонування території детального планування:

- оптимальне функціональне зонування території з виділенням зон різного призначення (громадських, рекреаційних, культурно-туристичних та прогулянкових);
- формування культурно-туристичної зони на території історичного ядра міста (території колишньої Корсунської фортеці);
- організація просторів для проведення культурних, туристичних та масових заходів;
- формування зон тихого та активного відпочинку на прибережних та паркових територіях;
- відокремлення транзитних пішохідних маршрутів від зон стаціонарного відпочинку;
- формування системи громадських просторів, що поєднують історичну частину міста, паркові території та набережну річки Рось.

8.5. Забудова територій та господарська діяльність:

- раціональне використання територій, вільних від забудови, з метою розвитку громадських, рекреаційних та культурно-туристичних функцій;
- врахування історико-культурної цінності території при формуванні нової забудови та елементів благоустрою;
- обмеження висотності нових об'єктів з метою збереження історичних панорам та силуету центральної частини міста;
- формування гармонійного архітектурного середовища з урахуванням існуючої історичної забудови;
- розміщення об'єктів громадського обслуговування, туристичної інфраструктури та рекреаційного призначення;
- врахування режиму використання території історико-культурної спадщини, зокрема території колишньої Корсунської фортеці;
- забезпечення узгодженості нових архітектурних рішень з природним ландшафтом та історичним середовищем.

8.6. Обслуговування населення

- забезпечення доступності об'єктів громадського обслуговування для мешканців міста та відвідувачів території;
- розвиток туристичної інфраструктури центральної частини міста;
- розміщення об'єктів громадського обслуговування, закладів громадського харчування та сезонної торгівлі;
- створення об'єктів для обслуговування відвідувачів рекреаційних територій (пункти прокату, інформаційні пункти, санітарні вузли);
- забезпечення комфортного перебування населення на території громадських просторів та рекреаційних зон;
- формування інфраструктури обслуговування, пов'язаної з туристичними маршрутами історичної частини міста.

8.7. Транспортна мобільність та інфраструктура

- забезпечення зручних транспортних зв'язків території з іншими районами міста;
- впорядкування транспортного руху в межах центральної частини міста;
- розмежування пішохідних, велосипедних та транспортних потоків;
- формування системи пішохідних маршрутів між основними громадськими просторами, історичними об'єктами та рекреаційними територіями;
- організація велосипедних маршрутів уздовж прибережної території річки Рось;
- організація гостьових автостоянок поблизу громадських просторів та туристичних об'єктів;
- забезпечення доступності території для спеціального транспорту (швидка допомога, пожежна техніка, обслуговуючий транспорт).

8.8. Інженерне забезпечення території, трубопровідний транспорт та телекомунікації

- забезпечення території необхідними інженерними мережами (водопостачання, водовідведення, електропостачання);
- модернізація та реконструкція існуючих інженерних мереж;
- забезпечення ефективного водовідведення поверхневих стоків;
- влаштування системи зовнішнього освітлення громадських просторів, пішохідних маршрутів та рекреаційних територій;
- впорядкування розміщення інженерних мереж з урахуванням існуючої забудови;
- забезпечення території сучасними телекомунікаційними мережами та засобами зв'язку;
- використання енергоефективних технологій при організації інженерної інфраструктури.

8.9. Інженерна підготовка та благоустрій території

- проведення заходів з інженерної підготовки території з урахуванням природних умов та рельєфу місцевості;
- забезпечення захисту території від можливого підтоплення;
- укріплення прибережних ділянок річки Рось;
- формування системи пішохідних доріжок та прогулянкових маршрутів;
- облаштування території елементами благоустрою (лави, урни, освітлення, малі архітектурні форми);
- організація зон тихого та активного відпочинку;
- впорядкування озеленення території;
- створення системи навігації та інформаційних елементів;
- забезпечення доступності території для маломобільних груп населення.

8.10. Художня програма формоутворення об'єкта проектування.

- формування цілісного архітектурно-просторового образу території;
- гармонійне поєднання природного ландшафту та міського середовища;
- підкреслення композиційної ролі річки Рось у структурі центральної частини міста;
- збереження та акцентування історико-культурної цінності території колишньої Корсунської фортеці;
- формування системи композиційних акцентів та видових точок;
- створення виразного архітектурно-художнього образу громадських просторів;
- використання елементів ландшафтного дизайну та малих архітектурних форм для формування привабливого міського середовища.

9. Розрахунок основних проектних показників

Назва показника	Одиниця виміру	Існуючий стан	Довгострокова перспектива (понад 10 років)
Територія			
Територія в межах проєкту, в тому числі:	га/%	222,89/100	222,89 / 100
-територія водних поверхонь	га/%	1,06/0,48	1,06 / 0,48
-ділянки установ та підприємств обслуговування (крім підприємств і установ мікрорайонного значення):		19,62/8,8	17,5 / 7,8
-майданчик для	га/%	0,29/0,13	0,80 / 0,35

спортивних ігор			
-зелені насадження	га/%	62,7/28,13	68,0 / 30,5
-пляжі	га/%	0/0	0,20 / 0,09
-вулиці, площі (крім вулиць мікрорайонного значення)	га/%	38,2/17,14	36,5 / 16,4
Території (ділянки) забудови іншого призначення (ділової, виробничої, комунально-складської, курортної, оздоровчої тощо)	га/%	5,77/2,59	4,5 / 2,0
Вулично-дорожня мережа та міський пасажирський транспорт			
Пішохідна та веломережа	км	9,5	14,0
Відкриті автостоянки для тимчасового (постійного) зберігання автомобілів	місць	178	150
Інженерне-обладнання			
Інженерна підготовка та благоустрій			
Територія, що потребує заходів з інженерної підготовки з різних причин	га %	18,00/8,08	10,0 / 4,5
Санітарно-захисні зони (в межах та поза межами ділянки)	га	1,5	1,5

Розрахунок кількості відвідувачів

Територія	Площа ділянки, га/%	Кількість відвідувачів	Нормативне посилання
Історико-культурна територія (територія Корсунської фортеці)	16,5/100	1980	ДБН Б.2.2-12:2019, п.8.2.4
Культурно-масових заходів	2,48 / 15%	297	ДБН Б.2.2-5:2011, п. 5.2.4
Тихого відпочинку та прогулянок	7,43 / 45%	891	ДБН Б.2.2-5:2011, п. 5.2.4
Культурно-просвітніх заходів	1,65 / 10%	198	ДБН Б.2.2-5:2011, п. 5.2.4
Відпочинку дітей	1,16 / 7%	139	ДБН Б.2.2-5:2011, п. 5.2.4
Майданчики відпочинку та розваг дорослих	1,16 / 7%	139	? уточнюється
Фізкультурно-оздоровчих і			? уточнюється

спортивних споруд			
Культурно-оздоровчих			ДБН Б.2.2-5:2011, п. 5.2.4
Адміністративно-господарські споруди, центри обслуговування відвідувачів -господарська 1,5%	0,25 / 1,5%	30	? уточняється
Пляжі і пристроїв відпочинку на воді	-	-	

10. Перелік проектних матеріалів:

10.1. Перелік графічних матеріалів генерального плану населеного пункту:

- Схема розташування території розроблення містобудівної документації в системі розселення М 1:25000.
- План існуючого використання території та схема існуючих обмежень у використанні земель М 1:10000.
- Проектний план та схема проектних обмежень у використанні земель М 1:5000.
- План функціонального зонування території М 1:10000.
- Схема транспортної мобільності та інфраструктури М 1:5000.
- Креслення поперечних профілів вулиць М 1:100.

10.2. Розгортки (min 2) М 1:200.

10.3. Перспективні зображення.

10.4. Макет (у випадку дистанційного захисту презентація магістерської роботи);

10.5. Відео-презентація проектних пропозицій (фільм-обліт території)

10.6. Пояснювальна записка.

10. Список використаних джерел (необхідно навести бібліографічний опис вихідних даних (п. 5) і нормативних документів (п. 6)).

Студент Било А.Р.

Керівник проекту: Устінова І.І.

Консультанти розділів:

Розділ транспорт Г.Г.Лисюк, доцент

Естетика містобудування Н.М.Шебек, д. арх, проф.

Цивільний захист В.С.Корінний, ст. викл.

Дендрологія (для МБм-20-1а) А.А.Дзиба, к.с-г.н, доц.

Перелік світових прикладів модернізації історичних частин міст

№	Місто, країна	Об'єкт	Тема	Об'єкт дослідження	Предмет дослідження
1	Кведлінбург Німеччина	Історичний фахверковий центр	Реновація історичного середмістя ЮНЕСКО	Фахверкова забудова та мережа середньовічних вулиць	Методи контекстуальної забудови та внутрішньоквартальної регенерації
2	Серадз, Польща	Замкова гора «Wzgórze Zamkowe»	Регенерація археологічних пусток	Територія колишнього городища та оборонних валів	Ландшафтні методи маркування втраченої спадщини
3	Ліон, Франція	Набережна «Berges du Rhône»	Ревіталізація прибережних територій	Прибережна зона річки Рони	Еко-урбаністична трансформація інфраструктурних територій
4	Копенгаген, Данія	Парк «Superkilen»	Регенерація лінійних міських пусток	Колишня залізнична територія	Методи колірної кодифікації та ландшафтного етноколажу
5	Берлін, Німеччина	Музейний острів (Museumsinsel)	Інтеграція історичного ансамблю в сучасне місто	Палацово-музейний ансамбль острова	Архітектурно-ландшафтні прийоми «м'якої» інтеграції
6	Мюнхен, Німеччина	Проект «Isar Plan»	Ренатуралізація міських річок	Прибережна зона річки Ізар	Методи відновлення природної морфології русла
7	Наарден, Нідерланди	Місто-фортеця	Ревіталізація оборонних ландшафтів	Система бастіонів і водних ровів	Адаптація фортифікацій до рекреаційних сценаріїв
8	Замостя, Польща	Оборонні споруди Старого міста	Ревіталізація фортифікацій ЮНЕСКО	Бастіони, вали, оборонні рови	Архітектурно-ландшафтні методи експонування спадщини
9	Флоренція, Італія	Manifattura Tabacchi	Інтеграція промислової спадщини	Комплекс тютюнової фабрики	Методи архітектурної перфорації та функціональної гібридизації

**Перелік основний напрямків кандидатських та докторських
дисертацій, захищених в Україні**

Час, місце	Тема	Автор, ступінь	Організація	Об'єкт дослідже- ння	Предмет дослідження
Містобудування та ландшафтна архітектура					
2000, Київ	Формування функціонально-планувальної структури міст-центрів агломерацій	Комлева М.Ф., канд. архіт.	Київський нац. ун-т буд-ва і архітектури	Центральні частини міст	Принципи формування функціонально-планувальної структури
2005, Київ	Еколого-ландшафтне обґрунтування сталого розвитку урбанізованих територій	Уханьов Г.І., канд. архіт.	Київський нац. ун-т буд-ва і архітектури	Урбанізовані і території	Еколого-ландшафтні принципи
2013, Київ	Формування громадських просторів історичних центрів малих міст	Лещенко М.А., канд. архіт.	Київський нац. ун-т буд-ва і архітектури	Громадські простори історичних центрів	Методика реновації публічних просторів
2012, Львів	Методичні основи регенерації історичних міських територій	Рибчинський О.В., канд. архіт.	Львівська політехніка	Історичні міські території	Методи регенерації міської тканини
2007, Харків	Архітектурно-ландшафтна організація міського середовища	Осиченко Г.О., канд. арх.	Харківський нац. ун-т будівництва та архітектури	Міське середовище	Архітектурно-ландшафтні принципи формування
2016, Київ	Методологічні основи сталого розвитку	Устінова І.І., д-р арх.	Київський нац. ун-т буд-ва і архітектури	Еколого-містобудівні системи	Методологія сталого розвитку містобудівних

	еколого-містобудівних систем				систем
Економічні науки					
2010, Львів	Еколого-економічні основи розвитку територій національних природних парків	Микитин Т.М., д-р екон. наук; Шершун М.Х., канд. екон. наук	Інститут регіональних досліджень НАН України	Території національних природних парків	Еколого-економічні механізми збалансованого розвитку та використання природних ресурсів
2010, Луцьк	Сталий розвиток регіону	Ющенко В.Т., канд. екон. наук	Луцький національний технічний університет	Регіон як соціально-економічна система	Економічні механізми забезпечення сталого розвитку територій
Соціально-філософські науки					
2005, Хмельницький	Молодіжна стратегія сталого розвитку регіону	Сметанюк О.О., канд. філос. наук	Хмельницький нац. університет	Молодіжні групи	Соціально-філософські основи сталості
Географічні науки					
2006, Харків	Суспільно-географічний аналіз стану міських територій	Ляшенко Т.В., канд. геогр. наук	Харківський нац. ун-т	Міські території	Геопросторові чинники

Ілюстрації до пункту 1.1.

РОЗДІЛ 1. ДОСВІД АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНИХ ЧАСТИН ІСТОРИЧНИХ МІСТ РИЧИНСЬКИЙ О. В.

1.1 Теоретичні засади та законодавча база архітектурно-планувального розвитку

Формування громадських просторів історичних центрів малих міст, Лещенко М. А.

Методика атрактивного розвитку історичного центру малого міста

Методичні основи регенерації історичних міських територій Ричинський О. В.

Стратегія розвитку соціальної і економічної

Дисперсний комплекс методів РРТ «С»

«Сітка атрактивності» ієрархія структура і просторові зв'язки

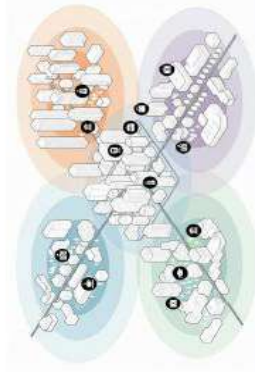

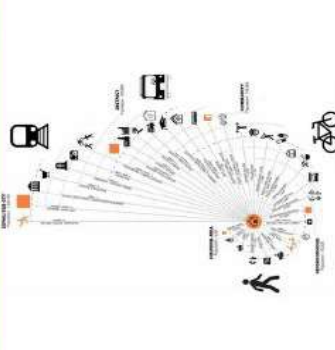
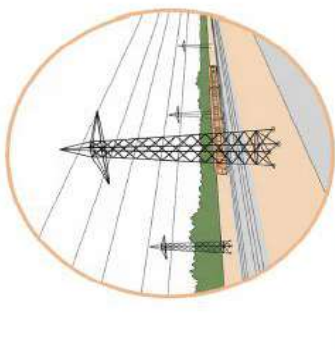
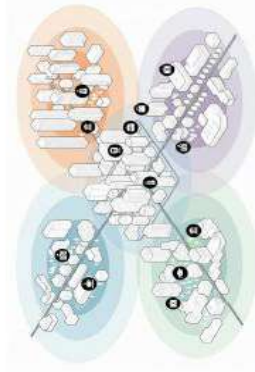

Загальні принципи ієрархії комплексного процесу РРТ історичних центрів

Класифікація природно-заповідного фонду України

Синтетична модель розвитку національного природного парку

Методичні основи регенерації історичних міських територій Ричинський О. В.

Ілюстрації до пункту 1.3.

РОЗДІЛ 1. ДОСВІД АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНИХ ЧАСТИН ІСТОРИЧНИХ МІСТ	
1.3 Фактори й умови реновації міського середовища середмістя	
Фактори	Умови
 <p>Функціональна диференціація середмістя – втрачає різноманітність функцій, інтенсифікація</p>	 <p>Обмежені просторові ресурси – неможливість територіального розширення</p>
 <p>Історико-культурні обмеження – охоронні зони, цінність планувальної структури</p>	 <p>Адміністративно-правове регулювання – містобудівні та оздоровчі регламенти</p>
 <p>Просторова інтегрованість сучасних елементів використання – конфлікт історичної забудови та сучасних потреб</p>	 <p>Сприяння інфраструктурній взаємодії – щільність, масштаби, сервіс міста</p>
 <p>Зміна соціального загалу на міській території – потреби в безпечних, інклюзивних і комфортних просторах</p>	 <p>Стан інфраструктури та транспортної інфраструктури – адекватність мережі, необхідність модернізації</p>
 <p>Екологічна інтегрованість міського простору – дефіцит озеленення, погіршення мікроклімату</p>	 <p>Економічний тиристіт і оживлення центру – втрата позитивних функцій і неілюзація</p>

Ілюстрації до пункту 2.1.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОГО РОЗВИТКУСЕРЕДМІСТЬ ІСТОРИЧНИХ МІСТ

2.1 Принципи реставраційно-реконструктивних трансформацій середмість історичних міст

Принцип збереження автентичності історичного середовища

Принцип кумулятивного розвитку

Розуміння міста як живого організму, що розвивається шляхом безперервного нашірвання історичних змін.

Збереження всіх цінних нашірвань часу; неупустити можливість виділення позитивних елементів заради штучного відтворення одного періоду.

Збереження всіх цінних нашірвань часу; неупустити можливість виділення позитивних елементів заради штучного відтворення одного періоду.

Принцип поліфункціональності історичного середовища

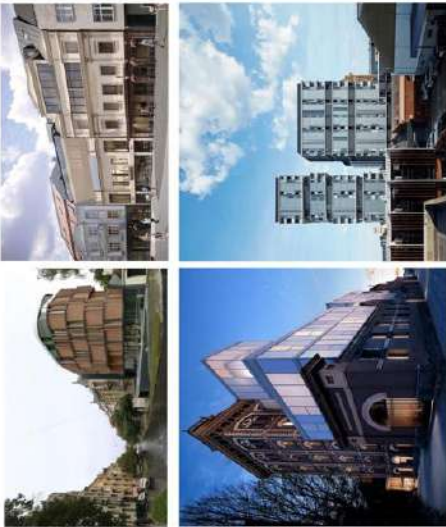
Матеріальна правда
Збереження первинної субстанції: оригінальних матеріалів, конструкцій та декорації

Чесність втручання
Охорона масштабу, морфології та традиційних за'казів середовища

Відмова від муляжу
Візуальне розмежування історичних шарів та нових сучасних елементів

Genius loci (Дух місця)
Охорона «духу місця» та традиційного використаного простору

Принцип контекстуального доповнення історичного середовища

Принцип розпланувальної та об'ємно-просторової цілісності історичного середовища

Структурна генетика

Масштабний код

ПРОСТОРОВА ЦІЛІСНІСТЬ

Силуетна гармонія

Візуальні коридори

Принцип розпланувальної та об'ємно-просторової цілісності історичного середовища

Житлова функція

Рекреаційна функція

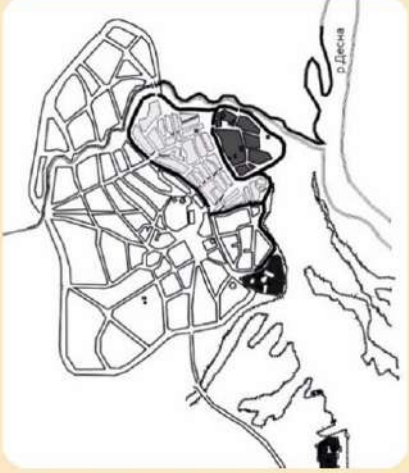

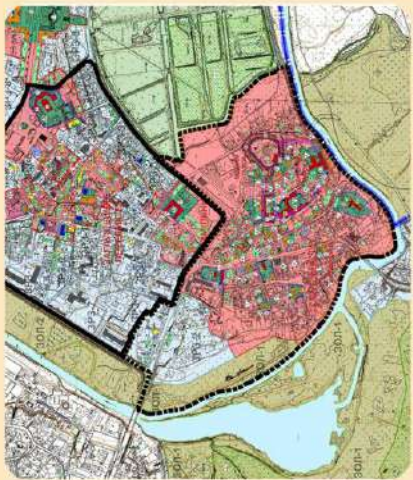

Громадська функція

Принцип поліфункціональності історичного середовища

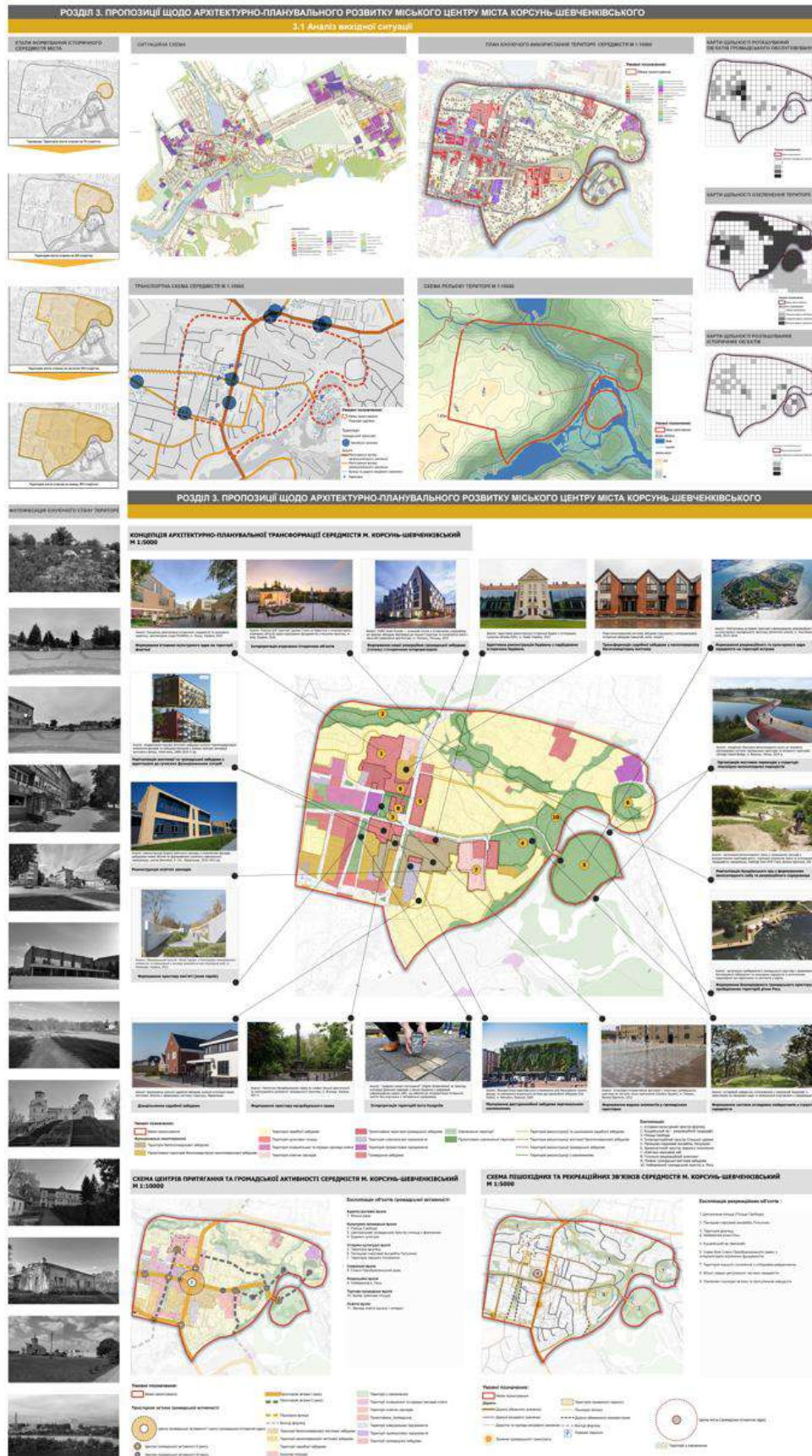
Ілюстрації до пункту 2.2.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СЕРЕДМІСТЬ ІСТОРИЧНИХ МІСТ	
2.2 Архітектурно-планувальні прийоми реставраційно-реконструктивних трансформацій середмість історичних міст	
<p>Приєм збереження та відтворення фасадної структури історичної забудови</p> <p>збереження безперервності вуличного фронту через підтримання та відтворення фасадної структури історичної забудови</p>	<p>Приєм відтворення втрачених фрагментів історичного середовища</p> <p>реконструкція втрачених елементів на основі історичних джерел для відновлення морфології та образу середмістя</p>
<p>Приєм адаптивного використання історичної забудови</p> <p>інтеграція історичної забудови в сучасне використання шляхом зміни функції при збереженні її просторово-архітектурних характеристик</p>	<p>Приєм інтерпретація втрачених історичних об'єктів</p> <p>відтворення образу, структури або значення в сучасному середовищі за допомогою архітектурних, планувальних або ландшафтних засобів без прямого фізичного</p>
<p>Приєм включення нової забудови в історичне середовище</p> <p>збереження безперервності вуличного фронту через підтримання та відтворення фасадної структури історичної забудови</p>	<p>Приєм регенерація громадських просторів</p> <p>відновлення, переосмислення та адаптація існуючих відкритих міських територій з метою підвищення їх функціональної активності, якості середовища та</p>

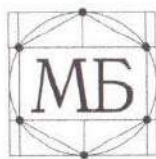
Ілюстрації до пункту 2.3.

<p>РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СЕРЕДМІСТЬ ІСТОРИЧНИХ МІСТ</p> <p>2.3. Особливості архітектурно-планувальної реновації, реставрації і реконструкції середмістя історичних міст</p>	<p>Ступінь збереженості історичного середовища та рівень його фрагментації</p> 	<p>Історично сформований планувальний каркас як основа просторової організації середмістя</p> 	<p>Система композиційних домінант як основа просторової ідентичності середмістя</p>
<p>Режим охорони історичного середовища як регулятор трансформації</p> 	<p>Вплив природно-ландшафтних умов на формування просторової структури середмістя</p> 	<p>Особливості функціонування середмістя через поєднання різних сценаріїв використання</p> 	

Ілюстрації до пункту 3.1,3.2

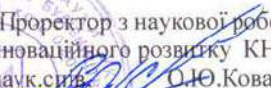
Сертифікати участі у конференціях

СЕРТИФІКАТ

учасника VII науково-практичної конференції

**«МІСТОБУДУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»****до 95-річчя КНУБА**

яка відбулася 15 квітня 2025 року

в Київському національному університеті будівництва і архітектури
на кафедрі містобудування.**виданий студентці кафедри містобудування**
Київського національного університету будівництва і архітектури**Било Андріані Русланівні**Декан архітектурного факультету КНУБА,
проф. О. В. КашченкоПроректор з наукової роботи та
інноваційного розвитку КНУБА,
канд.т.н., ст. наук.ст. О.Ю.Ковальчук

isu-conference.com

CERTIFICATE

of conference participant

it is hereby certified, that

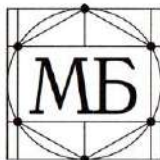
АНДРІАНА РУСЛАНІВНА БИЛОtook part in the 2nd International Scientific and Practical Conference
«THE INTEGRATION OF RESEARCH, INNOVATION AND ECONOMY»March 11-13, 2026, Seville, Spain
24 Hours of Participation
(0,8 ECTS credits)Head of the
organizing committee

Viktoriiia Tsiundyk

ISU-26/0311-026

Сертифікати участі у конференціях

СЕРТИФІКАТ

учасника VIII науково-практичної конференції

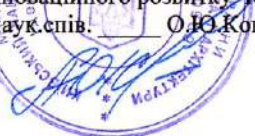
**«МІСТОБУДУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

яка відбулася 14 квітня 2026 року
в Київському національному університеті будівництва і архітектури
на кафедрі містобудування,

виданий студентці кафедри містобудування
Київського національного університету будівництва і архітектури

Било Андріані Русланівні

Декан архітектурного факультету КНУБА,
проф. О. В. Кашченко

Проректор з наукової роботи та
інноваційного розвитку КНУБА,
канд.т.н., ст. наук.спів. О.Ю.Ковальчук

Довідка про перевірку на плагіат

Звіт не був оцінений

📄 Метадані

ДОКУМЕНТ

Заголовок

Особливості архітектурно-планувального розвитку середмість історичних міст (на прикладі м. Корсунь-Шевченківського Черкаської області)

<small>Автор</small>	<small>Науковий керівник / Експерт</small>	<small>ІД документу</small>
Било Андріана Русланівна	д. арх., проф. Устінова І. І.	333792720

ОРГАНІЗАЦІЯ

Назва організації

Kyiv National University of Construction and Architecture

<small>підрозділ</small>	<small>підрозділ</small>
Kyiv National University of Construction and Architecture	Kyiv National University of Construction and Architecture

ЗВІТ

Дата звіту

5/8/2026

<small>Дата редагування</small>	<small>Дата редагування</small>
---	---

Обсяг знайдених подібностей

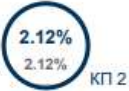
Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

4.68%
4.68% КП 1

25

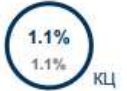
Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

2.12%
2.12% КП 2

32025

Кількість слів

1.1%
1.1% КІЦ

275498

Кількість символів

🚨 Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		3
Інтервали		0
Мікропробіли		1
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		62

📄 Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

	10 найдовших фраз	Копір тексту
#	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://studfile.net/nreview/7667495/name/3/	195 (0.61 %)